

PIPLERKA

Årgang 31

Nummer 2/3 - 2001

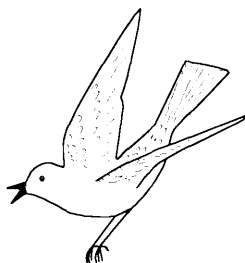
UTGITT AV NORSK ORNITOLOGISK FORENING
AVDELING VEST-AGDER

Fylkets fuglevernforening

PIPLERKA

Medlemsblad for:

Norsk Ornitologisk Forening
Avdeling Vest-Agder
Fylkets fuglevernforening

ISSN 0807-1160

Utgiver: NOF avd. Vest-Agder
Postboks 475
4501 Mandal

Bankgiro: 7319.05.08010

Redaktør: Knut Sigbjørn Olsen
Lundeveien 148, 4550 Farsund
Tlf.: 958 51 571
E-mail: knut.olsen@alcoa.com

Red.medl.: Finn Jørgensen
Oksevollan 19, 4500 Mandal
Tlf.: 38 26 06 04
E-mail: fjjoerge@online.no

Red.medl.: Birger Westergren
Sømskleiva 11, 4637 Kristiansand
Tlf.: 38 04 69 87
g.aasen@c2i.net

Leder: Runar Jåbekk, Jåbekk
4500 Mandal. Tlf. 38 26 10 53

Piplerka kommer ut med 3 nummer i året.

Abonnement:

Abonnementsprisen er kr 100,- og innbetales til bank eller postgiro. Medlemmer av lokalagene i Vest-Agder mottar Piplerka gratis.

Opplag: 400

Trykk: Hegland Trykkeri AS, Flekkefjord

Annonse-

priser: 1 side : Kr 500,-
½ side : Kr 250,-

Forsiden: Hettetåke av Kristian Støle.

NOF Vest-Agder er en fylkesavdeling av *Norsk Ornitologisk Forening* som igjen er en del av den internasjonale fuglevern-organisasjonen *BirdLife International*.

Følgende lokallag sorterer under NOF-Vest-Agder:

NOF Kristiansand lokallag

Postboks 2112 - Posebyen

4602 Kristiansand

Bankgiro: 6319.12.56176

Leder: Birger Westergren, Sømskleiva 11
4637 Kristiansand. Tlf. 38 04 69 87

NOF Mandal lokallag

Postboks 196, 4501 Mandal

Postgiro: 0807.35.69258

Bankgiro: 7319.05.09777

Leder: Finn Jørgensen, Oksevollan 19
4500 Mandal. Tlf. 38 26 06 04

NOF Lista lokallag

Postboks 171, 4558 Vanse

Postgiro: 0532.14.18920

Leder: Kåre Olsen, Postveien 43
4563 Borhaug. Tlf. 38 39 72 05

Carl A Jacobsens minnefond

gir tilskudd til fuglevernarbeid.

Søknadsfrist for tilskudd: 31. desember.

Bidrag kan sendes bankgiro 7319.71.05590

Redaktøren har ordet:

Ja, så har undertegnede endelig fått ut fingeren og dermed også det siste nummeret i 2001-årgangen av Piplerka. Jeg er nå i ferd med å gå inn i mitt 7. år som redaktør og skal ikke stikke under en stol at jeg etterhvert har begynt å gå litt lei av denne stillingen. Dette har vel også vist igjen ved at dette bladet har fått en stadig mer ujevn utgivelsesrate, noe som er lite gunstig for foreningen. Jeg benytter derfor sjansen til å lyse redaktør-stillingen ledig.

Spesielt vil jeg oppfordre Kristiansand Lokallag til å tenke gjennom om de har potensielle redaktører i sine medlemsrekker. Kristiansand lokallag har for tiden den største og mest aktive medlemsmassen av våre tre lokallag. Ser en tilbake på redaktør-historikken er det også stort sett Mandal- og Lista lokallag som har holdt Piplerka på vingene:

<i>Lars Bergersen</i>	<i>(Lista)</i>	<i>1971-1975</i>
<i>Oddvar Pedersen</i>	<i>(Lista)</i>	<i>1976-1977</i>
<i>Einar Hansen</i>	<i>(Kr.sand)</i>	<i>1978</i>
<i>Oddvar Pedersen</i>	<i>(Lista)</i>	<i>1979-1980</i>
<i>Bernt K Knudsen</i>	<i>(Mandal)</i>	<i>1981-1985</i>
<i>Finn Jorgensen</i>	<i>(Mandal)</i>	<i>1985-1989</i>
<i>Ole Aa. Brattfjord</i>	<i>(Mandal)</i>	<i>1990-1992</i>
<i>Runar Jåbekk</i>	<i>(Mandal)</i>	<i>1993-1995</i>
<i>Knut Olsen</i>	<i>(Lista)</i>	<i>1996-2001</i>

Jeg legger spesielt merke til to ting ved denne historikken, for det første: Undertegnede er den eneste redaktøren som har sittet i stolen i mer enn 5 år, det burde derfor være på høy tid med forandring. For det andre: I løpet av Piplerkas 31-årige liv har det kun vært 1 år med Kr.sands-redaktør, jeg sier ikke mer.

Stillingen krever heller egentlig ingen spesielle skriveferdigheter, stort sett går det på redigering av andres stoff. Med andre ord kreves det ikke annet enn en alminnelig kunnskap om data for å bekle redaktørstillingen. Jeg bør vel også nevne at NOF Vest-Agder holder redaktøren med det nødvendige datautstyr for å forestå utgivelsen, så her er det frynsegoder å hente i form av en gratis PC m/laserskriver.

Nå som våren er i anmarsj og livet ute i naturen snart kommer til å eksplodere vil de aller fleste selvfølgelig mye heller nyte friluftslivet en å sitte inne, bøyd over skrivepulten eller en PC. Husk da på at dersom ingen tar ansvar for å gjennomføre foreningens oppgaver så vil vi til slutt gå til grunne. At de samme personene blir sittende år inn og år ut i de samme stillingene, noe som i stor grad har vært tilfelle både i fylkesavdelingen og våre lokallag er heller ikke alltid det gunstigste. Så derfor, som Runar også kommer inn på på neste side: Vær så snill og støtt opp om foreningen og våre aktiviteter ! La iallfall ikke frykten for ikke å komme ut av en stilling hindre deg fra å gjøre en innsats, da blir alt bare en ond sirkel.

Knut S Olsen - redaktør

Lunde 26.02.2002

Lederen har ordet:

Støtt opp om NOF's sentralforening !

I den senere tid har landsstyret og sentralstyret i NOF brukt mye tid på å diskutere hvordan vi best kan utvikle foreningen vår i årene framover. En rekke frivillige organisasjoner, inkludert NOF, sliter bl.a. med å få folk til å stille opp i diverse styrer og komiteer. I det hele tatt synes det som om stadig færre medlemmer er villige til å påta seg forpliktende oppgaver.

Dette er skremmende tanker for en forening som NOF, som i svært stor grad er tuftet på aktive lokallag og fylkesavdelinger. Knappt noen annen naturvernorganisasjon har en så aktiv og kunnskapsrik medlemsmasse spredt rundt i utallige lokallag. Den viktigste grunnen til dette tror jeg er det faktum at de fleste lokallag/fylkesavdelinger på mange måter har "levd deres eget liv", uavhengig av hva som har skjedd i NOF sentralt. Dette er viktig å ha i bakhodet når det nå diskuteres en ny kontingentstruktur i NOF.

Når dette er sagt, så er det likevel åpenbart behov for å gjøre NOF til en mer enhetlig organisasjon. Ideelt sett burde derfor samtlige lokallagsmedlemmer vært medlemmer også i hovedforeningen. Dette er selvsagt en utopisk drøm. Likevel mener jeg det ligger et stort medlemspotensiale for hovedforeningen blant våre lokallagsmedlemmer.

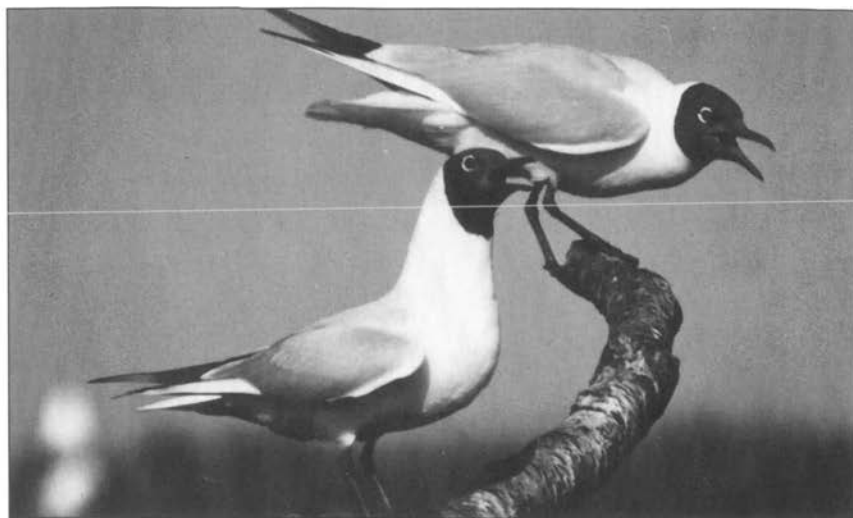
Vi har jo en fantastisk hobby, der vi som medlemmer i tillegg kan være med å påvirke naturvernpolitikken i landet vårt. Jeg tror derfor den viktigste måten å verve flere medlemmer til hovedforeningen vil være gjennom en mer "synlig" forening. NOF må være enda mer "på hugget" i naturvernsaker, og utnytte den store faglige tyngde vi har. Dette vil inspirere naturinteresserte til å bli medlemmer.

En annen viktig forutsetning for medlemsvekst er at de sentrale tidsskriftene, Vår Fuglefauna og etter hvert Ornis Norvegica, holder god kvalitet og kommer ut regelmessig. Dersom folk får bra tidsskrifter og føler at hovedforeningen gjør en god naturverninnsats, da tror jeg ikke en medlemskontingent på 250-350 kroner er noe problem. Hva får man ellers for et slikt beløp i dag?

Ha en fuglerik og fin ettervinter/vår!

Runar Jåbekk - Leder
Mandal 18.01.02

Bestanden av hekkende sjøfugl i Vest-Agder 1993.

Hettemåker fotografert i en stor koloni på Lista 15. juni 1988. Foto: Knut S Olsen

Av Knut Sigbjørn Olsen

Denne artikkelen oppsummerer de tidligere upubliserte resultatene fra en totaltelling av hekkende sjøfugl som NOF-Vest-Agder foretok i 1993. NOF avd. Vest-Agder tok initiativet til denne første totaltellingen av alle sjøfugl i fylket. Foreningen søkte om støtte både fra fylkesmannens miljøvernavdeling og fra samtlige kystkommuner i Vest-Agder. Desverre var det kun et par kommuner som var interessert i mer kunnskap om sjøfuglbestanden i sitt område, og det ble kun laget separate rapporter til disse kommunene. Noen fullstendig presentasjon av resultatene fra hele fylket ble aldri laget. Undertegnede har satt opp denne enkle oversikten, først og fremst fordi det er viktig at disse tallene blir publisert for alle interesserte og ikke støver ned i en skuff. Resultatene fra denne tellingen er også spesielt interessante nå siden en ny totaltelling er på trappene i regi av NOF sentralt. I skrivende stund er det imidlertid ikke klart om denne tellingen blir gjennomført til sommeren, som planlagt, eller om den blir utsatt.

Bakgrunn.

I 1976 ble størsteparten av kysten i fylket dekket av sjøfuglregistreringer i forbindelse med verneplanen for sjøfuglreservatene. (Jåbekk 1989, Norderhaug 1979) Denne registreringen dekket imidlertid ikke absolutt alle sjøfuglforekomstene. Supplerende undersøkelser er utført i årene

etter og NOF avd. Vest-Agder har hatt en noenlunde oversikt over hva som finnes av sjøfugl i fylket.

I løpet av den tiden som har gått siden 1976 har imidlertid store forandringer skjedd i sjøfuglbestandene i fylket. Med bakgrunn i dette anså NOF avd. Vest-

Agder det som viktig å få en nøyaktig oversikt over den totale hekkebestanden av sjøfugl i fylket. Vi antok at også kystkommunene i fylket kunne ha nytte av disse registreringene i deres planarbeid, slik at det kan taes hensyn til sjøfuglene i forbindelse med kommuneplaner, kystsoneplaner, reguleringsplaner o.l. Det ble derfor søkt om 5000 kr i støtte hos alle kystkommunene til dekning av utgifter i forbindelse med registreringene.

Metodikk.

Tidligere registreringer, så også i 1976, ble stort sett gjennomført ved at en tellte alle de voksne individene som var til stede i en koloni fra båt. Antall hekkende par ble da beregnet til å være halvparten av dette tallet.

Denne metoden har en rekke svakheter. Tilstedeværelsen av de voksne fuglene i kolonien er svært usikker, den varierer med døgnet og også etter hvor langt ute i hekkeseongen det er. Videre kan mange fugler være vanskelige å få øye på da de skjuler seg i sprekker, bak steiner o.s.v. Dette fører til at bestanden i stor grad blir underestimert. På den annen side kan også ikke-hekkende individer bli telt med. Det er svært vanskelig å sammenlikne telleresultatene fra år til år, spesielt fordi antall fugler tilstede i kolonien varierer svært mye med tid på døgnet o.s.v. Fordelen med metoden er at den i svært liten grad forstyrrer fuglene.

NOF avd. Vest-Agder har i de senere år i forbindelse med overvåkningsprosjekter gått mer over til å telle reirene i koloniene, og har gode erfaringer med metoden. Tellingen blir svært nøyaktig, og dersom den blir utført raskt og effektivt og til rett tid (Helst sent i rugeperioden) er skadevirkningene minimale. Til tellinger av denne typen kreves det imidlertid mer

erfarne folk som er vandt til å oppholde seg i sjøfuglkolonier, det kreves også flere folk. Dette er den metodikken Direktoratet for Naturforvaltning (DN) anbefaler til taksering av hekkende måker og terner. Vi valgte å satse på reirtellinger av alle måkefugler under denne registreringene.

Andefugl bestander kan lettest beregnes ut fra tellinger av antall par og voksne hanner i etablerings- eller tidlig i rugeperioden. Tellingene kan utføres med båt eller fra utkikkspunkter. Hver voksne hann blir da regnet som et par. Dersom hannen ikke ligger i par med en hunn kan en i de fleste tilfeller anta at denne ligger på reir. Desverre var det bare i Lyngdal og Farsund kommuner at andefuglregistreringen ble utført konsekvent på denne måten. I de andre kommunene er det stort sett reirfunn i forbindelse med måke- og ternekolonier, samt tilfeldige observasjoner. Se ellers kommentarer under hver enkelt art.

Vadefugl bestander blir beregnet ut fra antall etablerte par. Disse gir i de fleste tilfeller lett til kjenne hekkeoppførsel, f.eks. varsling. Også vadefugler ble bare konsekvent registrert i Lyngdal og Farsund kommuner. Se ellers kommentarer under hver enkelt art.

For metodikk i forbindelse med registrering av andre arter henvises det også til artsvisse presentasjoner.

Resultater.

Tabell 1 viser de faktiske resultatene av tellingen fordelt på kommuner. Totalt ble det registrert 20.672 par av de forskjellige artene som etter vår definisjon regnes som sjøfugler. (Se neste kapittel.)

Detaljerte resultater fra alle de undersøkte lokaliteter er vist i *tabell 3*, til slutt i denne artikkelen.

Kommune	Havhest	Gråhegre	Knoppsvane	Grågås	Gravand	Siland	Ærfugl	Hetternåke	Fiskenåke	Sildennåke	Gråmåke	Sverbak	Makrellterne	Røddebberne	Tjeld	Sandlo	Taiste	Alke	Tyvjø	Totalt
Kristiansand	0	0	0	0	0	0	0	10	901	1086	193	39	211	0	0	0	0	0	0	2440
Søgne	0	0	0	3	2	0	9	17	48	2931	148	60	30	0	4	0	0	0	1	3253
Mandal	0	0	11	18	6	2	54	14	199	5547	346	297	184	0	35	0	2	0	7	6722
Lindenes	0	30	0	4	0	2	49	0	93	943	188	150	37	0	13	0	0	2	0	1511
Lyngdal	1	25	0	0	0	8	9	0	37	40	530	100	99	0	9	0	0	0	0	858
Farsund	0	12	5	14	54	19	394	975	513	2752	366	113	138	36	104	40	1	0	0	5536
Kvineedal	0	14	0	0	0	0	0	0	0	12	2	0	0	0	1	0	0	0	0	29
Flekkefjord	0	23	0	0	0	1	30	0	11	25	90	61	68	0	14	0	0	0	0	323
Vest-Agder	1	104	16	39	62	32	545	1016	1802	13336	1863	820	767	36	180	40	3	2	8	20672

Tab. 1 : Resultatene fra sjøfuglregistreringen i 1993, gruppert kommunevis. Tallene angir antall hekkende par.

Alle måke og ternearter ble taksert i hele fylket. Dekningen for de andre artene var mer variabel. Vi har derfor satt opp anslag over den faktiske bestanden av disse artene. Dette er vist i tabell 2. Noen av anslagene er kvalifisert gjetning, mens andre bygger på tellinger fra tidligere år. I den samme tabellen har vi forsøkt å vise utviklingstrenden til de forskjellige artene: Både fra midten av 1970-tallet (med vekt på resultatene fra sjøfuglregistreringene i 1976) og frem til 1993, og fra 1993 og frem til i dag. (2001)

Artsvise presentasjoner.

Det kan være vanskelig å definere hvilke arter som er sjøfugler. Stormfugler, skarv, måker, terner og alkefugler er opplagte sjøfugler. Værre er det med f.eks. andefugl og vadere. Vi har valgt å presentere alle vannfuglarter som i vårt fylke hovedsaklig er knyttet til marine hekkelokaliteter. Dette innebærer at arter som gråhegre, knoppsvane, grågås, gravand, siland, ærfugl, tjeld, sandlo og tyvjø her er definert som sjøfugl.

Arter som stokkand, vipe, enkeltbekkasin, storspove, rødstilk og strandsnipe hekker i mange tilfeller på marine lokaliteter, langs

havstrender og i skjærgården. Disse artene er imidlertid ikke tatt med i denne artikkelen da hoveddelen av bestandene hekker i områder som ikke har tilknytning til hav og sjø.

HAVHEST

Havhesten hekker langs mesteparten av Norges kyst sør til Rogaland. Arten synes å være under ekspansjon sørover, men var i 1993 fortsatt ikke konstatert hekkende i Vest-Agder. Havhesten hekker i kolonier på øyer med bratte skrenter og fjell i den ytre skjærgård. Sommeren 1993 ble et par observert på Markøy i Lyngdal kommune med en oppførsel som kunne tyde på at paret hadde etablert seg på stedet. Det er vanlig at havhesten kan holde seg på en lokalitet noen år før den går til hekking. En liknende observasjon er tidligere gjort i Lindesnes kommune, så man antok at det bare var et tidsspørsmål før arten begynte å hekke i Vest-Agder.

PS - Første konkrete hekkfunn i Vest-Agder ble gjort på Markøy i 1995. (Olsen 1996) Bestanden her har siden økt til 12 par i 2001. Forelopig er dette eneste hekkelokalitet for denne arten i fylket.

Art	Telleresultat 1993	Bestandsanslag 1993	Bestandsutvikl. 1976 - 1993	Bestandsutvikl. 1993 - 2001
Havhest	1	1	Ny	++
Toppskarv	0	0		Ny
Gråhegre	104	200	?	0
Knoppsvane	16	30	Ny	+
Grågås	39	39	Ny	+
Gravand	62	62	-	0
Siland	32	75	?	?
Ærfugl	545	3.000	+	?
Hettemåke	1.016	1.016	0	--
Fiskemåke	1.802	1.802	-	-
Sildemåke	13.336	13.336	++	-
Gråmåke	1.863	1.863	+	+
Svartbak	820	820	+	0
Splitterne	0	0	Ny	Ex
Makrellterne	767	767	0	-
Rødnebbterne	36	36	0	-- (Ex?)
Tjeld	180	250	+	0
Sandlo	40	40	0	0
Teiste	3	3	-	0
Alke	2	2	Ny	Ex
Tyvjo	8	8	0	--
Totalt, 21 arter	20.672	23.350		

Tab. 2 : Takseringsresultater og bestandsanslag for 1993. Samtlige sjofuglarter som er konstatert hekkende i Vest-Agder frem t.o.m. 2001 er tatt med i tabellen. Tallene gjelder antall hekkende par. Tegnforklaring til bestandsutvikling:

Ny : Nyinnvandret hekkefugl i løpet av perioden.

+ : Svakt voksende bestand i perioden, $< 100\%$ økning.

++ : Sterkt voksende bestand i perioden, $> 100\%$ økning.

0 : Stabil bestand i perioden.

- : Svakt avtagende bestand i perioden, $< 50\%$ reduksjon.

-- : Sterkt avtagende bestand i perioden, $> 50\%$ reduksjon.

Ex : Utryddet / forsvunnet som hekkefugl i løpet av perioden.

? : Bestandsutvikling ukjent / usikker.

TOPPSKARV

PS - Det hekket ikke toppskarv i Vest-Agder i 1993. Forst fem år senere, i 1998, ble toppskarven konstatert hekkende med sikkerhet i fylket. Dette var på Klovholmen, Mandal kommune. (Brattfjord 1998)

GRÅHEGRE

Gråhegren hekker i Vest-Agder hovedsakelig i fjorder og i den indre skjærgården.

Gråhegren er en kolonihækker, og holder seg som oftest i mange år på samme sted. I 1993 ble arten ble kun tellet fra Lindesnes Fyr og vestover. Alle kolonier i dette området ble oppsøkt og antall reir ble tellet opp på avstand med teleskop / kikkert. Det er forholdsvis enkelt å fastslå hvor mange reir som er i bruk p.g.a. drit. Det er for tiden i alt 5 gråhegrekolonier i vestre Vest-Agder, en i hver av de fem kystkommunene Lindesnes, Lyngdal, Farsund, Kvinesdal og

Flekkefjord. Kolonienes størrelse varierer fra 12 til 30 par, totalt ble det registrert 104 par den delen av Vest-Agder som ligger vest for Lindesnes. I tillegg finnes det flere faste kolonier øst for Lindesnes. Alle koloniene i vestfylket ligger i bratte fjellskrenter og urer. Reirene ligger både på fjellhyller og i trær. Bestanden synes her å være relativt stabil.

KNOPPSVANE

Hekker fåtallig i den indre skjærgård og i fjorder øst for Lindesnes, samt i Farsund kommune. En del par hekker også i ferskvann. Første vellykkede hekking i Mandal var i 1984, mens første konstaterte hekkefunn i Farsund kom i 1986. Dessverre ble det i 1993 ikke utført tellinger av knoppsvane i våre to østligste kommuner, Kristiansand og Søgne, hvor det skal hekke en del par. Fra Mandal kommune og vestover ble det konstatert 16 hekkende par. Bestanden er i vekst.

GRÅGÅS

Det er to adskilte populasjoner av grågås i Vest-Agder. I 1993 hekket 2/3-deler av bestanden i skjærgården i de midtre deler av fylket: Søgne, Mandal og Lindesnes kommuner. I dag må en helt opp til Boknafjorden i Rogaland for å finne nærmeste skjærgårdshekkende grågås-populasjon. Vest for Lindesnes må en tilbake til 1960 for å finne et marint hekkefunn, nemlig på Saltråk utenfor

Farsund.

Første registrerte hekkefunn i skjærgården øst for Lindesnes «i nyere tid» var omkring 1980. Arten ble ikke registrert ved undersøkelsene forut for opprettelsen av sjøfuglreservatene, og så vidt vites registrerte heller i Barth hekkende grågjess i Mandal- / Søgne- / Kristiansands-området under sine undersøkelser på 1960-tallet. Denne bestanden er nok derfor en nyetablering. Gjessene hekker svært tidlig (egglegging før det normale grågåstrekket setter inn), dog ikke like tidlig som hos Lista-bestanden. (*R Jabekk pers.medd.*)

På Lista, Farsund kommune, begynte grågås å hekke i 1981. Siden har bestanden økt jevnt, til 14 par i 1993. Her hekker grågås utelukkende i ferskvann, reirene ligger hovedsaklig i takrørskog, mens kullene beiter både på dyrket mark / beitemark og på flytende vannvegetasjon. Disse gjessene hekker svært tidlig; første ungekull er som regel på vannet rundt 20. april.

Totalt ble det registrert 39 hekkende par av grågås i Vest-Agder i 1993. Skjærgårdsbestanden synes relativt stabil, mens ferskvannsbestanden på Lista er i vekst.

GRAVAND

For denne arten er Lista i en særstilling: I 1993 (som normalt) ble hele 54 av 62

Fig. 1: Kommunevis fordeling av grågåsbestanden i Vest-Agder. Bestanden i hver enkelt kommune er proporsjonal med sirklenes areal. Totalt hekket det 39 par i Vest-Agder i 1993.

registrerte par (87%) registrert her. Av de resterene 8 parene ble 6 registrert i den ytre skjærgården i Søgne og Mandal kommuner, mens 2 par ble registrert i Landekilen, Mandal kommune.

Noen skikkelig bestand kan en vel bare snakke om på Lista. Det er etterhvert sjeldent å se ungekull utenom dette området. På Lista finner en gravender helst langs rullesteinstrender. Arten sees også i ferskvann og langs sandstrender, men det er sjeldent å se ungekull på slike lokaliteter. Reirene kan av og til ligge flere kilometer fra kysten, de fleste reirene som blir funnet ligger på menneskeskapte lokaliteter: Under hvelvede båter, i gamle sammenraste bygninger og under annet skrot og skrap.

I 1993, som var et ganske typisk år, ble det registrert kun 9 forskjellige ungekull på Lista. Totalt var det minst 67 unger i disse kullene. I alle fall 24 av ungene ble flyvedyktige. Utenom Lista synes bestanden å være i tilbakegang. På Lista har antall par vært stabilt på 80- og 90-tallet, men det blir stadig færre ungekull å se.

SILAND

Hekker spredt i Vest-Agder, helst inne i fjorder og den indre skjærgården. Noen par hekker også i kystnære ferskvann og elver.

I 1993 ble silandbestanden kun registrert i Lyngdal og Farsund kommuner. Totalt 27 par ble registrert i disse to kommunene. Kun 1 kull ble registrert; i Hanangervann, Farsund kommune. De øvrige 5 parene som er registrert i de andre kommunene i Vest-Agder dreier seg kun om tilfeldige observasjoner. Bestanden er mye større enn dette skulle tilsi, men det er lite vi vet både om totalbestand og bestandsutvikling av siland i Vest-Agder.

ÆRUGL

Ærfuglen hekker langs kysten av hele fylket, men vest for Lista finnes kun svært få par. Generelt blir bestanden tettere jo lenger øst en kommer. Ærfuglen finnes først og fremst i den midtre og ytre skjærgård og går sjelden særlig langt inn i fjordene. Reiret legger den oftest på lyng- og gresskledd holmer av forskjellig størrelse. Særlig attraktive er holmer hvor det finnes måkekolonier, ærfuglene nyter i rugeperioden godt av den beskyttelsen dette gir mot predatorer. I større måkekolonier kan en finne stor tetthet av ærfugleir. Ellers ligger reirene stort sett enkeltvis. Etter klekkingen spres kullene ut over et stort område og de kan bevege seg et godt stykke fra reirstedet. Typisk for ærfuglen er det at flere hunner slår sammen kullene sine til ett stort.

Fullgode registreringer av ærfuglbestanden ble i 1993 kun utført i Farsund kommune, hvor det ble registrert 394 par. Bortsett fra Flekkefjord kommune dreier de øvrige tallene som fremkommer i tabellene i denne artikkelen seg stort sett om reirfunn og observasjoner av ungekull. Fra de østligste områdene i Vest-Agder, hvor bestanden er tettest, mangler vi fullstendig data fra 1993.

Totaltellingene av ærfuglbestanden i hele fylket ble imidlertid foretatt i 1988 og 1989 (Wrånes 1988, Wrånes 1989). Resultatene ble 3462 voksne hanner i 1988 og 4098 voksne hanner i 1989. Wrånes regner med en kjønnsfordeling på 1,2 hanner pr. hunn i Kristiansandsområdet, hvilket skulle tilsvare i overkant av 3000 par i Vest-Agder.

Ærfuglbestanden har vært i økning, men synes å ha stabilisert seg på 90-tallet. Forholdsvis få ungekull synes å vokse opp. Denne dårlige hekkesuksessen har nok

sammenheng med sterk predasjon av mink og stormåke. Ærfuglen har samtidig hatt stor nytte av den beskyttelsen den får ved å hekke i de store stormåkekoloniene som etterhvert har utviklet seg. En spekulerer også på om økt næringstilgang på grunn av forurensing har begunstiget ærfuglbestanden. I alle fall er ærfuglen blant de sjøfuglene som fremdeles synes å klare seg godt i Vest-Agder.

PS - I Farsund kommune har ærfuglbestanden blitt talt opp hvert år i perioden 1988 til 2001. I denne perioden har bestanden økt fra 164 til 1329 voksne hanner. (810 %) I den største hekkekolonien på Rauna har antallet reir i den samme perioden økt fra 26 til 382. (1469 %) Vest for Lindesnes har altså bestandsveksten fortsatt helt inn i det nye årtusenet. Hvordan trenden er øst for Lindesnes er mer usikkert.

HETTEMÅKE

I Vest-Agder hekker hettemåken både i skjærgården, på holmer i ferskvann, i sumper og i myrer / strandenger på fastlandet. Tradisjonelt har de største koloniene alltid vært i ferskvann og sumper på Lista. Her har en rekke lokaliteter huset store kolonier på hundrevis av par opp gjennom årene. 1993 var et typisk år i så måte med 974 av fylkets 1016 par (96 %) i en stor koloni i Hanangervannet.

I 1993 var det enda ikke noen merkbar bestandsnedgang av denne arten. På Lista hadde bestanden ligget omkring 800-1000 par siden begynnelsen av 70-tallet. I 1993 var det imidlertid svært dårlig produksjon: Kun 78 unger kom på vingene i den store kolonien på 974 par.

Utenom Lista var det i 1993 kun 3 mindre kolonier på 7, 17 og 12 par i h.h.v. Kristiansand, Søgne og Mandal kommuner. Dette var typiske blandingskolonier av hettemåke, fiskemåke og makrellterne. Utenom Lista har hettemåken aldri vært særlig vanlig, f.eks. var det i 1976 hekkende hettemåker i kun 2 av de senere opprettede sjøfuglreservatene.

PS - Etter 1993 har hettemåken gått sterkt tilbake i Vest-Agder, som ellers i Norge og store deler av nordvest Europa. Fra 1993 til 2001 har bl.a. den tidligere så solide populasjonen på Lista gått tilbake fra 975 til kun 25 par. (97,5 % reduksjon) I løpet av disse 9 årene har det nesten ikke kommet hettemåkeunger på vingene i det hele tatt. Studier har vist at mink og spesielt gråmåke og svartbak systematisk tommer koloniene for egg / unger.

FISKEMÅKE

Fiskemåken hekker spredt i hele fylket. Typiske hekkeplasser er mindre holmer og skjær i den indre og midtre del av

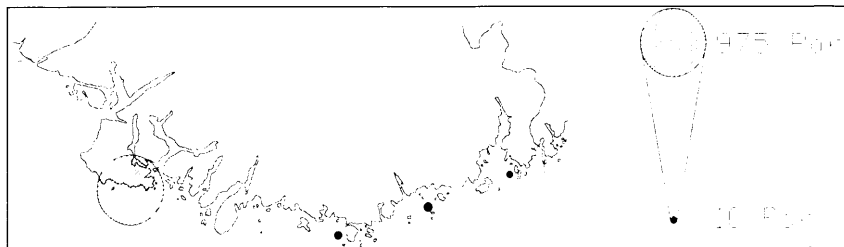

Fig. 2: Kommunevis fordeling av hettemåkebestanden i Vest-Agder. Bestanden i hver enkelt kommune er proporsjonal med sirklenes areal. Det hekket 1016 par i Vest-Agder i 1993.

skjærgården. I den ytre skjærgård finnes arten først og fremst i tilknytning til de store stormåkekoloniene. Fiskemåken er ellers svært allsidig m.h.t. valg av hekkeplass og kan hekke for eksempel på hustak og i industriområder. Størrelsen på koloniene er i Vest-Agder oftest ganske beskjeden, fra enkeltpar og opp til 20-30 par. Kolonier som er større enn 50 par er heller uvanlig.

Det ble i 1993 registrert 1802 hekkende par i Vest-Agder. Desideret mest tallrik er arten i Kristiansand kommune, med nøyaktig 50 % av bestanden. Ellers er det en solid bestand i Farsund kommune, men 341 av de 513 parene (66 %) som ble registrert her hekket i en stor koloni på Rauna. Bortsett fra disse to stedene er det en heller sparsomt bestand av fiskemåker i fylket.

Bestanden av fiskemåke har fra midten av århundret blitt kraftig redusert. Går en tilbake til denne tiden, var antakelig fiskemåken den vanligste hekkende måken i skjærgården. Bare siden 1976 har bestanden blitt redusert fra ca. 5200 individer, eller 2600 par, (Jabekk 1989) ned til de 1802 parene i 1993. (31 % reduksjon.)

Spredningen av villmink er nok en viktig årsak til denne utviklingen, den er et stort problem i mange fiskemåkekolonier. Også svartbak og gråmåke kan forsyne seg godt i

enkelte kolonier. I mange blandingskolonier hvor fiskemåken tidligere var den dominerende arten har den blitt fortrengt av stormåkene. Da fiskemåken, som terna, ofte hekker i små kolonier i den mest trafikkerte delen av skjærgården, er den blant de artene som blir mest påvirket av menneskelig ferdsel.

PS - I Farsund kommune har fiskemåkebestanden blitt registrert hvert år fra 1993 frem til 2001. Her har bestandsreduksjonen fortsatt. I 2001 hekket det kun 248 par fiskemåke i denne kommunen, bl.a. har den store kolonien på Rauna (341 par i 1993) nesten forsvunnet. Som for hettemåken har vi også konstatert at fiskemåken har store problemer med å få unger på vingene p.g.a. sterk predasjon fra stormåker og mink. I andre deler av fylket synes utviklingen å være mindre negativ, men skikkelig underlag mangler.

SILDEMÅKE

Sildemåken hekker i Vest-Agder hovedsaklig i store kolonier i den ytre skjærgården. Disse koloniene er ofte på flere hundre par, de største godt over 1000 par. Sildemåka er den klart mest tallrike sjøfuglen i fylket, men bortsett fra en stor koloni på Rauna i Farsund kommune finnes de aller fleste øst for Lindesnes, nærmere bestemt 79% av bestanden.

I 1993 hekket det totalt 13.336 par i Vest-

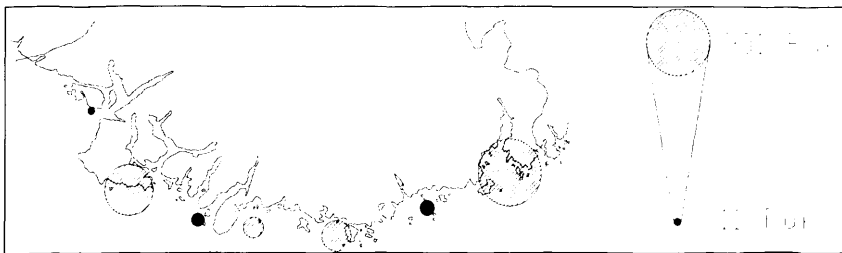

Fig. 3: Kommunevis fordeling av fiskemåkebestanden i Vest-Agder. Bestanden i hver enkelt kommune er proporsjonal med sirklenes areal. Det hekket 1802 par i Vest-Agder i 1993.

Agder. Hele 12 kolonier hadde over 300 par, disse 12 koloniene huset i alt 10.688 par. (80 % av bestanden)

Sildemåken er blant de mest fremgangsrike sjøfuglene i fylket. Bestanden har økt sterkt siden 70-tallet, og så i 1993 stort sett ut til å ha stabilisert seg. Ikke desto mindre er det en sårbar art, da den i hekketiden nesten utelukkende lever av sild og annen stimfisk. De andre stormåkene, gråmåke og svartbak, har et mye mer allsidig kosthold. Dersom føden uteblir, kan bestanden knekke sammen, hvilket har skjedd med den nordnorske underarten av sildemåke.

En stor del av sildemåkene i fylket hekker i sjøfuglreservater med ilandstigningsforbud. Koloniens størrelse gjør også at en er lite plaget med at folk går i land og forstyrrer, dertil kommer at koloniene ofte ligger værhardt til i de ytre og minst trafikkerte delene av skjærgården. Iallfall i de største koloniene spiller minkens predasjon liten rolle, da den rett og slette ikke rekker å ta så mange egg og unger at det har noen stor innvirkning på den totale produksjonen. En del tilfeller av større ungedødelighet skyldes sannsynligvis svikt i

fødegrunnlaget. (Se bl.a. Brattfjord 1990.)

PS - I de senere år har sildemåken slitt voldsomt med å produsere flyvedyktig avkom i området øst for Lindesnes. I 1998 kom det f.eks. kun 15-30 unger på vingene i Lindesnes kommune. I Mandal og Søgne kommuner ble ingen unger flyvedyktige, mens produksjonen var svært dårlig også i Kristiansand. (Jåbekk 1999) Etter en lang rekke dårlige produksjonsår har også antall hekkepar blitt sterkt redusert i midtfylket. I 14 av de viktigste koloniene i Lindesnes og Mandal kommuner ble bestanden redusert fra 5613 til 1984 par (65%) i perioden 1993 til 1998. Også i Søgne ble det i 1998 konstatert noe færre par enn tidligere år, mens det i Kristiansand syntes å være relativt små forandringer fra 1993 til 1998. (Jåbekk 1999) Vest for Lindesnes, og spesielt i Farsund kommune er imidlertid situasjonen en annen: I Farsund kommune har bestanden steget til 5128 par i 2001, på tross av mange år med moderat og til dels dårlig produksjon. Det er likevel tvilsomt om økningen i vestre deler av fylket har veid opp for den kraftige nedgangen i øst.

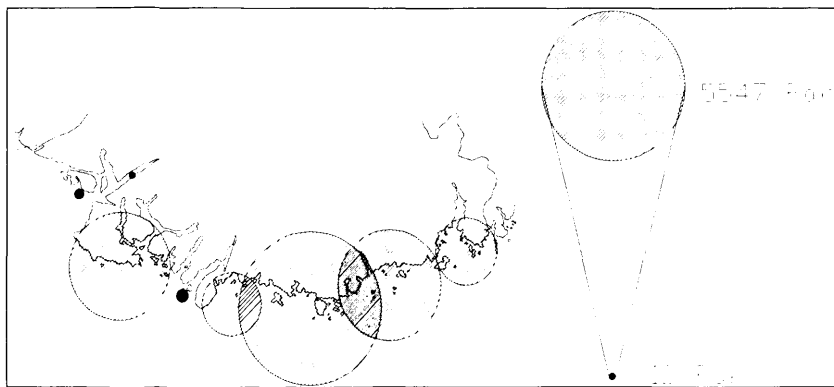

Fig. 4: Kommunevis fordeling av sildemåkebestanden i Vest-Agder. Bestanden i hver enkelt kommune er proporsjonal med sirklenes areal. Det hekket 13.336 par i Vest-Agder i 1993.

GRÅMÅKE

Gråmåken hekker som de andre stormåkene helst i den ytre skjærgården. De fleste gråmåkene i Vest-Agder hekker spredt i koloniene til den langt mer tallrike sildemåka. Kolonier hvor gråmåka er den dominerende arten er det kun en håndfull av, og alle disse ligger vest for Lindesnes. Antallet gråmåkepar i koloniene er svært variabelt, men i en typisk stormåkekoloni i Vest-Agder er det som regel mindre enn 10 %. Ofte hekker spredte par av gråmåke både i fiskemåkekolonier og alene på småholmer, det siste fortrinnsvis i den ytre skjærgård.

I 1993 hekket det i Vest-Agder 1863 par gråmåke. Den største kolonien var på Markøy, Lyngdal kommune (530 par). Bare denne ene kolonien utgjorde 28 % av totalbestanden i Vest-Agder. Ellers er gråmåkebestanden veldig jevnt fordelt langs hele kysten av Vest-Agder.

I 1976 var totaltbestanden av gråmåke i Vest-Agder ca. 2000 individer, hvilket skulle tilsi omkring 1000 par. Selv om disse individtellingene nok medfører stor fare for underestimering (Jabekk 1989) har bestanden utvilsomt økt fra 1976 frem til 1993. Men økningen har på langt nær vært så stor som for sildemåka.

Gråmåken har et meget allsidig kosthold og har nok dratt stadig større nytte av forskjellige typer menneskelig avfall, i alle fall vinterstid. Den har som regel svært god hekkesuksess da den er lite plaget av predasjon fra andre arter og heller ikke særlig utsatt for næringssvikt. En stor del av gråmåkene hekker i kolonier med ilandstignings-forbud, og dette i kombinasjon med koloniernes størrelse og beliggenhet i den ytre skjærgård gjør at menneskelig aktivitet ikke har vært noen stor trussel mot bestanden.

SVARTBAK

En stor del av svartbakparene i fylket hekker isolert på småholmer og skjær, samt på de høyeste toppene på større øyer. Dersom svartbaken danner kolonier er disse oftest ganske små og på langt nær så tette som for de andre måkeartene; den største rene svartbak-kolonien var i 1993 på 40 par. I forbindelse med andre større måkekolonier kan det hekke en god del par med svartbak, men disse er da som regel spredt og hekker fortrinnsvis på de høyeste knausene på holmene. I vestfylket, særlig i Farsund kommune, hekker den også på steiner og holmer i ferskvann. Noen få par svartbak hekker også på holmer i de store damanleggene i høyfjellet, først og fremst i Sirdal kommune, denne delen av bestanden ble ikke talt opp i 1993.

Fig. 5: Kommunevis fordeling av gråmåkebestanden i Vest-Agder. Bestanden i hver enkelt kommune er proporsjonal med sirklenes areal. Det hekket 1.863 par i Vest-Agder i 1993.

I 1993 ble det registrert 820 par svartbak i Vest-Agder. Hovedtyngden av bestanden hekker fra Mandal til Farsund kommune, men de øvrige kommunene øst og vest for dette området har også en jevn bestand av arten.

Svartbakbestanden i Vest-Agder har vært stabil eller økt svakt siden 70-tallet. I 1976 ble totalbestanden av svartbak i Vest-Agder taksert til 1.200 individer, hvilket skulle tilsi omkring 600 par. Svartbaken er på toppen av næringskjeden og synes i kraft av sin størrelse å være i stand til å holde eventuelle predatorer, fortrinnsvis mink, borte fra egg og unger. Svartbaken er nærmest altetende og er lite utsatt for næringssvikt. Kun en liten del av svartbakbestanden hekker i sjøfugl-reservater, men hekkesuksessen er likevel god. Små skjær helt ytterst i skjærgården hvor store dønninger vanskeliggjør ilandstigning, samt høye fjelltopper, er typiske og gode hekkeplasser for svartbaken hvor den sjelden blir forstyrret av mennesker.

MAKRELLTERNE

Makrellterna hekker spredt i skjærgården i hele fylket. Den foretrekker lune områder og hekker derfor stort sett i de indre deler av skjærgården og i fjorder. Makrellterna hekker nesten alltid i kolonier, disse er i

Vest-Agder som regel i størrelsesorden 5 - 75 par. Som hekkeplass velger makrellterna helst mindre skjær og holmer, ofte nesten uten vegetasjon. Makrellterna hekker gjerne i felles koloni med fiskemåke og hettemåke, men svært sjelden i stormåkekolonier.

Totalt ble det i Vest-Agder registrert 767 hekkende par i 1993. De tre bykommunene Kristiansand, Mandal og Farsund hadde over hundre par hver, ellers er det små bestander i de øvrige kystkommunene. Den største kolonien, på 66 par, var Kjøgsøy i Lenesfjorden, Lyngdal kommune.

Makrellterna er en av de meste sårbare sjøfuglene i Vest-Agder. Den økende bestanden av mink og stormåker har blitt en stadig større trussel mot ternekoloniene. Erfaringsmessig er produksjonen best i store og tette kolonier som hekker på små nakne skjær, på slike lokaliteter er det antakelig værre for mink og andre predatorer å gjemme seg når ternene angriper. Det er derfor spesielt viktig at slike lokaliteter blir tatt vare på.

Næringsforholdene er også en svært viktig faktor for om det blir bra ungeproduksjon eller ikke. Lysfisking etter brisling i fjordene kan være et betydelig problem da

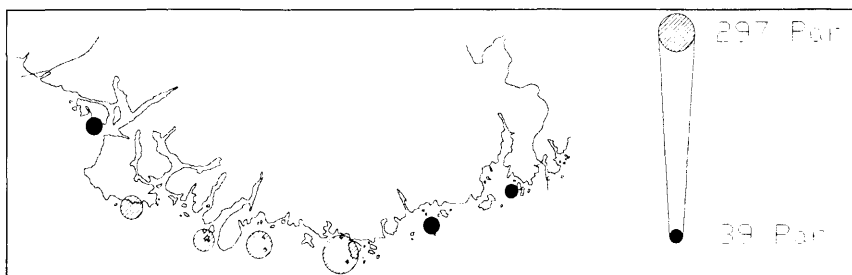

Fig. 6: Kommunevis fordeling av svartbakbestanden i Vest-Agder. Hekkebestanden i hver enkelt kommune er proporsjonal med sirklenes areal. Det hekket 820 par svartbak langs kysten av Vest-Agder i 1993.

dette foregår i hekketiden, lokalt kan dette tynne ut brislingbestanden kraftig slik at ternene får større problemer med å finne mat. Dårlige værforhold, med mye vind som gjør det vanskeligere for ternene å se småfisk synes også uheldig.

Da makrellternene hekker i små kolonier, ofte i den mest trafikkerte delen av skjærgården, er den stadig større ferdselelen også et problem. I forhold til de andre sjøfuglartene har svært få kolonier ilandstigningsforbud i hekketiden.

Bestanden i Vest-Agder har trolig vært nokså stabil fra 70-tallet og frem til 1993. I 1976 var totalbestanden i Vest-Agder ca. 1.200 individer, hvilket skulle tilsi omkring 600 par. P.g.a. usikkerhet omkring disse individtellingene var det likevel ikke mulig å påvise noen endring i fylkets totalbestand fra 1976 og frem til 1988. (Jåbekk 1989) I det nasjonale overvåknings-programmet for sjøfugl blir hele makrellternebestanden i både Mandal og Farsund kommuner tallet opp årlig. Fra dette programmet kom i gang i 1988 og frem til 1993 har bestanden i disse to kommunene blitt redusert fra 461 til 322 par (30% reduksjon).

PS - I Farsund kommune har bestandsnedgangen fortsatt og i 2001 hekket det kun 36 par i kommunen. Den samme utviklingen synes å ha skjedd i alle

kommunene vest for Lindesnes. Øst for Lindesnes er situasjonen mer usikker, men i allefall i Mandal kommune synes bestanden å ha hold seg noenlunde stabil.

De siste årene har hekkesuksessen hos de tidligst hekkende koloniene vært meget bra i Mandal kommune, mens de som hekker senere har klart seg dårligere. Dette tyder på at det er næringstilgangen som avgjør hekkesuksessen. Det er omtrent ikke registrert minskader i Mandal kommune de siste 5-10 år. (R Jåbekk pers. medd.)

RØDNEBBTERNE

I 1993 hekket rødnebbterna kun i en koloni på Rauna, Lista. (Totalt 36 par) Her har rødnebbterna hekket så langt tilbake som en kjenner til. Tidligere har den hekket en håndfull andre steder i Søgne, Mandal, Farsund og Flekkefjord kommune. (Haftorn 1971, Gjershaug m.fl. 1994) Bortsett fra en liten koloni som holdt til i en årrekke i Selura, Flekkefjord kommune, dreier dette seg imidlertid stort sett om sporadiske hekkinger. Mange av dem i makrellterne-kolonier.

PS - Rodnebbternekolonien på Rauna ligger i umiddelbar nærhet til stormåkekoloniene på aya og har etterhvert som stormåkebestanden økte på hatt store problemer med å frem unger. Siden overvåkningsprogrammet startet i

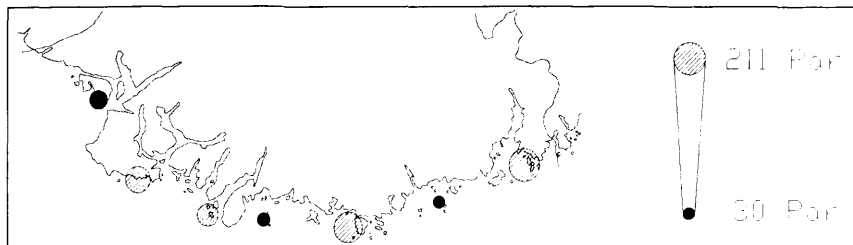

Fig. 7: Kommunevis fordeling av makrellternebestanden i Vest-Agder. Bestanden i hver enkelt kommune er proporsjonal med sirklenes areal. Det hekket 767 par i Vest-Agder i 1993.

1988 og frem til 2001 er det kun 3 år hvor rødnebbterne har klart å få frem noe betydelig antall av flyvedyktige ungfugl. (Årene 1991-92-93 med h.h.v. 10, 30 og 6-7 ungfugl) Etter 7 års hekking med ingen eller ubetydelig produksjon har bestanden avtatt jevnt og 2001 var det første året uten hekking av rødnebbterne på Rauna og i Vest-Agder.

SPLITTERNE

Splitterne ble ikke funnet hekkende i Vest-Agder i 1993. Arten hekket på Rauna, Lista i årene 1974-82. (Olsen 1993) Så sent som i 1992 ble 2 par sett i fluktlek her, uten å gå til hekking. I 1988 ble dessuten splitterne observert flere ganger i hettemåkekoloniene i Hanangervann, Lista, uten at hekking ble ikke konstatert. Etter dette er det ikke rapportert inn indikasjoner på hekking og arten kan nok med sikkerhet regnes som forsvunnet fra Vest-Agder.

TJELD

Tjelden finnes spredt langs kysten av hele Vest-Agder, men med et solid tyngdepunkt på Lista hvor trolig nesten halvparten av bestanden holder til. Desverre ble ikke bestanden i Kristiansand registrert i 1993, og enkelte fastlandshekkende par øst for Lindesnes kan nok være oversett. Tjeldparene hekker alltid enkeltvis. Dersom det finnes en bukt med gruntvannsområder kan en være rimelig sikker på at det hekker tjeld i nærheten. I forbindelse med de aller fleste måkekoloniene finnes det også ett eller flere tjeldpar. Tjelden hekker, i motsetning til de fleste andre sjøfugler, like gjerne langs strendene på fastlandet som på øyer og holmer. De senere årene har også tjelden i større grad tatt i bruk jordbruksområdene på Lista til hekking. I 1993 ble i alt 22 par (ca. 10% av Vest-

Agders bestand) funnet hekkende på slike lokaliteter.

I 1993 ble det registrert 180 par tjeld i Vest-Agder. Regner en med Kristiansand kommune, samt at noen par i østre deler av fylket er oversett vil et bestandsanslag for hele fylket ligge i størrelsesorden 200-250 par.

Det er usikkert hvordan tjeldbestanden i fylket har utviklet seg fra 70-tallet og frem til 1993. På Lista har imidlertid tjeldbestanden økt i denne perioden. Mesteparten hekker her langs strendene på fastlandet og vi tror at rødrevens fravær de senere år kan ha spilt inn. Som nevnt har tjelden her også inntatt mange nye lokaliteter i jordbruksområdene over hele Flat-Lista. Dette synes også, i mindre skala, å være iferd med å skje i jordbruksområdene på Lyngdalssletta.

SANDLO

I Vest-Agder er sandloen en ren kystfugl. Bortsett fra på Lista finnes det i Vest-Agder kun to faste hekkelokaliteter i Lindesnes kommune: Store Båly og Saltholmen / Naudholmen. Sandloen hekket sansynligvis her også i 1993, men det ble ikke utført registreringer på disse lokalitetene dette året.

I 1993 hekket det 40 par på Lista og bestanden er nokså stabil.

TEIST

Haftorn (1971) oppgir at teisten på 50- og 60-tallet hekket spredt på holmer i Søgne og Randesundsskjærgården, samt på Rauna, Lista. I løpet av atlasprosjektet på 70- og 80-tallet ble det dessuten rapportert inn konstatert hekking fra en 10x10 km rute i Mandal, samt sansynlig hekking i en annen rute i Mandal og en rute i Lindesnes. (Gjershaug m.fl. 1994) På Rauna ble et

par observert årlig frem til 1979. (Olsen 1993) Dessuten ble arten på 70-tallet observert flere andre steder på Lista og i Farsunds-/Lyngdalsskjærgården. Bl.a. ble et par observert i Tjørvebukta 26.06.73 og en unge ble fotografert samme sted 16.07.73 (Anonym 1974)

Siden har det vært sporadiske observasjoner på flere lokaliteter i Farsund og Mandal kommuner som kan tyde på hekking. Konkrete hekkefunn er imidlertid ikke gjort. Disse observasjonene dreier seg stort sett enten om voksne fugler / par på sjøen i mai / juni, eller observasjoner av ungfugl i juli. På Lista dukker ungfuglene gjerne opp i midten av juli, men det kan ikke slås fast med sikkerhet om disse er klekket i fylket.

Tellingene i 1993 var typiske for de senere år: Arten ble registrert på to lokaliteter i Mandal og en lokalitet i Farsund kommune. Registreringen i Farsund dreide seg typisk nok om observasjon av voksen fugl primo mai og ungfugl ultimo juli.

Selv om teisten i nyere tid ikke har vært noen vanlig hekkefugl i Vest-Agder, tyder stadig færre observasjoner på at arten nå er på vei til å forsvinne fullstendig.

ALKE

I 1993 ble det i juli observert 3 voksne fugler med 2 unger i Lenesfjorden i Lindesnes kommune. En kan med stor sikkerhet slå fast at ungene var klekket ut i nærheten. Dette var det første hekkefunnet av denne arten i Vest-Agder. (Vestol 1994) Ifølge lokale rykter skal arten ha hekket på lokaliteten i mange år. (Barrett 1994) Vinteren etter (1994) ble det imidlertid omveltning av vannmassene i denne terskelfjorden. Fiskebestandene døde ut, og på tross av årlige undersøkelser er det

ikke observert alke på denne lokaliteten etter 1993.

TYVJO

Tyvjoen hekker svært fåtallig i mitre deler av Vest-Agder, i Søgne, Mandal og Lindesnes kommuner. Tyvjoen hekker i enkeltpar i den ytre skjærgården. Alltid i nærheten av, men ikke inne i, store måkekolonier.

I 1993 ble det registrert i alt 8 hekkende par i Søgne- (1) og Mandal kommune (7). Dette var et helt normalt antall. Så vidt vi vet hadde bestanden på dette tidspunktet vært stabil i lengre tid.

PS - Rundt årtusenskiftet er det mye som tyder på at den svært sarbare bestanden kan være på vei til forsvinne helt. Antall registrerte par de siste årene har i alle fall vært svært lavt. Dermed står den eneste skikkelige tyvjobestanden mellom Boknafjorden i Rogaland og svenskegrensen i fare for å do ut. (R. Jabekk pers. medd.)

Overvåkning i Farsund kommune.

Som en avslutning på denne artikkelen vi jeg trekke frem noen resultater fra Farsund kommune. Her har medlemmer av NOF Lista lokallag helt fra 1988 og hvert år frem til nå (2001) registrert bestanden av alle sjøfugl (og alle våtmarksfugl). I denne forbindelse nøyer jeg meg med å vise to diagrammer. Figur 9 viser bestandsutviklingen til de to temeartene og de to små måkeartene. Vi ser at for alle disse artene har bestandene nærmest brutt sammen. Figur 8 viser bestandsutviklingen til de tre stormåkeartene, her har vi en fullstendig motsatt utvikling. Jeg vil ikke analysere denne utviklingen her, men konstaterer at den samme tendensen gjelder også for de andre kommunene vest for Lindesnes.

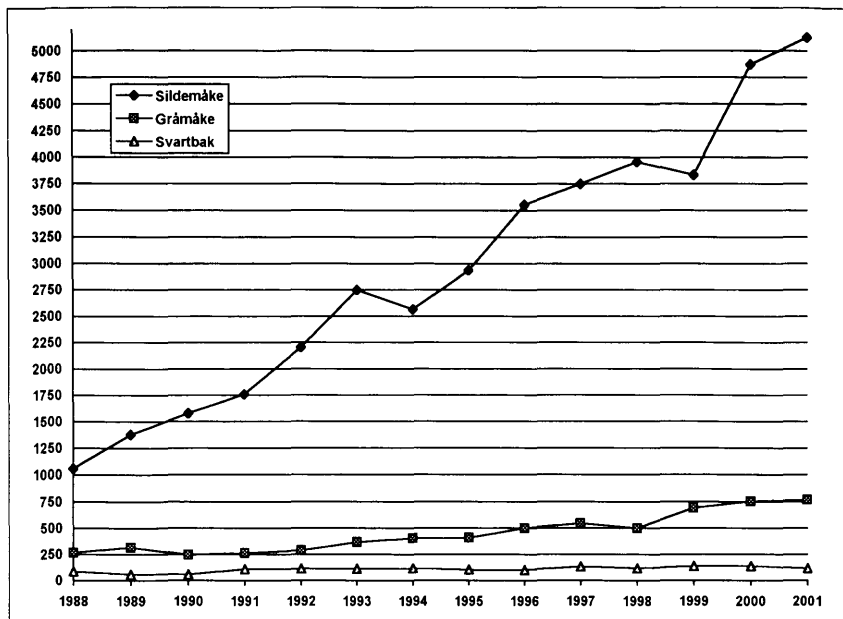

Fig. 8: Bestandsutviklingen til stormåker i Farsund kommune 1988-2001.

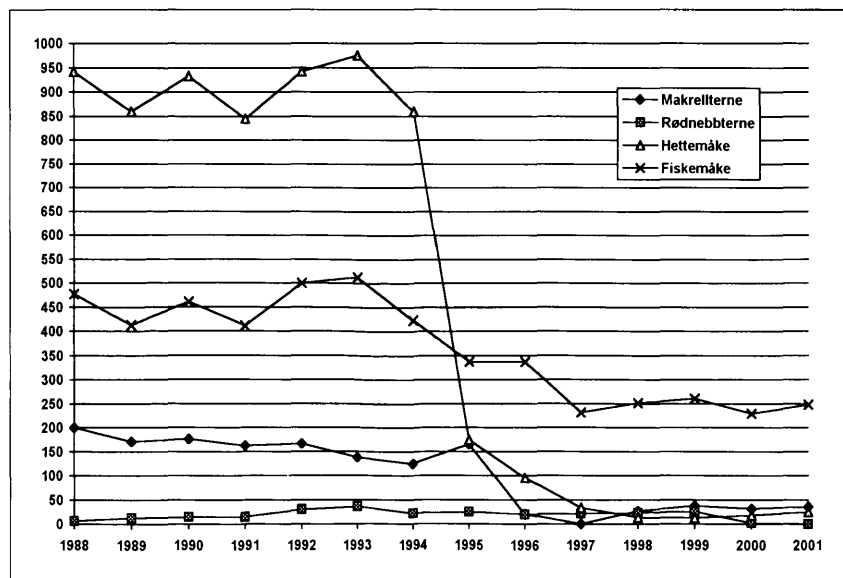

Fig. 9: Bestandsutviklingen til terner og sma maker i Farsund kommune 1988-2001.

Tabell 3, telleresultater fra alle undersøkte lokaliteter:

Lokalitet	Kommune	Havhest	Gråhegre	Knoppseiene	Grågås	Grønvand	Silend	Ærfugl	Heitemåke	Fiskemåke	Siltemåke	Gråmåke	Svartbak	Makrellterre	Rødnebbterre	Tjeld	Sandlo	Teiste	Alke	Tyrpo	Totalt
Bragdøya	Krisiansand									4											4
Bredalsholmen	Krisiansand								7	59	1	2		38							107
Falconbridge	Krisiansand									53	6										59
Kjosbukta	Krisiansand														20						20
Krisiansand, div. lok. Ø del av komm.	Krisiansand							3	637	852	155	30	85								1762
Langøy	Krisiansand								1												1
Langøya	Krisiansand								5			1									6
Møvik	Krisiansand								8			1		28							37
Oksøy	Krisiansand								3	153	21	2									179
Skjede	Krisiansand								6	48	6	7									67
Svendsholmen	Krisiansand								3												3
Terneholmen	Krisiansand								7	20	7										34
Ternevik	Krisiansand								35					20							55
Ternevåg	Krisiansand								35					20							55
Timlingene	Krisiansand								23	6											29
Varoddan	Krisiansand								22		6										22
Eid-Stangholmen	Søgne								1	32	7	4									44
Guleskjæra	Søgne									50											50
Hellersøy	Søgne				1			5	13	718	29	12				2				1	781
Herøy	Søgne								4	1099	99	20									1222
Kubbøøy	Søgne				2	2		2		455	7	6				1					475
Langenes	Søgne							2	17	22			1	30		1					73
Langøy	Søgne												16								16
Skarvøy	Søgne								1	75	2	1									79
St. Lyngholmen	Søgne								5	502	4		1								511
Alø	Søgne								2												2
Ballastholmen	Mandal											1	7								8
Bjørnen	Mandal							5			57	15				1					78
Brattholmen	Mandal																			1	1
Brusøy	Mandal												3								3
Dalskilen	Mandal									7							1				8
Eidskilen	Mandal				1					6											7
Farestad	Mandal				1																1
Farestadholmen	Mandal									2				37							39
Frydnes	Mandal				1																1
Færøy	Mandal										3		9								12
Gismerøya	Mandal									9			1			1					11
Gulholmen	Mandal												1								1

Tabell 3, telleresultater fra alle undersøkte lokaliteter:

Lokalitet	Kommune	Havhest	Gråhegre	Knoppseiene	Grågås	Gravand	Sland	Ærfugl	Heitemåke	Fiskemåke	Slidernåke	Gråmåke	Svarfbak	Makrellarne	Rednebblerne	Tjeld	Sandlo	Tøste	Alike	Tyvjø	Totalt
Hellersøy	Mandal									1			9								10
Hovsholmen	Mandal									7			1				1				9
J. Kopperholmen	Mandal												1								1
Innerste Farestadholmen	Mandal									3											3
Kjellingene	Mandal				1						126	1	3			1					132
Klovholmene	Mandal							13		5	177	68	2	21		1					287
Kneblingene	Mandal									3	27		7			1					38
L. Slettingen	Mandal										115	17	2								134
L. Vengesholmen	Mandal				2					8	337	7	9			1					364
Landekilen	Mandal			1		2				1				45		1					50
Langholmen	Mandal													6		1					8
Lange	Mandal												16								16
Langøyholmen	Mandal									1			1	2							4
Laukholmen	Mandal									6			1	3							10
Lindholmen	Mandal												2								2
Mandal, div. skjær	Mandal												45								45
N for L. Kigeholmen	Mandal									12				9							21
N for Tregde-Buøy	Mandal									1				15							16
N. Eggvær	Mandal										116	8	8								132
Naudskjær	Mandal									2			5								7
Nebholmen	Mandal									3											3
Nordreskjær	Mandal									1	87	13	1								102
Odd	Mandal									3	113	3	21								144
Osnes	Mandal			1					2	17				13		4					33
Ronekilen	Mandal			1						2			1								4
Ryvingen	Mandal									1		1	8							1	11
S. Eggvær	Mandal										137		3								140
Sandøy N	Mandal										191	16	12			2					221
Sandøy S	Mandal				1					2	613	1	9			1				1	628
Selvåg	Mandal			1						2						1					4
Skjebstadkilen	Mandal									3											3
Skjeringen	Mandal									4			2							1	7
Skogsfjorden	Mandal			1						14			1	1		1					18
Småholmene	Mandal							1	12	10				20		1					44
St. Slettingen	Mandal				2	1				5	386	7	11			3					415
St. Vengesholmen	Mandal				6	3	2	20			2000	61	15			2		1			2110
Stangholmen	Mandal									3											3
Steinsøy	Mandal									2		1	5			1					9

Tabell 3, telleresultater fra alle undersøkte lokaliteter:

Lokalitet	Kommune	Høvhest	Gråhegre	Knoppsvane	Grågåse	Gravand	Siland	Ærflug	Heitemåke	Fiskemåke	Sildemåke	Gråmåke	Svarbak	Makrellerne	Rednebbterne	Tjeld	Sandlo	Teneste	Alke	Tyrjo	Totalt
Stolen	Mandal										27	34	2								63
Storestøl	Mandal			1						3			1								5
Storskjær	Mandal									66		3	3			1					73
Storey	Mandal									22	59	60	8			1				1	151
Strømmen N	Mandal			1						3			1								5
Stusøy	Mandal												3								3
Støisholmen	Mandal									1			1	12							14
Sundsholmen	Mandal									6						1					8
Sæesøy	Mandal												25								25
Teistholmene	Mandal												2								3
Terneskjær	Mandal										61	8	1			1					70
Torskeholmen	Mandal												1								1
Tungeskjærene	Mandal									4			3							1	8
V. Hærholmen	Mandal												3							1	4
Valøy	Mandal				6			15		10	800	2	4			3					840
Valøyholmen	Mandal												7								7
Valøytaiklene	Mandal										37	9	3			1		1			51
Ø. Hærholmen	Mandal										15	10									25
Arsholmene	Mandal												6			1					7
As	Mandal			1																	1
Agneskjær	Lindesnes							8			298	135	24	7		3					475
Guleholmene	Lindesnes							6		20			7			1					34
Heigrefjellet, Lenesfjorden	Lindesnes		30																		30
Hjorten	Lindesnes						1	10			41	5	20			1					78
Hummerholmen	Lindesnes							1			183	21	5			1					211
L. Vigeskjær	Lindesnes							7		43		1	1	22		1					75
Lenesfjorden	Lindesnes																		2		2
Mauren	Lindesnes							1		2			1								4
Merra	Lindesnes							2				1	7								10
Ramslandsvågen	Lindesnes							2					1	1							4
S. Hillegården	Lindesnes												40								40
S. Klippeskjær	Lindesnes										54	10	5								69
S. Kraaga	Lindesnes							2		23	31			7		1					64
S. Vigeskjær	Lindesnes												1								1
Udvaare	Lindesnes				4		1	10		5	336	15	38			5					414
Agnefest	Lyngdal									4											4
Brotholmen	Lyngdal												2								2
Fiskeskjær, V. Seløy	Lyngdal												1								1

Tabell 3, telleresultater fra alle undersøkte lokaliteter:

Lokalitet	Kommune	Havhest	Gråhegre	Knoppsvane	Grågås	Gravend	Siland	Ærfugl	Hettemåke	Fiskemåke	Sildemåke	Gråmåke	Svarbak	Makrellterne	Rødnebbterne	Tjeld	Sandbo	Teiste	Alke	Tyrja	Totalt
Førøyene	Lyngdal							1					1	3							5
Herreholmen	Lyngdal									2			13								15
Hurdalshavn	Lyngdal												1								1
Håøy	Lyngdal												1								1
Jåsund	Lyngdal																				1
Kjeldvigboen	Lyngdal									1						1					1
Kjerringøy	Lyngdal												1								1
Kjøgøy, Lenesfjorden	Lyngdal						1			2				66		1					70
Kjøpsøy, skjær NW	Lyngdal												1								1
Kleveholmen	Lyngdal												1								1
Kruttholmen, Kilen, Revøy	Lyngdal							1		12				30		1					43
Langholmen	Lyngdal												1				1				3
Lastad, Lyngdalsfjorden	Lyngdal		25																		25
Lyngholmen	Lyngdal							4		2			19			1					26
Marøy	Lyngdal	1						3		6	40	530	50			2					632
Midtfjordsøyene	Lyngdal						7									1					8
Revøy, odde Ø for Korshavn	Lyngdal												1								1
Revøy, skjær NV for broa	Lyngdal									1											1
Sauøy	Lyngdal												1								1
Selærødden, V. Seløy	Lyngdal												1								1
Tørneholmene	Lyngdal																1				1
Vaholmen	Lyngdal												1								1
Vareholmen, Ø. Seløy	Lyngdal												1								1
Ø. Seløy	Lyngdal									7				3							10
Agnefjellet	Farsund		12																		12
Bjersviga, to skjær	Farsund									1			1								2
Bukkene, Rosfjorden	Farsund									4				1	1		1				7
Drangefjorden	Farsund						1														1
Egelandstjern, Spind	Farsund				1																1
Eikvåg, skjær i S	Farsund									1											1
Eikvåg, Rebekkaholmen	Farsund									1					8		1				10
Elkem Aluminium	Farsund									6											6
Elleholmene	Farsund											20	1								21
Frånvaren N, holme	Farsund												2								2
Guleskjærene, Langøy Ø	Farsund									3		1		6							10
Gåsøyene	Farsund						4						3			1					8
Hanangervann	Farsund			1	8		6		974	33	125	17	6	6		4					1180
Heigreholmen, Apta-fjorden	Farsund						1			1											2

Tabell 3, telleresultater fra alle undersøkte lokaliteter:

Lokalitet	Kommune	Havhest	Gråhegre	Knoppsvane	Grågås	Gravand	Slend	Ærfugl	Heltemåke	Fiskemåke	Slidmåke	Gråmåke	Svarbak	Makreller	Redneblær	Tjeld	Sandfo	Tørste	Alke	Tyrjo	Totalt
Hestholmen	Farsund												1								1
Hestvigholmene	Farsund												2								2
Holmevann, Ravneheia	Farsund									1			1								2
Husebybukta, div. holmer	Farsund												5								5
Håøy	Farsund											1									1
Håøya, Spindsfjorden	Farsund												1								1
Jakobs-, Lille- og Rundholmen	Farsund									7		1		30		1					39
Kleskjørene, Skarstein	Farsund									1				4							5
Klauholmen	Farsund											1	1								1
Kleivelandsvann	Farsund				1							1	8								10
Korken	Farsund											1									1
Krossvann	Farsund												1								1
Kråga, Lundevågen	Farsund									7				58		1					66
Kråkenesvann	Farsund				1		1			1				4		1					8
Leirsholmen	Farsund												1								1
Lindholmen	Farsund											1	2								3
Lista, myr- og jordbruksområder	Farsund									16						22					38
Listastrendene	Farsund					47	1	118		45		1				44	38	1			295
Lundevågen	Farsund				1											1					2
Lyngholmen	Farsund												1								1
Lyngsvåg, skjær	Farsund									1				6							7
Malungdalskjæra	Farsund												1								1
Middtfjordskjær	Farsund											2	2								4
Måvann, Ravneheia	Farsund												2								2
Nesheimvann	Farsund			2		1				2						5					10
Prestevann	Farsund				2																2
Prestøy, skjær NØ	Farsund						1									1					2
Rauna	Farsund					5		137	1	341	2590	140	15		36	15	2				3282
Rauneholmene, Spindsfjorden	Farsund						2			1		1		14		1					19
Rona, Tranevåg	Farsund			1						2			1			1					5
Sandøy	Farsund									1		1	2			1					5
Skarviksteinen, Skarstein	Farsund													1							1
Skeibroskstemmen	Farsund				1																1
Skidvann, Ravneheia	Farsund												1								1
Farsunds skjærgård generelt	Farsund							139													139
Skydskjær	Farsund									1			1			1					3
Snekkestøholmen	Farsund												1								1
Steinsholmen	Farsund												1								1

Tabell 3, telleresultater fra alle undersøkte lokaliteter:

Lokalitet	Kommune	Havhest	Gråhege	Knoppsvane	Grågås	Gravand	Silend	Ærfugl	Heitemåke	Fiskemåke	Sildemåke	Gråmåke	Svarbak	Makrellterne	Rednebbterne	Tjeld	Sandlo	Teiste	Alke	Tyyp	Totalt
Stemtjern, Skistad	Farsund												1								1
Stoisholmen	Farsund												2								2
St. Korken	Farsund												1								1
Straumen	Farsund			1																	1
Svartskjæra	Farsund												1								1
Terneholmen, Herad	Farsund						2			5	30	155	6			1					199
Terøy	Farsund									30	7	22	20				1				79
Tjønsvann, Kjørkleiv	Farsund												1								1
Ulgjelsvann	Farsund												3								3
Ullerøy, Mågetangen	Farsund									1			6								7
Ullerøy N	Farsund												1								1
Ullerøy, skjær sør for.	Farsund												2								2
Vikelen S	Farsund												1								1
Vrakholmen	Farsund												3								3
Vrangholmen, Spindsfjorden	Farsund															1					1
Ådreholmen, Rosfjord	Farsund											1									1
Angholmen (Kvina Vert), Fedafj.	Kvinesdal											1									1
Guilberget, Fedafjorden	Kvinesdal										12	1									13
Skomakerfjell, Fedafjorden	Kvinesdal			14																	14
Øyestranda	Kvinesdal															1					1
Andabeløya	Flekkefjord											40	10			1					51
Flekkefjord, div. ferskvann	Flekkefjord												15								15
Hidra	Flekkefjord															8					8
Husøy, Rasvåg, Hidra	Flekkefjord												10	6							16
Kirkehavn, Hidra	Flekkefjord										10	25	15	10							60
Kjersfjellet, Hidrasundet	Flekkefjord		23																		23
Lafjorden	Flekkefjord									4	15			30		2					51
N. Svineholmen	Flekkefjord									4			1	3		1					9
Raudholmene	Flekkefjord							30				25		4		2					61
S. Sandvann, Gyland	Flekkefjord												5								5
Søiura	Flekkefjord						1			3			5	15							24
Sum	Vest-Agder	1	104	16	39	62	32	545	1016	1802	13336	1863	820	767	36	180	40	3	2	8	20672

Litteratur:

- Anonym 1974: Fugleobservasjoner fra Lista/Lyngdal området i 1973. *Piplerka* 4: 10-23.
- Barrett, Rob 1994: Alke *Alca torda*. S. 254 i: Gjershaug, J.O., Thingstad, P.G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.) 1994: Norsk Fugleatlas. *Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu*.
- Brattfjord, Ole Aa. 1990: Omfattende sildemåkedød i Mandal. *Piplerka* 20: 148-152.
- Brattfjord, Ole Aa. 1998: Nye hekkefugler i Vest-Agder og Mandal: Toppskarv og sandlo. *Piplerka* 28: 57-61
- Gjershaug, J.O., Thingstad, P.G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.) 1994: Norsk Fugleatlas. *Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu*. 552s.
- Haftorn, Svein 1971: Norges Fugler. *Universitetsforlaget*. 862s.
- Jåbekk, Runar 1989: Sjøfuglregistreringer i Vest-Agder 1976-1988. Forslag til fremtidig overvåkningsprogram. *Rapport nr. 1/89. Fylkesmannen i Vest-Agder, Miljøvernavdelingen*. 25s + appendix
- Jåbekk, Runar 1999: Sjøfuglloppsynet i Vest-Agder 1998. *Piplerka* 29: 12-17.
- Norderhaug, Magne 1979: Verneplan for sjøfuglreservater. Delplan 2: Telemark, Aust-Agder og Vest-Agder. *Naturverninspektøren for Sør-Norge, miljøverndepartementet*. 172 s.
- Olsen, Knut Sigbjørn 1993: Rauna. Forandringer i hekkebestanden 1973-1992. *Piplerka* 23: 122-130.
- Olsen, Knut Sigbjørn 1996: Nå hekker havhesten i Vest-Agder! *Piplerka* 26: 111.
- Vestøl, Tellef Barøy 1994: Nytt fra LRSK - Vest-Agder. *Piplerka* 24: 105-118
- Wrånes, Eldar 1988: Ærfuglbestanden i Vest-Agder 1988. *Piplerka* 18: 136-142.
- Wrånes, Eldar 1989: Ærfugl-bestanden i Vest-Agder 1989. *Piplerka* 19: 58-59.

Forfatterens adresse:

Knut S Olsen
Lundeveien 148,
4550 Farsund

E-mail: knut.olsen@alcoa.com

FUGLER I PERU - Del 1

Kalkungribb. Alle fotos i denne artikkelen er tatt av Tor Egil Høgsås.

Av: Tor Egil Høgsås

Undertegnede har i nærmere fem år bodd i Peru, og er for tiden tilbake på norsk jord for en tid. Fuglehobbyen har vært fin å ha med til et av verdens mest fuglerike land. Peru kjemper faktisk med Colombia om å ligge på topp på den statistikken. Siste offisielle artsliste for Peru kom ut i 1982, og den omfatter 1678 arter. Mye er skjedd siden den tid, og vi er mange som venter i spenning på "Birds of Peru" fra Ibis. Colombia skal ha mer enn 1700 arter og regnes for øyeblikket som verdens mest fuglerike land, med Peru "hakk i hæl". Jeg har selv ikke vært så mye i jungelstrøk og min personlige artsliste fra Peru teller 530 arter, og min totale liste fra Sør-Amerika ca. 650 arter (med de fleste tilleggsartene fra Bolivia).

Peru kan grovt inndeles i 23 ulike biotoper og det er i tillegg ni klimasoner. Det krever med andre ord en del reising for å få med seg et bredt spekter av arter. De fleste artene er heller ikke trekkfugler i ordets egentlige forstand. Noen fugler kan leve i ulike høyder i Andesfjellene til ulike årstider, og enkelte kan trekke fra fjellet til kysten om vinteren og liknende. Jungelen er selvfølgelig mest artsrik, men der er problemet at fuglene ofte høres mer enn de sees. Derfor har alltid profesjonelle guider

med seg opptak av aktuelle arter for å lokke dem frem. En tur på fire uker med "Manu Expeditions", ledet av den kjente ornitologen Barry Walker, til Manu og et par andre lokaliteter vil trolig gi mer enn 600 arter. Jeg vet de også har hatt over 700 arter på slike turer!!

Jeg vil i denne første artikkelen ta for meg fuglelivet langs den langstrakte kysten i Peru, opp til 1000 m.o.h. Her er det selvfølgelig dykkere, hegrer, ender,

sjøfugler og vadere som er de tallrike artene, men en god del spurvefugler finnes også. Det er ikke så rik vegetasjon langs kysten. Jeg har bodd i Tacna som ligger helt i sør, og her er det nærmest for ørken å regne. Litt planter og busker gror i enkelte elvedaler, og en del kaktus vokser også her. I

sør må man faktisk over 2500 m.o.h. for å finne mer variert vegetasjon. Det er Humboldt strømmen som forårsaker at det er lite nedbør langs store deler av Perus kyst. I nord hvor det er tropisk farvann er det mer vegetasjon langs kysten, men selv her er landskapet ørkenpreget.

Før vi starter turen vil jeg også gjøre oppmerksom på at årstidene er motsatte av våre, når jeg snakker om sommeren så er den på sitt varmeste i januar og februar. De kaldeste vintermånedene er juni, juli og til dels august.

Tacna.

Tacna og Arequipa er to av de sydligste fylkene i landet. Langs kysten er det bare elvedalene og "lomas" (isolerte daler hvor skyene fortetter seg om vinteren og skaper økt fuktighet) som har noe vegetasjon å by på. Her er selvfølgelig de få elvene og innsjøene som finnes viktige for fuglelivet.

Tacna er ornitologisk lite utforsket, og er neppe stedet folk i utgangspunktet vil besøke for å kikke på fugl. Selv har jeg besøkt stranda her minst ei gang i måneden. Jeg har da tatt buss til en liten landsby som heter "Boca del Rio" (ca. 50 minutter med et selskap som heter Flores). Her renner ei elv ut i havet, men den er

Brottsnipe og steinvendere.

oftest bare vannførende fra februar og noen måneder fremover. Mange morgenstunder er her brukt for å kikke på sjøfugler. En del vadere er registrert langs stendene og i dammer ved elveutløpet. Buskvegetasjonen langs elva gir også livsgrunnlag for enkelte spurvefugler.

Min store drøm var å se albatrosser, men tross iherdig speiding har de uteblitt fra lista. Robin Hughes, som bodde i kystbyen Mejia i Arequipa fylke, så i løpet av sitt lange ornitologiske liv seks albatross arter. Av disse så han kun tre fra land, resten under båtturer. Det beste er selvfølgelig å bli med en fiskebåt langt til havs. Værfenomenet "el niño" har også ført til varme havstrømmer som har fortrengt albatrosser fra Perus farvann flere av de årene jeg har vært i Peru. Men noen godbiter har det blitt: **Sørkjempepetrell**, **flekkepetrell** og **hvithakepetrell**. Det er også en opplevelse å se store mengder **grålirer** på trekk. Jeg har telt opptil 140 **grålirer** i minuttet på de rette dagene!! Tiden for disse sjøfugl-opplevelsene er i hovedsak fra slutten av mai til oktober, mens vaderne har sine trekktopper i september og februar / mars. Noen vadere har jeg imidlertid sett i alle årets tolv måneder: **Steinvender**, **brottsnipe**, **amerikasandlo** og **småspove**. Enkelte

dager blir alltid mer bemerkelsesverdige enn andre, som 9. juni 1999 da jeg så flere blåfotsuler og maskesuler. Det er første og eneste gang jeg har sett disse fuglene i Sør-Peru, og hvorfor de begge slo til denne dagen vet jeg sannelig ikke. Det var også en junidag tre år tidligere at jeg så en rødhaletropikkfugl, dette er første og eneste kjente funn i Peru av denne arten, som hekker på en eller to øyer langt til havs utenfor Chile. 16. september 1997 var også en spesiell dag med alle de tre ovenfor nevnte petrellene observert i løpet av en time.

Under følger en liste over artene som jeg har sett i "Boca del Rio". Denne lista skal være et utgangspunkt for den videre reisen langs kysten.

Fugler merket med * er trekkfugler fra sør og blir stort sett bare observert om vinteren. Fugler merket med ** er trekkfugler fra nord som sees om sommeren. Fugler som er merket *** er trekkfugler fra Andes regionen, disse sees i hovedsak vinterstid. Fugler merket (****) er fugler som også hekker ved kysten, med det dreier seg trolig om trekkfugler fra Andes. Fugler som er understreket er bare sett en eller et fåtall ganger.

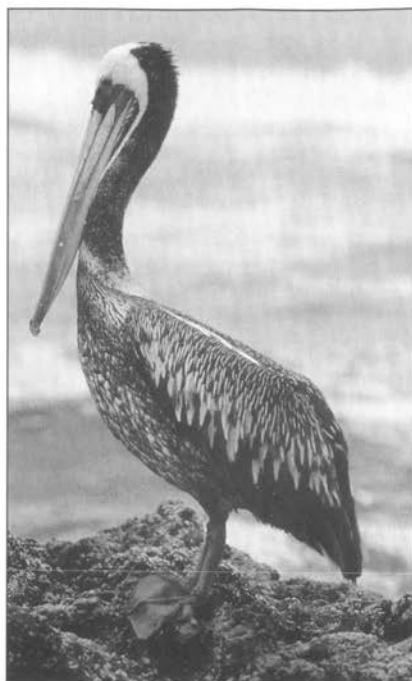
Tykknebbsvarttjeld.

Humboldt pingvin	Spheniscus humboldti
Sørkjempepetrell*	Macronectes giganteus
Flekkpetrell*	Daption capense
Hvitthakepetrell*	Procellaria aequinoctialis
Grålire*	Puffins griseus
Wilsonstormsvale*	Oceanites oceanicus
Dansestormsvale	O. gracilis
Dagstormsvale	Oceanodroma tethys
Perustormsvale	O. markhami
Humboldtdykkpetrell	Pelecanoides gamotii
Rødhaletropikkfugl	Phaethon rubricauda
Blåfotsule	Sula nebulosus
Humboldtsule	S. variegata
Maskesule	S. dactylatra
Flodskarv	Phalacrocorax brasilianus
Guanoskarv	P. bougainvillii
Rødfotskarv	P. gaimardi
Humboldtpelikan	Pelecanus thagus
Blåhegre	Egretta caerulea
Snøhegre	E. thula
Egretthege	Casmerodius albus
Kuhegre	Bubulcus ibis
Natthege	Nycticorax nycticorax
Spissshaleand (***)	Anas georgica
Hvitkinand (***)	A. bahamensis
Kaneland (***)	A. cyanoptera
Kalkunkondor	Cathartes aura
Black-chested Buzzard-Eagle	
Fiskeørn**	Garanoetus melanoleucus
Spurvefalk	Pandion haliaetus
Sivhøne	Falco sparverius
Andessothøne(***)	Gallinula chloropus
Småspove**	Fulica ardesiaca
Plystresnipe**	Numenius phaeopus
Gulbeinsnipe**	Tringa melanoleuca
Flekksnipe**	T. flavipes
Willettsnipe**	T. macularia
Steinvender**	Prosobonia cancellata
Brottsnipe**	Arenaria interpres
Polarsnipe**	Aphriza virgata
Sandløper**	Calidris canutus
Sandsnipe**	C. alba
Beringsnipe**	C. pusilla
Pygmesnipe**	C. mauri
Gulbrystsnipe**	C. minutilla
Alaskasnipe**	C. bairdii
Stylnesnipe**	C. melanotos
Hvitthalesvømmesnipe**	Micropalama himantopus
Gråtriel	Steganopus tricolor
Amerikatjeld	Burhinus superciliosus
Tykknebbsvarttjeld	Haematopus palliatus
Svartkronestytteløper	H. ater
Kanadalo**	Himantopus mexicanus
Tundralo**	Pluvialis fulva
Amerikasandlo**	P. squatarola
Tobeltelo	Charadrius semipalmatus
Hvitbrystlo	C. vociferus
Svartkronelo*	C. alexandrinus
	C. collaris

Skarvmåke	Larus belcheri
Ørkenmåke	L. modestus
Taremmåke	L. dominicanus
Gråhodemåke	L. cirrocephalus
Andesmåke***	L. serranus
Lattermåke**	L. atricilla
Franklinmåke**	L. pipixcan
Sabinemåke**	Xema sabini
Langnebbterne**	Sterna elegans
Svalerterne	S. hirundinacea
Makrellterne**	S. hirundo
Rødnebbterne**	S. paradisea
Perudvergterne	S. lorata
Inkaterne	Larosterna inca
Falklandsjo*	Catharacta antarctica
Kaneljo*	C. chilensis
Polario**	Stercorarius pomarinus
Tyvjø**	S. parasiticus
Amerikasaksenebb	Rynchops niger
Tamdue	Columba livia
Hvitvingedue	Zenaida asiatica
Kvekkedue	Columba cruziana
Peruugle	Glaucidium peruanum
Graveugle	Speotyto cunicularia
<u>Oasis Hummingbird</u>	Rhodops vesper
Rubintyrann	Pyrocephalus rubinus
Dark-faced Ground-Tyrant*	Muscisaxicola madoviana
Cyansvale	Notiochelidon cyanoleuca
Låvesvale**	Hirundo rustica
Hussmett	Troglodytes aedon
Gresspiplerke	Anthus lutescens
Gråspurv	Passer domesticus
Cinereous Conebill	Conirostrum cinereum
Rustkragespurv	Zonotrichia capensis
Slender-billed Finch	Xenospingus concolor

Arequipa.

Drar vi videre nordover langs kysten kommer vi til Mejía. De fem små innsjøene like syd for den "sovende" havnebyen Mollendo er et viktig naturreservat. Robin Hughes som bodde her frem til sin død har mesteparten av æren for at disse små vannene ble bevart. Et jordbruksprosjekt ødela en del av det flotte området, men noe ble heldigvis spart på grunn av internasjonalt press. Langs kysten fra Ecuador ned til sydspissen av Chile er det få rastemuligheter for trekkende vadere. Elveutløpet og innsjøene i Mejía er en av få "gode" rasteplasser på veien. En del ender, og i blant flamingoer, kommer også trekkende hit fra fjellet under den

Humboldtpelikan

australske vinteren. Reservatet regnes for å være av internasjonal betydning for arter som sandløper og hvithalesvømmesnipe. En annen art som kan telle tusener her er sivhøne. Robin Hughes så rundt 230 arter i kommunen hvor reservatet ligger, og innenfor grensene til reservatet hadde han frem til 1984 sett 157 arter. En håndfull arter til har i det senere blitt registrert her. Det høres kanskje ikke mye ut, men det er slett ikke verst for en "oase" i ørkenen. Trekkende vadere er noe av det som gjør Mejía spesiell. Her er Perus første, og Sør Amerikas fjerde, brushane sett, og fra skrytelista kan også nevnes Sør-Amerikas første rødstrupesnipe.

Av egne opplevelser rager kortnebb-bekkasinsnipe og bonapartesnipe høyt på

Et knippe Peruianske måker: Gråhodemåke (øverst t.v.), Taremåke (øverst t.h.), Ørkenmåke (nederst t.v.) og Franklinmåke (nederst t.h.)

denne lokaliteten. Ved stranda her har jeg også gjort min eneste observasjon av sørhavhest. Ellers er dette stedet for ender, her kan alle artene som hekker i høyfjellet og ved kysten påtreffes til ulike tider på året. Tre dykkere er også vanlige her: hvitøredykker, ringnebbdykker og spydnebbdykker, i tillegg kan sølvdykker av og til påtreffes vinterstid. Jeg har sett opptil seks hegrearter på dagsturer til reservatet, og til sammen har det blitt åtte hegrearter her: Snøhegre, egretthegre, kuhegre, natthegre, blåhegre, prakthegre, cocoihegre og pygmerørdrum. Av rovfugler er spurvefalk, vandrefalk og fiskeørn mulige å se, de to sistnevnte helst sommerstid.

Har du ikke egen bil, kan reservatet besøkes ved å ta buss fra Arequipa til Mollendo. Derfra kan lokal buss taes

videre forbi landsbyen Mejía. Reservatet begynner ca. 3 km. etter landsbyen, og du trenger en dag hvis du skal gå i området.

Lima og omegn.

Med buss ligger Pisco to timer syd for hovedstaden Lima. Dette er et yndet turiststed, hvor folk drar for å se på sjøfuglfjell og sjøløver. I Pisco ordner man med billetter til båttur ut til fuglefjellene som på spansk heter "Islas Ballestas". Her kan du også bli med på busstur rundt Paracas-halvøya.

Alt som jeg tidligere har nevnt av sjøfugler kan påtreffes enten på fuglefjellene eller langs stendene i Paracas. Her har jeg også sett polarsvømmesnipe. Langs steinete strender kan også den eneste småfuglen som lever i strandkanten påtreffes, nemlig den endemiske **Peruvian Seaside-**

Cinclodes. En annen endem, **Costal Miner**, kan også treffes langs strendene og på sandynene innenfor. På "Islas Ballestas" hekker det meste av sjøfugl som finnes i Peru, også **humboldtpingvin**, men den sees som regel ikke i store antall her. Under båtturen ut til fugleøyene (i september) så jeg også **blåfotsule** og **svalestjertmåke**.

I Perus hovedstad Lima kan man også være på utkikk etter fugler. De vanligste parkfuglene er: **Hvitvingedue**, **øredue**, **kvekkedue**, **Amazilian Hummingbird**, **Tropical Kingbird**, **Rubintyrann**, **Cyansvale**, **Silketrupial**, **Blue-Gray Tanager**, **Bananaquit**, **Blue-Black Grassquit**, **Chestnut-throated Seedeater**, **Rufous-collared Sparrow**. Noen utsatte papegøyearter kan også sees som: **røddanneparakitt**, **kanarivingeparakitt** og **grønnmasket spurvepapegøye**. Ellers svever både **svartkondor** og **kalkunkondor** over byen.

Et egnet sted for fuglekikking er "La Universidad Agraria", her er det store områder som det bl.a. dyrkes litt på, samt en liten botanisk hage. I den botaniske hagen kan man se spesialiteter som **langhalespottfugl** og **antillsaltator**. **Kratstrupial** er også vanlig inne på universitetsområdet. For å komme inn må man som regel legge fra seg et personbevis (helst ikke passet), som gis tilbake når man går ut. Like utenfor bygrensen ligger også "Pantanos de Villa". Denne innsjøen har mye av det samme fuglelivet som Mejía, og kan greit bli nådd med taxi fra sentrum. Her kan man også spasere ut til sandstrendene for å se på sjøfugl.

Tumbes.

Vi gjør et langt hopp til Tumbes som Perus nordligste by. Selv om jeg har hatt noen fine fugleopplevelser mellom Lima og Tumbes så kan jeg ikke gå i detaljer på alt.

Nevner bare at rundt Chiclayo så er det flere interessante arkeologiske steder, bla. **Tucume**, hvor det også er litt fugl. Ved **Rafan** nær Chiclayo har jeg bla. sett den nær utrydningstruede **Peruvian Plantcutter**.

I Tumbes finner vi den eneste navigerbare elva langs kysten. Skjønt da vi var der i september 1996 så var det ikke mange båter som kunne ferdes på elva. Vi fant en trivelig kar med spesiallaget elvebåt fra jungelen. Det var ikke så mange gangene vi måtte ut å dytte. I regntiden stiger elva betraktelig og den kan da flømme inn i byen. Jeg besøkte byen to år senere etter et "el niño" år, og det var det et sørgelig syn som møtte meg. Min venn, elvebåtmannen, hadde mistet både hus og båter i flommen.

Vel, over til fugleopplevelsene langs elvekanten. Turen starter i byen og ender opp i mangroveskogen ute i havgapet. Vi kan begynne med to karakterarter: **Ringisfugl** og **grønnisfugl**, førstnevnte er virkelig stor! Flokker med **rødflikbladhone** forgyller også en fra før bra dag. Dette er også et av de sikreste stedene i Peru for **svartkronede**, og flere ble loggført. Av andre vadere kan **svartkronestylteløper** og **styltesnipe** nevnes. Når vi nærmet oss havet dukket også **brunpelikan** og **praktfregattfugl** opp i betydelige mengder. Et par **gulkronehegrer** ble også sett i overflukt, dette er jo en mangrove spesialist. Vel ute i havgapet ble både **perudvergtterne** og **sandterne** observert. Av småfugler langs elva må spesielt **Masked Water-Tyrant** og **Collared Antshrike** nevnes.

Når man først er i Tumbes så må "Puerto Pizarro" besøkes. Her kan man også ta båt for å besøke en del av mangroveskogen som er tilgjengelig for turister. Da vi var her i 1996, hadde guiden vår lest feil på

tidevannstabellen, så vi kom aldri helt til mangroveskogene. Vi fikk imidlertid litt tid til fuglekikking på noen sanddyner, noe som resulterte i **tykknebblo**. To år seinere gikk det bedre, og **hvitibis** kunne innlemmes på artslista.

Krattet langs veien de siste kilometerene før "Puerto Pizarro" er også bra for fuglekikking. Her har jeg bla. bokført celebriteter som: **grønnmasket spurvepapegøye**, **storhaletrupial**, **langhale-spottfugl**, **Collared Antshirke**, **Tropical Gnatcatcher**, **Parrot-billed Seedeater**, **Cinereous Finch**, **Crimson Finch**.

Sistnevnte er virkelig en godbit som ikke en gang Barry Walker har sett i Peru (han har sett ca. 1500 arter i landet!).

Som noen tips med på reisen nevnes noen artikler og bøker som kan være til nytte langs Perus kyst. Jeg har også nyttet meg av mange av dem på mine reiser, og noen er grunnlagsmateriale for denne reisebeskrivelsen. I all beskjedenhet har jeg også vært med å forfatte et par av dem.

Forfatterens E-mail adresse:
hogsas@pelicano.cnb.net

LITTERATUR:

Gonzalez, O. & Høgsås, T.E. (1998) *The immature plumages of Slender-billed Finch Xenospingus Concolor*. Cotinga 10:43-44.

Hughes, R.A (1970) *Notes on the Birds of the Mollendo District, Southwest Peru*. Ibis 112:229-241

Hughes, R.A. (1991) *Las Aves de la Provincia de Islay*. Boletín de Lima 75: 47-54.

Høgsås, T.E., Málaga Arenas, E & Collado Valencia, C (1999) *Tordo Parasítico Molothrus bonarensis avanzando en el sur del Perú*. Cotinga 12:76

Høgsås, T.E. (1999) *An observation of Red-tailed Tropicbird Phaethon rubricauda in Tacna, Peru*. Cotinga 12:75

Koepcke, M. (1983) *The Birds of the Department of Lima, Peru*. Harrowood Books, Pennsylvania

Mackiernan, G., Lonsdale, P., Shany, N., Cooper, B. & Ginsburg, P., (2001) *Observations of seabirds in Peruvian and Chilean waters during the 1998 El Niño*. Cotinga 15:88-94

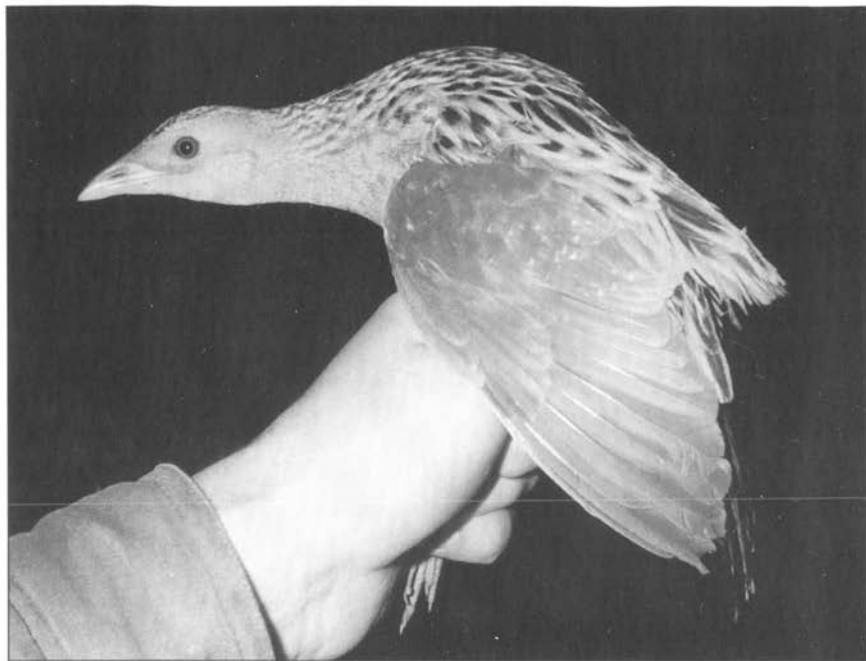
O'Neill, J.P. & Plenge M.A. *A Guide to the Birds of the Paracas Peninsula Region*

Parker, T.A., Parker, S.A. & Plenge, M.A. (1982) *An Annotated Checklist of Peruvian Birds*. Vermilion, South Dakota: Bueto Books.

Schulenberg, T.S. & Parker, T.A. (1981) *Status and Distribution of some Northwest Peruvian Birds*. Condor 83:209-216.

Wheatley, N. (1994) *Where to Watch Birds in South America*. Christopher Helm, London

Åkerrikse-prosjektet i Vest-Agder 2000 og 2001.

Åkerrikse innfanget for ringmerking 31.05.00 på Vatne v., Lista. Foto Kåre Olsen

Av Kåre Olsen

Åkerrikse er oppført på Bonn-konvensjonens liste over globalt truede fuglearter. I 1994 utpekte BirdLife International åkerrikse til en felles europeisk satsingsart. NOF iverksatte derfor i 1995 prosjektet «Tiltaksplan for åkerrikse». Målsettingen er å overvåke bestandssituasjonen i Norge samt utvikle og sette i verk tiltak som gjør at arten kan reproducere vellykket slik at bestanden igjen kan øke.

Tidligere var åkerrikse et velkjent innslag også i norsk natur. Åkerriksens monotone, men stemningsfulle sang eller krekning i de lyse vår- og sommernetter har etterhvert i stor grad forstummet og arten er i våre dager en av de mest utryddingstruede fuglearter. Åkerrikse er kulturlandskaps fugl. Frodige raigras- og kløverenger synes å være uimotstæelige biotoper for åkerrikse.

Men det moderne jordbruket er blitt dens skjebne. I vår tid blir grasengene som regel slått mens åkerrikse ligger på reiret og ruger - eller når den har små unger. Slik blir leveområdet ødelagt og ofte blir både hunnen og egg/unger drept av slåmaskinen eller tatt av måker eller kråkefugler som har fått vane å følge etter slåmaskinene.

Registreringsarbeidet.

Helt siden starten på prosjektet har en del medlemmer av NOF, avd. Vest-Agder deltatt i prosjektet, særlig med registreringer av forekomst. De fleste tradisjonelle åkerrikseområdene på Lista, Mandal og i Søgneområdet har hvert år blitt besøkt på kvelds- og nattetid, særlig i mai og juni. Trolig har vi under disse lytteturene fått registrert de fleste av de syngende åkerriksene i disse deler av fylket. Men det er nok en del områder som kan være aktuelle for åkerrikse og som ikke er blitt tilfredsstillende dekket, f.eks. Lyngdalssletta og Øyesletta i Kvinesdal for å nevne et par som burde blitt bedre undersøkt. De fleste dalførene i fylket har også store jordbruksområder og er således mulige åkerrikselokalteter.

For å informere publikum om åkerrikseprosjektet og har vi også hatt enkelte artikler i lokalpressen hvor bønder og andre er blitt oppfordret til å rapportere inn eventuelle observasjoner av syngende åkerrikser. Men på dette feltet kunne vi nok ha vært mer aktive.

Iverksatte tiltak.

En del tiltak har vært satt igang også i vårt fylke - ofte i samarbeid med grunneierne - for å forsøke å redde de siste restene av åkerriksebestanden. Med sine store egg-/ungekull har også åkerrikken et stort potensiale til å kunne bygge opp bestanden igjen dersom hekkingen blir vellykket.

- Vi har prøvd å få bøndene til å slå gresset annerledes enn på den tradisjonelle måten hvor forhøstingen starter ytterst og fortsetter innover til midten av enga. Åkerriksa viser seg meget nødig i åpne områder og ovennevnte høstemetode fører ofte til at voksne fugler - sammen med eventuelt ungekull - blir et sjanseløst offer for de

skarpe slåmaskinknivene når den siste grasstripa blir meiet ned. NOF har gitt ut en bra informasjonsfolder som beskriver dette problemet og hvor det anbefales å starte fra midten av enga og slå utover mot kantene slik at åkerriksekullet får en sjanse til å trekke over til nabojordet. Denne folderen deler vi ut når vi kontakter aktuelle grunneiere. De siste par årene har en imidlertid sett en tendens til at bøndene leier inn slåmaskinkjørere som med hurtiggående traktorer og breie slåmaskinkniver feier over enga i ekspressfart for å bli ferdig fortest mulig - og tjene mest mulig! Hensynet til åkerriksa kommer da ofte i annen rekke.

- Vi har også forsøkt å få slåtten utsatt i de mest aktuelle områdene når vi har mistanke om at det kan være muligheter for hekking på en lokalitet. Muligens har dette ført til enkelte vellykkete hekkinger på Lista - selv om konkrete hekkebevis mangler. I ett enkelt tilfelle har vi også betalt erstatning for avlingstap på grunn av en slik utsettelse av slåtten.
- Et forsøk med fuglehunder - opplært til rypejakt - for å lokalisere mulig rugende hunn på reir ble gjennomført på Lista i 1995. Resultatet var imidlertid ikke helt overbevisende - se nærmere omtale i Piplerka nr. 1/96.
- Ringmerking ansees også å være et viktig tiltak i åkerrikseprosjektet. Dette har særlig blitt gjennomført på Jæren. Men også i vårt fylke - særlig på Lista - har vi de siste par år forsøkt å fange og ringmerke et antall åkerrikser ved hjelp av lokkelyd. Den syngende hannens respons på lokkelyd kan trolig gi indikasjoner på om det finnes en make i området. Dessuten er ringmerking et

bidrag til arbeidet med å kartlegge åkerriksens trekkveier samt å finne ut om det er de samme fuglene som kommer igjen til lokalitetene år etter år. Kanskje oppsøker åkerriksehannene et nytt område - i nærområdet eller i en annen del av landet - når en eventuell pardanning er ferdig og hunnen er begynt å ruge. Hensikten med ringmerking av åkerrikse er for øvrig nærmere omtalt i Piplerka nr. 1/2000.

Resultatet av registreringene 2000.

I det følgende presenteres en kortfattet beskrivelse av lokalitetene, funn-omstendigheter og utførte tiltak.

Lokalitet 1/00 - Torp/Huseby I, Lista

En syngende hann ble første gang hørt her den 15.5. Biotopen var en graseng på 3-4 da med slak NØ-helling ned mot et fuktområde med frodig vegetasjon av skjermplanter, strandrør og takrøskog i Torpbukta i Kråkenesvannet. Fuglen sang intenst her en ukes tid og flyttet så (trolig samme individ) til en raigraseng ca 200 m unna. Her sang den forholdsvis intenst midt ute på det store jordet. Da forhøstingen begynte her 30.5. flyttet åkerrikxa til en ny eng ca 100 m nærmere Huseby hvor den sang periodevis og noe mindre intenst fram til 5.6. da også denne engteigen ble forhøstet. En syngende åkerrikse (trolig samme) dukket så opp igjen på det opprinnelige jordet hvor den ble hørt første gang 15.5. Fuglen ble hørt her flere ganger i juni og iallfall fram til 25.6. I juli ble hester sluppet på beite her og enga ble ganske fort nedtråkket og ødelagt som åkerriksebiotop. I løpet av de 40 dagene åkerrikxa holdt seg i dette området viste den varierende sangintensitet. Det ble gjort flere forsøk på å lokke på denne åkerrikxa med lydbåndopptak, men den viste liten respons. Ut fra atferd samt det lange tidsrom fuglen holdt seg i området, kan en

vel ikke se helt bort fra at et hekkforsøk kan ha vært mulig.

Lokalitet 2/00 - Torp/Huseby II, Lista

Denne åkerrikxa ble også hørt første gang 15.5. og samtidig med den syngende hannen på lokalitet 1. Biotopen var en frodig graseng med siloforblanding i litt hellende SW-vendt terreng.

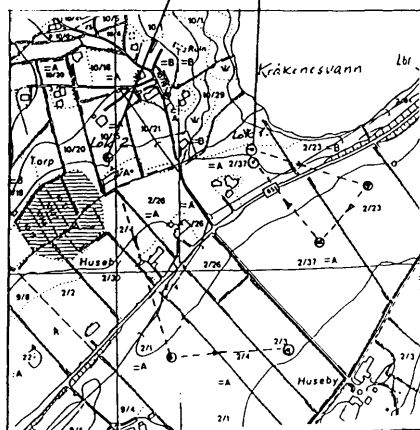
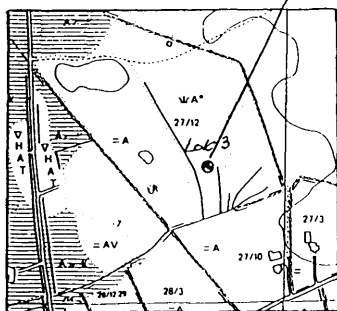
Etter intens sang i noen dager flyttet fuglen ca. 22.5. til en ny eng nærmere Huseby hvor den ble hørt syngende flere ganger - og ofte samtidig med fuglen på lokalitet 1. Den nye biotopen var en 40 da stor og frodig eng i svakt NØ-hellende terreng. Åkerrikxa sang her med vekslende intensitet, av og til sterkt og intenst - stundom med lange pauser. Korte kreksestrofer ble også hørt midt på dagen ved et par anledninger. Fuglen viste lite og ingen respons på lokkelyd. Slåttonna ble påbegynt 30.5. med to-tre rader langs ytterkantene. Grunneieren ble kontaktet og etter å ha fått en del informasjon om åkerrikseproblematikken og alternative høstemetoder var han meget positiv og villig til å utsette slått inntil 14 dager for at vi skulle få tid til å vurdere hekkesannsynlighet. Den syngende hannen lot seg hele tiden høre fra samme sted midt ute i enga. Den 8.6. ble det slått en del nye rader av enga langs kantene. Slåmaskinkjøreren så da en åkerrikse som forlot enga. Den fløy lavt over bakken over til nabojordet. Da syngende åkerrikse ikke ble hørt mer på det 40 da store jordet, ble dette slått ferdig den 14.6

På det nye tilholdsstedet ble den hørt syngende iallfall fram til 10.6. Av forskjellige årsaker ble denne fuglen ikke fulgt opp utover sommeren, men det kan nevnes at denne nye enga ble ikke slått før langt ut i juli.

Farsund kommune

LISTA

Ut fra atferd, noe laber respons på lokkelyd og det faktum at fuglen holdt seg på i området bortimot en måned, kan vi ikke utelukke hekkeforsøk.

Lokalitet 3/00 - Dyngvold, Lista

Denne syngende hannen ble hørt første gang på lokaliteten den 18.5. Biotopen var frodig graseng i svakt skrånende S-vendt terreng. Den intenst syngende hannen ble hørt flere ganger fram til 26.5. Forsøk på å fange den ved hjelp av lokkelyd var mislykket. Vi anså at fuglen var en enslig hann og ingen tiltak ble iverksatt. Etter at halve jordet ble slått 31.5 ble ikke åkerriksa hørt mer på denne lokaliteten. Jordet ble ferdigslått 2.6.

Lokalitet 4/00 - Vatne V, Lista

En syngende åkerrikse ble hørt på denne lokaliteten første gang 23.5. Biotopen var en frodig graseng i NØ-hellende terreng. Fuglen ble hørt synge utover i mai med varierende intensitet, ofte med lange pauser og korte sangstrofer. Bonden ønsket ikke å utsette slått, og forhøsting langs ytterkantene ble påbegynt 30.5. Samme natt fanget vi åkerriksen ved hjelp av lokkelyd. Fuglen ble ringmerket og sluppet ut i en annen eng 200-300 m unna. Her sang den iallfall fram til 5.6. Denne enga ble forhøstet ca 11.6. og åkerriksa ble siden ikke hørt i området. Fuglen var trolig en enslig hann.

Lokalitet 5/00 - Tjømsemoen, Søgne

En syngende hann ble hørt jevnlig i tidsrommet 14.5. - 18.6. midt ute i et stort jorde/ graseng (UTM MK 317395), ca 300 m vest for lokaliteten ved Søgne Landbruksskole hvor den ble hørt i 1999. Sangen var intens og kraftig med lange sangserier. Grunneieren/bonden tok hensyn og utsatte slått til første halvdel i juli. Ut fra sangintensitet og atferd ble det vurdert at fuglen var en enslig hann.

Høstobservasjon 2000 - Lista

Ett individ ble observert i et fuktig område med myr og glissen tåkrørskog i utkanten av Slevdalsvannet den 1.9. og 2.9.

x x X X x x

En stor takk til enkelte grunneiere, særlig Trygve Jensen, Huseby, for velvillig innstilling. Likeså en takk til alle NOF-medlemmer som rapporterte inn sine observasjoner i 2000: *Nils H. Lorentzen, Knut S. Olsen, Tor A. Olsen, Kåre Olsen, Per Lovhaug, Martin Eggen, Runar Jåbekk, Roy Wrånes og Odd Kindberg.*

Resultat av registreringene 2001.

Lokalitet 1/01 - Maberg, Lista

En syngende hann ble første gang hørt på lokaliteten, lokalt kalt Vollan, natt til 18.5. Biotopen var en frodig graseng med silofor og strandrør i litt bakkete terreng. Fuglen syntes å ha en forkjærlighet for å synge fra en grøftekant med frodig strandrørbestand og lot seg høre herfra fram til 6.6. Det ble gjort forsøk på å fange den for ringmerking ved hjelp av lokkelyd, men den viste liten respons. Den 7.6. var fuglen (trolig den samme) flyttet 400-500 m mot SØ og sang nå i en raigraseng, i et område lokalt kalt Myra, fram til 10.6. Heller ikke her lot fuglen seg fange ved hjelp av lokkelyd. Etter at dette jordet ble påbegynt forhøstet 11.6. forsvant den syngende åkerriksa.

Eventuell hekking i området er vel mulig. Manglende respons på lokkelyd samt noe varierende sangintensitet kan kanskje bety at det kan ha vært en hunn tilstede. Kanskje flyttet hannen til ny sangplass i Myra etter eventuell pardannelse var unnagjort i Vollan-området. Dette jordet - hvor åkerriksa sang opprinnelig - ble gjerdet inn med tanke på beiting 27.7. og ikke slått. Eventuell ruging her hadde således god mulighet til å bli vellykket.

Lokalitet 2/01 - Vere, Lista

Denne åkerriksa ble første gang oppdaget nattetid 24.5. i en graseng i svakt hellende S-vendt terreng i et område som lokalt kalles Vere-flagan. Sangen var intens og den 2.6 ble den fanget og ringmerket. Den fortsatte å synge på lokaliteten fram til 10.6. Jordet ble slått 11.6 og fuglen forsvant. Ut fra atferd ble denne åkerriksa antatt å være en enslig hann og ingen tiltak ble iverksatt.

Lokalitet 3/01 - Stave, Lista

Også på denne lokaliteten - i et område som lokalt kalles Kvitemyra - ble en syngende åkerrikse første gang registrert natten 24.5. Biotopen var en frodig graseng med mye strandrør i tilnærmet flatt terreng. Fuglen sang intenst her og den ble fanget ved hjelp av lokkelyd og ringmerket den 1.6. Etter at jordet ble slått ca 11.6. ble fuglen ikke mer hørt i området. Også denne fuglen ble vurdert å være en enslig hann.

Lokalitet 4/01 - Brastad, Lista

En intens syngende åkerrikse ble første gang hørt på denne lokaliteten den 6.6. Biotopen var en frodig graseng i svakt hellende S-vendt terreng. Fuglen ble hørt her nesten hver dag fram til 10.6. Den viste liten respons på lokkelyd og lot seg ikke fange for ringmerking.

Jordet var fremdeles ikke slått 20.6. Fuglen ble antatt å være en enslig hann.

Lokalitet 5/01 - Tjørve, Lista

Litt senere enn normal sangperiode, 8.7., ble vi av en bonde gjort oppmerksom på en syngende åkerrikse i et område som lokalt kalles Tjørvedøttan. Han hadde hørt fuglen synge siden begynnelsen av juli fra en frodig graseng som ikke var blitt slått i 2000.

Åkerriksa sang på lokaliteten hver kveld og natt med brukbare værforhold. Den 18.7. ble fuglen ringmerket etter å ha blitt lokket i nettet. Den sang på lokaliteten også neste natt. Den 7.8. og senere ble den ikke registrert på lokaliteten - tross lokking med lyd. Enga ble heller ikke slått i 2001. Mest sannsynlig var fuglen en enslig hann.

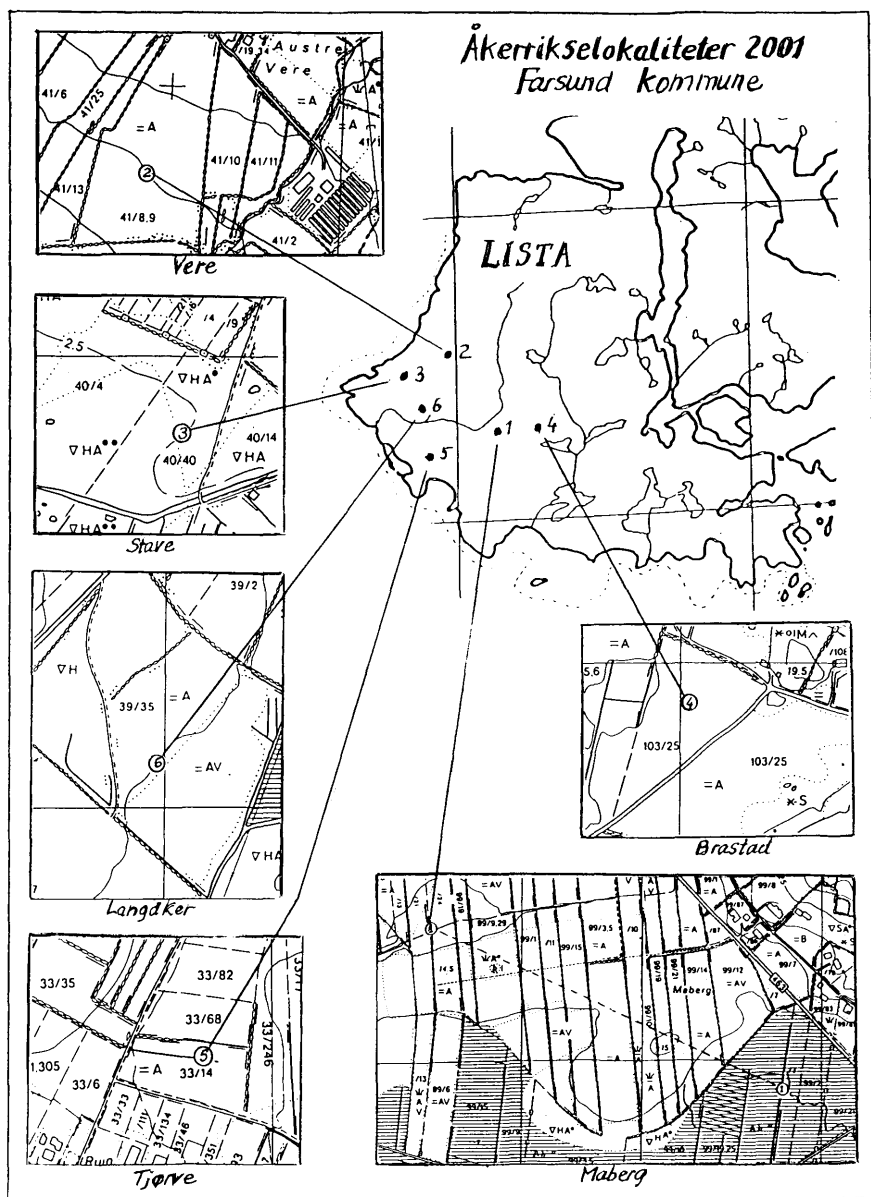
Lokalitet 6/01 - Langåker, Lista

Denne sommeren ble enda en syngende åkerrikse hørt lenge etter normal sangperiode. Dette gjelder en fugl som ble oppdaget på Langåker litt NW for Slevdalsvannet den 5.8. Fuglen sang intenst her iallfall fram til 9.8. Under et besøk på lokaliteten den 12.8. for å forsøke å fange den for ringmerking, ble ikke fuglen hørt - tross lokking med lyd. Trolig var fuglen en enslig hann.

Lokalitet 7/01 - Tjomsemoen, Søgne

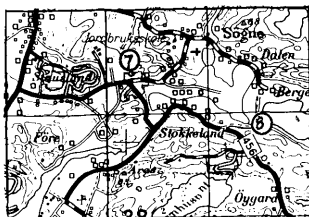
En syngende hann ble første gang hørt på denne lokaliteten (UTM MK 313395) sent på kvelden den 29.5. Sangplassen var midt i en graseng tilhørende Søgne Landbruksskole og i samme område som den har vært påvist i de to foregående år. Åkerriksa spilte intenst i perioden 31.5. - 5.6. Den ble siste gang hørt 10.6. Grunneieren ble informert om den sjeldne gjesten. Etter at enga ble slått 12./13.6., lot åkerriksa seg ikke høre selv ved avspilling av lokkelyd. Mest sannsynlig var fuglen en enslig hann.

Åkerrikselokaliteter 2001 Farsund kommune

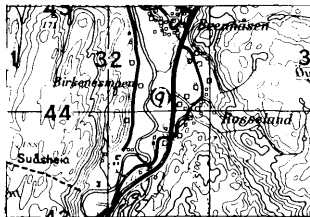

Lokalitet 8/01 - Berge, Søgne

Den 31.5. ble en syngende åkerrikse hørt fra samme området (UTM MK 325388) som den hadde tilhold i 1999. Spillestedet ble ikke nøyaktig stedfestet, men området er et typisk jordbruksområde med grasenger og dyrket mark. Det er kun denne ene observasjonen som er kjent denne sesongen.

Lok. 9/01 - Birkenesmoen, Songdalen

En syngende hann ble hørt natta den 10.6. på denne lokaliteten (UTM MK 324442) som er et nytt sted for åkerrikse i prosjektperioden. Fuglen ble også hørt her den 13.6. Biotopen var høyvokst graseng i et jordbruksområde. Ytterligere opplysninger er ikke kjent.

Høstobservasjoner 2001 - Lista

En åkerrikse ble sett i vestre del av Slevdalsvann, lokalt kalt Dyttan, den 23.9. Fuglen ble observert idet den lettet og fløy et kort stykke før den landet igjen. Biotopen er tidligere dyrket mark som har ligget brakk i mange år. I årenes løp er området blitt forsumpet og etterhvert tilgrodd med tuete, høy grassvegetasjon, skjermplanter og glissen tåkrørbestand.

Den 9.10. ble det også sett en åkerrikse i nordvestre del av Slevdalsvannet idet den lettet fra kanten av en sti og landet litt lengre borte på den andre siden av åna som renner gjennom området. Denne biotopen er en myr med glissen tåkrørbestand og stedvis frodig strandrørvegetasjon og spredte busker.

Takksigelser.

Takk til grunneiere samt til NOF-medlemmer som har rapportert inn sine observasjoner for 2001: Nils H. Lorentzen, Knut S. Olsen, Tor A. Olsen, Kåre Olsen, Runar Jåbekk, Odd Kindberg, Tellef Barøy Vestøl, Øyvind Fjeldsgård, Harald Staalvik, Petter Zahl Marki og Arvid Kvarenes.

Status for åkerrikse-prosjektet pr. 2001.

Forekomsten av åkerrikse i Norge, og Vest-Europa for øvrig, viser fremdeles en positiv utvikling når det gjelder registrerte syngende hanner. Det antas at den økningen som er registrert i Norge de senere år hovedsakelig skyldes forlenget vårtrekk fra kjerneområdene i Polen og Øst-Europa. Det forhold at antall registrerte åkerrikser i Østfold og Oslo / Akershus de siste par år har ligget på henholdsvis ca. 30 og ca. 20 syngende

År	Antall
1995	70
1996	30
1997	45 - 47
1998	68 - 71
1999	102 - 107
2000	105 - 110
2001	95 - 100 *

Tabell 1: Antall registrerte åkerrikser i Norge 1995 - 2001. * Tallet for 2001 kan godt være litt høyere da trolig ikke alle har rapportert inn resultatet pr. januar 2002, iflg. prosjektleder Asbjørn Folvik.

År	Antall syngende hanner					Høstobservasjoner.
	Farsund (Lista)	Lyngdal	Mandal	Søgne	Songdalen	
1995	4					
1996		1				1 ind. Lista 19.10.
1997	1					
1998	4		2	1		
1999	5			2		
2000	4			1		1 ind. Lista 1.-2.9.
2001	6			2	1	1 ind Lista 23.9. og 9.10.

Tabell 2: Antall registrerte åkerrikser i Vest-Agder 1995 - 2001.

hanner, underbygger denne teorien. Mens Rogaland tidligere var det klart viktigste åkerriksefylke seiler nå fylkene sørøst i landet opp omtrent på samme nivå. Selvfølgelig kan også andre faktorer ha betydning for hvor åkerriksene slår seg til - f.eks. kan kalde NW-vinder under vårtrekket i mai trolig presse fuglene østover i landet.

Selv om det er blitt registrert et økende antall syngende åkerrikser de senere år, er antall konstaterte hekkinger fremdeles meget lavt. Det dreier seg kun om 6-7 hekkinger i Rogaland og 2-3 i Østfold. Bare 3-4 av disse har trolig vært vellykkede i den forstand at unger er klekket og har hatt mulighet for å vokse opp.

Dersom en kunne klare å påvise reirplass / rugende hunn mer nøyaktig, ville trolig situasjonen være en helt annen enn i dag hvor en ut fra posisjonen av den syngende hannen bare må gjette seg til hvor et eventuelt reir befinner seg. Det er konstatert at reiret ofte kan ligge 100 m eller mer fra hannens sangplass. Å båndlegge store arealer på et usikkert grunnlag er det problematisk å få grunneierne til å gå med på. De fleste ville trolig være langt mer positive dersom det kun gjaldt å sette igjen et mål eller to rundt påvist reir. I Bulgaria arbeides det i regi av BirdLife fremdeles med å lære opp en hund som kan påvise rugende åkerrikser. Tanken

er å låne denne hunden ut, bl.a. til Norge. Dersom dette prosjektet går i boks vil trolig antall vellykkede hekkinger kunne bli langt større.

Det forhold at åkerrikse nå også er blitt en såkalt overvåkingsart i regi av Direktoratet for Naturforvaltning, innebærer vel også at det vil bli lettere å få økonomisk støtte til diverse tiltak i forbindelse med åkerrikse-prosjektet.

Takk til prosjektleder Asbjørn Folvik som har bidratt med oppdaterte opplysninger om status i Norge pr. 2001. Til slutt en oppfordring til fuglefolket i Vest-Agder: Stå på folkens - med fornyet innsats for åkerrikse i 2002. Ennå er det håp!

Fylkeskontaktmann for Vest-Agder:

Kåre Olsen

Postveien 43, 4563 Borhaug.

Tlf. 38 39 72 05.

E-mail: kare.olav.olsen@ae.no

Referat fra NOF Mandal lokallags Listatur 16.04.01

Av Finn Jørgensen

12 av Mandal lokallags medlemmer møtte kl. 0700 til 2. påskedagstur ved Lista Fyr. De ivrigste ankom allerede kl. 0615. Et eventyrlig sangkor bestående av rødvingetrost og gråtrost fikk oss til å tro at her var det menneskeskapte lydkilder i sving, men den gang ei. Betjeningen ved fuglestasjonen snorket i vei i sin beste søvn, og gikk dermed glipp av det mest intense trykket i morgensangen. Tornirisk og grønnfink fløy ivrig omkring. Brunsisik ble også hørt.

Vi tilbrakte et par timer ved fyret og områdene rundt. Knekkandpar i Våien var jo greit å få med seg. Makrellnebbterne kaller vi gjerne ubestemte makrell eller rødnebbterner og en slik kunne noteres i morgentimene. Noen havsuler, havhester og krykkjer trakk forbi. En trelerke, som har hatt tilhold med radiomastene utpå Steinodden, kom som bestilt. Noen kunne nyte sangen, mens andre kun fikk med seg sangflukt i det den forsvant over lebeltet. En og annen sivhauk kom forbi. Gravendene i Seviga viste seg i all sin prakt, noe alle kunne beskue.

Vi kunne plote inn de fleste vanlige arter for årstiden. Våren er og blir litt sen i år, slik at det er langt mellom hver svale og sanger, men låvesvale og løvsanger fikk vi med oss. Mygg fantes ikke i hele tatt. Før avgang fyret var også skogsnipe, grønnstilk, sandlo og enkeltbekkasin på plass.

På vei til Nordhasselbukta, som ble neste stopp, slo pulsen litt raskere da en hunnfarget kjerrhauk med litt hvit i overgumpen dukket opp. Minnet mest om enghauk, men forble ubestemt. Ellers lite

vadere på sanden, kun spredte sandloer. Gråstrupedykker i delvis sommerdrakt pyntet litt opp på tilværelsen. Noen sjøorre og svartand fantes også her, men totalt sett lite fugl. Ærfuglen var den vanligste andefuglene i de områdene vi besøkte. En svartryggerle kan også nevnes.

Steinsvika ble besøkt, med laksand og fjellerke som resultat. Deretter Fuglevika hvor det var lite spennende å by på. Med teleskopene fikk vi inn en og annen islom i det fjerne, men noen store nytelser ble vi spart for. Turen bar videre til Hellemyra/Mabergveien. Her burde det være litt rovfugl. Litt var riktig ord, en dvergfalk hann og en fjellvåk ble hele resultatet. Senere fikk vi med oss en vandrefalk og en hel del storspover. En tur innom Nesheimvann og travbaneområdet gav mye gjess, bl.a. 60 grågås og 19 kanadagås. Langs sjøen fikk vi noen flere horndykkere, pene haveller og noen slengere med sjøorre.

Bensinstasjonstoppen ble lagt til Statoil. Årets slager måtte bli: "Skal det være en bilvask", et slagord som Statoil må spørre alle kundene om når de besøker butikken. Glemmer de det, vanker det gratis bilvask til den det gjelder. Jeg syntes han bak disken så håpløs dum ut der han sto å spurte 12 ornitologer om denne bilvasken!

Vi sjekket så Nesheimvann fra Kviljo. Ytterligere 60 grågjess og 4 kortnebbgjess kunne tilføyes. Rødstilk ble ny for turen, likeså en svarttrødstjert som ble sett av Tor Olsen.

Kviljo kunne som vanlig by på en del fugl. Igjen var det rovfugl som ble det interessante. Jaktfalk må kunne sies å være en godbit i april. Sivhauk og dvergfalk kunne vi også notere. En kjempestor hønehaug hunn jaktet i området. Noen heiloer samt en masse storspover laget mye liv i området. Lappspurven kom omsider på plass, men ikke alle fikk med seg denne flotte fuglen. En ringtrost ble sett av andre, men vi fant den dessverre ikke.

Havika kunne by på livlig sanglerkeaktivitet. Det minnet sterkt om Danmarks sandstrender med sanddyner, marehalm og den intense sangaktiviteten. Ellers noen horndykkere, spredte islom og gråstrupedykkere. Flere haveller samt ei bergand hunn, som for øvrig ble turens første, gjorde godt for øyet. 3 svartryggerler ved parkeringsplassen kan også nevnes.

Hanangervann måtte også besøkes. Lappfiskender, totalt 3 hunnfargede, og mandarinand hann ble det mest interessante. Blant noen spredte toppender dukket det opp en bergand hann. En løvsanger gav fra seg noen spede vårtoner, mens trostene dominerte ellers lydbildet totalt. Sothøne lå i sivet innerst i nordenden av vannet. Et grågåspar hadde fått 5 unger.

Neste stopp ble **Haugetjernet**. Vi kikket etter knekkand og skjeand, men begge glimtet med sitt fravær. Et sivhønepar kom som bestilt der de koste seg innimellom trær og gressstuser. Noen få topp- og kvinender fantes også her, samt en gråhegre som nøt tilværelsen.

Hagestranda kunne ikke by på noe av interesse, eller kunne den det? En gransanger ble notert som turens eneste!

Kråkenesvann lå der så speilblankt å fint. Lite fugl, men lappfiskand par samt to brunakkepar kunne noteres. Ellers noen få av de vanlige andeartene for området.

Lundevågen hadde gravand, siland og sandlo. En sliten gråtrost lot seg tillitsvekkende fotografere. Resultatet burde bli bra, vi får vente å se.

Flere reiste hjemover, mens noen fortsatte å kjøre rundt på Lista, mens en bil fortsatte innover i landet, til **Åpta**. Vi stoppet ved **Selegrot** og plukket med oss gråspett og blåmeis. Et trompetstøt fanget Jon's interesse og trane og sangsvane ble sett som aktuelle. Dessverre hørte vi ikke denne lyden igjen, og dermed ble denne stående ubestemt. Innerst ved **Åpta** var det mye trost, og vi kunne tilføye både ringtrost, duetrost og munk. Silender lå jevnt fordelt innover fjorden. Oppe i lia trommet en flaggspett ivrig.

Vi fikk også med oss et fjellvåkpar på heia over til Lyngdal. For øvrig lå det 10 cm. snø, og vi kunne være glade for at Finn var så treg med å få skiftet til sommerdekk. Vel hjemme klokken 2030, noe som er vel sent for slik en tur. Mange slitne, men fornøyde fugletittere kunne dermed nyte en god natts søvn.

Av andre ornitologer ble det sett bl.a. : myrsnipe og polarsnipe

Artslisten kom opp i totalt 108 arter og 110 arter med det som ble sett av andre.

Dette er omtrent det samme som fjorårets tur, men det ble sett en del flere arter av andre ornitologer slik at artslisten for 2000 turen ville kommet opp i 120 arter.

Artsliste 16.04.01 - Mandal lokallag:

smålom	- 3 Haugestranda, 3 Havika, 3 Lista Fyr
istom	- 2 Haugestranda, 3 Havika, 4 Nesheimsanden / Kviljo
gråstrupekykker	- 1 Bauskje, 1 Havika, 7 Nesheimsanden / Kviljo, 1 Fuglevika
horndykker	- 8 Haugestranda, 30 Havika, 5 Nesheimsanden / Kviljo, 2 Fuglevika, 5 Bauskje
havsule	- Min. 20 Lista Fyr
havhest	- Min. 20 Lista Fyr
toppskarv	- 1 Lista Fyr
storskarv	- vanlig langs hele kysten - ikke opptalt
gråhegre	- spredte - totalt 10
knoppsvane	- enkelte par i vannene, 3 Seviga ved fyret
grågås	- tallrik langs kysten, vanlig i vannene, bl.a. 8 Kråkenesvann, 40 Hanangervann- også et par med 5 pulli, 120 Nesheimvann
kortnebbgås	- 4 Nesheimvann
kanadagås	- spredte par i vannene, 19 Nesheimvann
gravand	- vanlig langs hele kysten
mandarinand	- 1 hann Hanangervann
brunnakke	- spredte par i vannene
knekkand	- 1 par Vågsvollvåien
krikkand	- vanlig i vannene
stokkand	- spredte ind
toppand	- vanlig i vannene
bergand	- 1 M Hanangervann, 1 F Havika
ærfugl	- tallrik langs kysten
havelle	- tallrik langs kysten
svartand	- vanlig langs kysten
sjøorre	- tallrik langs kysten
kvinand	- flere i vannene - spredte langs kysten
siland	- flere langs kysten - 10 Hanangervann
laksand	- 1 par Steinsvika
lappfiskand	- 3 hunnfargede Hanangervann, 1 par Kråkenesvann
musvåk	- spredte ind
fjellvåk	- 1 Hellemyra, 1 par mellom Åpta og Lyngdal
sivhauk	- 1 Kviljo, 1 Steinsvika, 2 Lista Fyr
kjenhauk sp.	- 1 hunnfarget med svak hvit overgump Nordhassel - mulig enghauk
hønehauk	- 1 F Kviljo
spurvehauk	- 1 Lista Fyr
dvergfalk	- 1 ad. hann Lista fyr, 1 ad. hann Hellemyra, 1 ad. hann Kviljo
tåmfalk	- 1 Tjerve
vandrefalk	- 1 Hellemyra
jaktfalk	- 1 Kviljo
sothøne	- 4 Hanangervann
sivhøne	- 1 par Haugetjømet
tjeld	- vanlig
sandlo	- flere langs strendene
heilø	- spredte ind.
vipe	- tallrik
enkeltbekkasin	- et og annet individ, 3 Seviga ved fyret, 3 Hellemyra
storspove	- tallrik på jordene, bl.a. 60 Kviljo og ca. 100 ellers på Lista
rødstilk	- spredte ind
grønnstilk	- 1 Vågsvollvåien
skogsnipe	- 1 Hellemyra, 1 Vågsvollvåien
hettemåke	- tallrik
fiskemåke	- vanlig
sildemåke	- vanlig
gråmåke	- tallrik
svartbak	- tallrik
krykkje	- flere Lista Fyr
makrellnebbterne	- 1 NV Lista Fyr kl 0645
lomvi	- flere Lista Fyr

alike	- noen få Lista Fyr
bydue	- flere
ringdue	- spredte ind
tyrkerdue	- spredte ind
gråspett	- 1 Selegrot
flaggspett	- 1 Åpta
fjellerke	- 5 Steinsvika
trelerke	- 1 Steinodden
sanglerke	- hypertallrik
låvesvale	- 1 Lista fyr
heilpiplerke	- tallrik
skjærpiplerke	- vanlig
linerie	- tallrik – også 3 svartryggerle ved Havika, 1 ved fyret og 1 ved Bauskje
gjerdesmett	- flere sy.
jemspurv	- vanlig sy.
rødstupe	- tallrik
svartrødstjert	- 1 Kviljo
steinskvet	- vanlig
ringtrost	- 1 hann Åpta, 1 hann Kviljo sett av Vegard Bunes
svarttrost	- vanlig
duetrost	- min 1 Åpta
gråtrost	- hypertallrik
måltrost	- vanlig
rødvingetrost	- tallrik
munk	- noen få
gransanger	- 1 sy
løvsanger	- 2 sy
fuglekonge	- vanlig Lista fyr lebeltet
svartmeis	- vanlig Lista fyr
blåmeis	- noen få
kjøttmeis	- flere spredt
skjære	- vanlig
kaie	- vanlig
kråke	- tallrik -1 svartkråke Kviljojordene
ravn	- noen få
kornkråke	- noen Lista Fyr
stær	- tallrik
gråspurv	- vanlig
pilfink	- vanlig
bokfink	- tallrik
bjørkefink	- vanlig
grønnefink	- vanlig
grønnsisik	- tallrik
brunnsisik	- flere hørt
tornirisk	- vanlig
bergirisk	- 1 Lista Fyr
dompap	- hørt Lista Fyr
gulspurv	- tallrik
lappspurv	- 4-5 Kviljo
sivspurv	- spredte ind

Deltakere på turen:

Bil 1	: Finn Jørgensen, Jon G. Noddeland, Frode Næss, Jarl M. Abrahamsen, Ragnhild Mødland
Bil 2	: Bernt K. Knutsen, Kjell Ove Sætren, Espen S. Nilsen, Sigmund Tveiten
Bil 3	: Martin L. Pedersen, Roy Herman Olsen, Thomas Bentsen
På LiFu	: Gunnar Gundersen m.fl.

Ny LRSK-liste for Vest-Agder

Av Gunnar Gundersen

Her presenteres ny LRSK-liste for Vest-Agder. Den gjelder fra og med 1. januar 2000, og avløser dermed forrige liste som gjaldt fra og med 1995 (Vestøl 1995). I håp om bedre rapportering på en del arter der det ikke lenger er behov for beskrivelse, vil imidlertid denne lista også ha tilbakevirkende kraft. Lista er både ei total artsliste for Vest-Agder og en oversikt over hvilke arter som skal sendes inn til LRSK og NSKF.

For hver art er det to kolonner som forteller om artene skal beskrives eller rapporteres. Kolonnen til venstre (**Godkj**) forteller om arten skal beskrives og godkjennes av NSKF eller LRSK. Kolonnen til høyre (**Rapp**) forteller om arten bare skal rapporteres uten beskrivelse. Observasjoner til NSKF kan sendes direkte.

Symbolene i godkjenningskolonnen betyr følgende:

N	: Observasjoner skal godkjennes av NSKF
X	: Observasjoner skal godkjennes av LRSK
H	: Hekkefunn skal godkjennes av LRSK
XR	: Ikke beskr. hvis fuglen er fanget og ringmerket (men skal rapporteres)
XS	: Ikke beskr. hvis observasjonen gjelder syngende fugl (men skal rapporteres)

Symbolene i rapporteringskolonnen betyr følgende:

r	: Observasjoner skal rapporteres
h	: Hekkefunn skal rapporteres
s	: Sommerfunn skal rapporteres
w	: Vinterfunn skal rapporteres
L	: Funn fra Lista er unntatt
2K	: Funn av 2K-fugler (fugler klekket forrige år) skal rapporteres

For eksempel betyr **hL**, **w** i rapporteringskolonnen at hekkefunn utenom Lista, samt alle vinterfunn, skal rapporteres. Som sommerfunn regnes funn i hekketida, men ikke f.eks. småspover på trekk i juli. Som vinterfunn regnes normalt funn i månedene

desember til og med februar, men det er avhengig av hva som er normale trekktider for arten.

Artsnavn som er satt med **fet skrift** er konstatert hekkende i Vest-Agder. Alle **hekkefunn** av de øvrige artene skal **beskrives for godkjenning**. Alle funn av arter som **ikke** står på lista skal selvsagt også beskrives for godkjenning.

I tillegg ønsker LRSK å få rapportert spesielle observasjoner som store antall, tidlige / sene funn eller oversomring av nordlige arter (f.eks. islom).

Vi oppfordrer alle rapportører til å angi **underartstilhørighet**, så sant det er mulig.

LRSK Vest-Agder har følgende adresse:

LRSK Vest-Agder
v/Gunnar Gundersen
Sænum,
4513 Mandal
E post: ggu@enter.vg

Art	Godkj	Rapp	Art	Godkj	Rapp
Smålom		h	Ringgås		
Storlom		h	B. b. bernicla		r
Islom		rL	B. b. hrota		
Gulnebbiom		r	Rustand	N	
Dvergdykker	H	s	Gravand		
Toppdykker	H	r	Mandarinand (C)	X	
Gråstrupedykker		rL	Brudeand (E)	N	
Hornedykker		rL,s	Brunnakke		
Svarthalsdykker	N		Amerikablesand	N	
Havhest	H		Sørblesand (E)	N	
Gulnebbire	N		Snadderand		r
Storlire	N		Krikkand		
Grålire	X		Amerikakrikkand	N	
Havlire		r	Stokkand		
Balearlire	N		Stjertand	H	rL
Havsvale		r	Knekkand	H	r
Stormsvale	XR		Skjeand	H	r
Havsule			Taffeland		rL,s
Storskarv			Ringand	N	
P. c. carbo			Toppand		h
P. c. sinensis			Bergand		
Toppskarv			Ærfugl		
Rosenryggpelikan (E)	N		Praktærfugl	X	
Rørdrum	N		Stellerand	X	
Natthegre	N		Havelle		
Silkehegre	N		Svartand		h
Egretthegre	N		Sjørørre		
Gråhegre			Brilleand	N	
Stork	N		Kvinand		
Svartstork	N		Lappfiskand		r
Skjestork	N		Siland		
Flamingo (D)	N		Laksand		h
Chileflamingo(E)	N		Vepsevåk	H	r
Knoppsvane			Svartglente	N	
Dvergsvane	X		Glente	N	
Sangsvane		h	Havørn		r
Sædgås		r	Sivhauk	H	rL
Kortnebbgås			Myrhauk		s
Tundragås			Steppehauk	N	
A. a. albifrons		r	Enghauk	N	
A. a. flavirostris	X		Hønehauk		h
Dverggås	X		Spurvehauk		
Grågås		hL	Musvåk		
Snøgås	X		Fjellvåk		h
Stripegås (E)	X		Kongeørn		h
Kanadagås (C)			Fiskeørn		h
Hvitkingås		r	Tårnfalk		

Art	Godkj	Rapp	Art	Godkj	Rapp
Aftenfalk	N		Myrsnipe		
Dvergfalk			C.a. alpina		h
Lerkefalk		r	C.a. schinzii		r
Tartarfalk (E)	N		Fjellmyrløper	X	
Jaktfalk		r	Rustsnipe	N	
Vandrefalk		h	Brushane		h
Jerpe	X		Kvartbekkasin		
Lirype			Enkeltbekkasin		
Fjellrype		h	Dobbeltbekkasin	X	
Orrfugl			Langnebbekkasinsnipe	N	
Storfugl			Rugde		
Rapphøne (E)	X		Svarthalespove		
Berghøne (E)	N		L.l. limosa		r
Balkanhøne (E)	N		L.l. islandica	X	
Vaktel	XS		Lappspove		w
Fasan (C)		r	Småspove		h
Vannrikse		h	Storspove		hL,w
Myrrikse	XS		Sotsnipe		rL
Åkerrikse	XS		Rødstilk		
Sivhøne		r	T.t. totnus		
Amerikapurpurhøne	N		T.t. robusta	X	
Sothøne		h	Gluttsnipe		
Trane		r	Skogsnipe		
Tjeld		w	Grønnstilk		
Avosett	X		Gulbeinsnipe	N	
Triel	N		Strandsnipe		w
Brakksvale	N		Steinvender		s
Dverglo		r	Svømmesnipe	X	
Sandlo		w	Polarsvømmesnipe	N	
Hvitbrystlo	N		Polarjo		r
Ørkenlo	N		Tyvjo		h
Boltit		r	Fjelljo	X	
Sibirlo	N		Storjo		
Heilo			Svartehavsmåke	N	
P.a. apricaria		r	Dvergmåke	X	
P.a. altifrons		w	Sabinemåke	N	
Tundralo		w	Rosenmåke	N	
Vipe			Hettemåke		
Polarsnipe		w	Kanadahettemåke	N	
Sandløper		w	Fiskemåke		
Dvergsnipe			Ringnebbmåke	N	
Temmincksnipe		r	Sildemåke		w
Bonapartesnipe	N		L.f. intermedius		
Alaskasnipe	N		L.f. fuscus	X	
Tundrasnipe			L.f. graellsii	X	
Fjæreplytt		h			

Art	Godkj	Rapp	Art	Godkj	Rapp
Gråmåke			Lappugle	X	
L.a. argentatus			Hornugle		r
L.a. argenteus	X		Jordugle		r
L.c. cachinnans	N		Perleugle		h
Grønlandsmåke		r	Nattravn	X	
Polarmåke		r	Pigghalseiler	N	
Svartbak			Tårnseiler		
Krykkje			Alpeseiler	N	
Ismåke	N		Isfugl	X	
Rovterne	X		Bieter	N	
Splitterne	H		Blåråke	N	
Makrellterne		2K	Hærfugl	X	
Rødnebbterne		h,2K	Vendehals		h
Dvergterne	X		Gråspett		h
Hvitkinnsvarterne	N		Grønnspekk		
Svartterne	X		Svartspekk		h
Hvitvingesvarterne	N		Flaggspekk		
Lomvi		s	Hvitryggspett		h
U.a. aalge		r	Dvergspett		h
U.a. albionis			Tretåspett	X	
U.a. hyperborea	X		Kalanderlerke	N	
Polarlomvi	X		Dverglerke	N	
Alke	H	s	Topplerke	N	
A.t. torda		r	Trelerke		r
A.t. islandica			Sanglerke		
Teist		h	Fjellerke		rL
Alkekonge		s	Sandsvale		
Lunde		s	Låvesvale		
F.a. arctica			Amursvale	N	
F.a. grabae			Taksvale		
Steppehøne	N		Tartarpiplerke		r
Bydue (C)			Markpiplerke	N	
Skogdue		h,w	Trepplerke		
Ringdue			Tundrapiplerke	N	
Tyrkerdue			Sibirpiplerke	N	
Turteldue		r	Heipiplerke		
Mongolturteldue	N		Lappiplerke		r
Skjæregjøk	N		Skjærpiplerke		
Gjøk			Gulerle		
Halsbåndparakitt (E)	N		M.f. flava		r
Tårnugle	N		M.f. thunbergi		h
Hubro	H	r	M.f. flavissima		r
Snøugle	X		Sitronerle	N	
Haukugle	H	r	Vintererle		h
Spurveugle	H	r	Linerle		
Kattugle			M.a. alba		
Slagugle	X		M.a. yarrellii		h

Art	Godkj	Rapp	Art	Godkj	Rapp
Sidensvans			Møller		
Fossekall			Tornsanger		
Gjerdsmett			Hagesanger		
Jernspurv		w	Munk		w
Rødstrupe			Rødstrupesanger	N	
Nattergal	XS		Østsanger	N	
Sørmattergal	N		Lappsanger	N	
Blåstrupe			Fuglekongesanger	X	
L.s. svecica			Gulbrynsanger	XR	
L.s. cyanecula	N		Brunsanger	N	
Svartrødstjert		r	Viersanger	N	
Rødstjert		h,w	Bøksanger		
Buskskvett			Gransanger		w
Svartstrupe			P.c. abietinus		
S.t.hibernians /			P.c. tristis	N	
rubicola		r	Løvsanger		
S.t.maura	N		Fuglekonge		
Steinskvett			Rødtoppfuglekonge	N	
O.o. oenanthe			Gråfluesnapper		
O.o. leucorhoa			Dvergfluesnapper	X	
Ørkensteinskvett	N		Svarthvit fluesnapper		
Svartstrupesteinskvett	N		Skjeggmeis		r
Ringtrost			Stjertmeis		
Svarttrost			Løvmeis		
Bruntrost			Granmeis		
T.n.eunomus	N		Toppmeis		
Gråtrost			Svartmeis		
Måltrost			Blåmeis		
Rødvingetrost			Kjøttmeis		
T.i. iliacus			Spettmeis		
T.i. coburni	X		Trekryper		
Duetrost		h,w	Pungmeis	N	
Starrsanger	N		Pirol	X	
Gresshoppesanger		h	Tornskate		h
Elvesanger	N		Rosenvarsler	N	
Sumpsanger	N		Varsler		h
Vannsanger	N		Rødhodevarsler	N	
Sivsanger			Nøtteskrike		
Busksanger	N		Skjære		
Åkersanger	N		Nøttekråke		
Myrsanger		h	N.c. caryocatactes		r
Rørsanger			N.c. macrorhynchos	X	
Trostesanger	N		Kaie		hL
Dvergspottesanger	N		Kornkråke		h
Spottesanger	N		Kråke		
Gulsanger			C.c. cornix		
Hauksanger	XR		C.c. corone		r

Art	Godkj	Rapp	
Ravn			turteldue, halsbåndparakitt (E), pigghale-
Stær			seiler, sibirpiplerke, svartstrupe-
Rosenstær	N		steinskvett, busksanger, dvergspotte-
Gråspurv			sanger, rødstrupe-sanger, viersanger,
Middelhavsspurv	N		gulirisk, karminfink (E), brunirisk (E) og
Pilfink			sibirspurv. I tillegg har NSKF godkjent
Bokfink			gulbeingråmåke, u.a. L.a.cachinnans som
Bjørkefink			ny underart for fylket. En ny underart er også
Grønnfink			godkjent av LRSK, nemlig grønlandsk
Stillits		h	tundragås, u.a. A.a. flavirostris.
Grønnsisik			
Tornirisk		w	Amerikakrikkand (tidl. underart av
Bergirisk		h	krikkand) og brunsisik (tidl. underart av
Gråsisik			gråsisik) har blitt definert som nye arter mens
Brunsisik		w	chileflamingo (E) var uteglemt fra forrige
Polarsisik	X		liste. Det tidligere funnet av hjelmfiskand
Gulirisk	N		har blitt dementert, mens det tidligere funnet
Båndkorsnebb	X		av kanadalo har blitt omgjort til sibirlo.
Grankorsnebb		h	(Vestøl 1996)
Furukorsnebb	H		
Rosenfink		h	To førstegangshekninger er godkjent av
Konglebit	X		LRSK. Det gjelder dvergdykker og havhest.
Dompap			I tillegg trekker brunsisik opp antall
Kjernebiter			hekkende arter etter at den har blitt definert
Vinterjunko	N		som en egen art.
Lappspurv	H	s,w	
Snøspurv	H	s	
Sibirspurv	N		Pr. 1.1. 2001 har vi dermed følgende
Hvithodespurv	N		totalantall for Vest-Agder:
Gulspurv			• 345 arter registrert som spontant
Hortulan		r	forekommende (A/B-arter).
Vierspurv	X		• 4 C-arter, dvs. introduserte arter som har
Dvergspurv	X		etablert seg.
Sivspurv		w	• 14 D/E-arter, dvs. funn av arter som
Kornspurv	N		regnes som trolige eller sikre rømlinger.
Karminfink (E)	N		• 177 arter er funnet hekkende.
Brunirisk (E)	N		I tillegg er det funn av ubestemt albatross og
Pavefink (E)	N		ubestemt sibir-/svartstrupejernspurv fra
			fylket.

Siden forrige liste ble presentert, har NSKF godkjent i alt 24 nye arter for Vest-Agder. Dette er følgende arter: Svarthalsdykker, gulnebblire, rosenryggpelikan (E), svartstork, amerikablesand, berghøne (E), balkanhøne (E), gulbeinsnipe, rosenmåke, kanadahettemåke, ringnebbmåke, mongol-

Litteratur:

Vestøl, T.B. 1995: Nye LRSK - lister for Vest-Agder. *Piplerka* 25: 102-107
 Vestøl, T.B. 1996: Sjeldne fugler i Vest-Agder 1994. *Piplerka* 26: 9-37

Vepsevåk, et sjeldent hekkefunn i Vest-Agder.

Av Birger Westergren

Å finne et bebodd reir av den anonyme og uvanlige vepsevåken i Kristiansand, er ifølge litteraturen ikke blitt gjort på over 58 år. I boka *Norges fugler* av Svein Haftorn kan en lese at vepsevåken faktisk ble funnet hekkende her i 1943. Dette er ifølge Peter Valeur (tidligere konservator ved Agder Naturmuseum) som kunne meddele om et bebodd reir på Oddernes ved Kristiansand. Det skulle gå år og dag før den spennende fuglen igjen ble påvist rugende i denne kommunen. Sikkert er det at en og annen vepsevåk i løpet av årene som har gått har blitt oppdaget i hekketiden, men å finne dens bo, nei det er det ikke kjent at noen har gjort. I *Norsk fugleatlas* som dekker tidsrommet fram til omkring begynnelsen av 1990 tallet, er det kun oppført tre plot i hele Vest-Agder. Ingen av disse gjelder konstatert hekking, kun to mulige og en sannsynlig hekking. Det er derfor nesten som en bombe å regne at vepsevåken endelig igjen er konstatert hekkende i vårt fylke. For øvrig regner en med at det bare finnes mellom 500 og 1000 par i hele Norge, utbredelsesområdet ligger i all hovedsak i lavlandsskogene i de sørøstlige deler av landet.

Som nevnt innledningsvis er vepsevåken en fugl som er svært anonym i hekketiden. Selv om en skulle være så heldig å få se fuglen, er det en helt annen sak å finne det godt bortgjemte reiret dens. Men en dag i slutten av mai skulle Philip Aanensen og undertegnede få en ekstra gevinst som et resultat av nitidig arbeid under de mange turene vi har bak oss, ofte i svært utilgjengelig terreng. Som sikkert mange er kjent med er hovedmålet vårt å kartlegge og spore opp så mange hekkeplasser som mulig. Dette gjelder alle de ulike ugler og dagrovfuglarter som finnes i vår region. Gleden steg naturlig nok til nye høyder da vi denne sommerdagen fikk konstatert at det virkelig var vepsevåken som lå der oppe på det godt skjulte reiret. For oppe i den tette grana, ja der tittet rovfuglen over reirkanten og ned på oss.

Det at fuglen er anonym er ikke det samme som at den er veldig sky. Riktignok holder den seg skjult i skogstraktene, den lager normalt lite lyd (tausere enn musvåken), som oftest heller ikke når en trenger inn på

hekkeplassen, selv om dette kan variere fra par til par. Nettopp det skulle skille dette paret fra det som kanskje er mer vanlig. For det var nettopp fuglens lyd som fikk oss på sporet av at det virkelig dreide seg om vepsevåk.

Det hadde seg slik at vi egentlig var ute for å gjennomføre et større skogsområde. Da det var grovvokst skog, med småvann, myrflater, og her og der mer åpent terreng, var det helst hønehauken vi lette etter. Frykten er at dette området, eller deler av den gamle skogen, skal hogges ut. Området vil da ikke lenger egne seg som hekkeplass for hønehauken. Vi kom på sporet ved at vi støkket ut en større rovfugl i terrenget. Da det ikke var mulig å se stort mer enn noen titalls meter av gangen, ble vi rett og slett forskrekket da fuglen som, satte seg et lite stykke unna, begynte å «sykle». I boka *Hvepsevaagen* (1944) av den danske rovfuglforskeren Vagn Holstein, beskriver han den merverdige lyden som vepsevåken gir fra seg ved reirplassen, og kun der. Lyden er så

Vepsebol utgravd av vepsevåken. Foto: Birger Westergren

merkelig og særpreget at man minst av alt vil finne på å sette den i forbindelse med en rovfugl. De som er kjent med lyden av nattravnen eller som barn har festet stiv papp med klemmer på ramma, slik at pappen lager lyd mot spilene når en sykler fort av sted, kan kanskje forestille seg noe i de baner. Vagn Holstein beskriver den slik; «Nærmest klinger den, som blev den frembragt paa en Xylofon, eller maaske snarere af et stykke stift pap presset ind mot egerne i et hurtigt roterende cykelhjul, og selv om det er vanskeligt at gengive den med bokstaver, kan man dog maaske danne seg den forestilling om dens art ved at gentage stavelserne dø, dø, dø, saa hurtigt som det lader seg gøre i forskjellig tonehøyde; men dog formaar intet menneske at gøre dette i samme rivende hurtige tempo, som Hvepsevaagen».

Da vi fant reiret lå hunnen og ruget. Overraskelsen var stor da reirskåla, som på ekte vepsevåkvis var pyntet med friske blader av osp og eik, ikke inneholdt egg. Hunnen legger som regel to egg, men lå i dette tilfellet og ruget før hun hadde lagt noen av dem.

Forresten er eggene noe av det fineste en kan se. De er matthvite, eller gulaktige, med enkelte brune flekker og mørke, snirklete streker eller også slik Yngvar Hagen i boka *rovfuglene og viltpleien* beskriver dem: «ofte helt dekket av sammenløpende kastanjebrune til mørkebrune skyer og flekker.» Da vi senere besøkte reiret og fuglene var kommet langt i rugingen, viste

det seg også at egget var veldig lite. Det var ikke særlig større enn halvparten av et musvåkeegg, selv om fuglen lengde etter Svein Haftorns opptegnelser er 58 cm mot musvåkens 53 cm.

Det er alltid svært viktig å ikke forstyrre rugende fugler mer enn høyst nødvendig. Da vi var veldig interessert i om hekkingen ville bli fullført uten problemer, var vi på plass igjen etter klekkingen. På dette tidspunktet lå det store vepsekaker i og rundt ytterkanten av reirskåla. De voksne graver opp vepsebol fra bakken med sine lange klør og fører ungene med de larvene som er å finne i de kamrene som danner kjernen i vepsebolet. (Alle vet vel hvordan et vepsebol ser ut inni og at vepselarvene ligger i alle hullene som finnes i hver etasje av bolet.) Men; dersom en ser oppgravde vepsebol kan det også være grevlingen som har vært på ferde.

Fuglen er med andre ord litt av en ekspert på å oppdage veps og å finne ut hvor bolet ligger. De spiser foruten selve vepselarvene også bivoks og honning. Humler og bier står ikke like høyt i kurs. Dersom

det er lite veps tar de gjerne for seg av maur, gresshopper, biller, frosk og en sjelden gang småfugl. Yngvar Hagen skriver blant annet at når ungene er små blir de føret med en larve av gangen, som de voksne fisker ut av vepsekaka med nebbet sitt. Når ungene blir større skal de voksne kunne stå på redekanten på ett bein mens de holder den andre foten, med ei vepsekake i klørne, rettet fram mot ungen. Dette for at ungene da selv skal kunne plukke ut det deilige og fetende innholdet. Senere klarer de kakene på egenhånd.

Vagn Holstein skriver at denne arten også på annen måte skiller seg fra andre rovfugler: Nå var vi så heldige at det stod ei gran ikke mer enn tre-fire meter ifra selve redetreet som vi enkelt og greit kunne klatre opp i og ved ett tilfelle fløy ikke fuglen av redet før jeg begynte å rote med kamera for å ta et bilde som dokumentasjon av redefunnet. Vagn Holstein forteller nemlig at denne fuglen er så lite sky ved redet at det har skjedd at de har måttet skubbe bort den voksne fuglen fra redet for å kunne ringmerke ungene. Ellers flyr den som regel bare noen meter bort og setter seg i et tre og ser på inntrengerer. I vårt tilfelle opplevde vi som sagt at den først fløy av når vi var kommet opp i nabotreet, i omtrent lik høyde som reiret. En gang satt den helt stille ganske lenge slik at en kunne studere den tydelig. Du kan tro det var en opplevelse å se rett inn i det skarpe rovfuglblikket med den gule irisen som lyste mot meg. Dessverre var fuglen ikke så samarbeidsvillig at jeg fikk bilde av den voksne fuglen på redet. Men bilde eller ikke, fuglen er utrolig vakker å se på. Når den fløy av reiret satte den seg i vårt tilfelle enten mer eller mindre utenfor synsfeltet ca. 50 meter unna, eller så fløy den lavt over tretoppene og fulgte med på hva vi bedrev, samtidig som den skrek som besatt.

I utgangspunktet er skriket en forsvarsmekanisme for å skremme bort en fiende som når eller annen større rovfugl som hønsehauk og hubro. Når reirfuglen skriker varsler den alle andre, deriblant gjerne det byttedyret som jegeren var ute etter, slik at det rømmer unna og forsvinner. Det blir da ikke mulig å jakte i området og predatoren vil trekke bort. Det er det samme som skjer når småfugl mobber og egler på ei ugle som de har oppdaget. I følge rovfuglforsker Vidar Selås skjer det faktisk en del predasjon på vepsevåkens unger og da er det ofte nettopp hønsehauken som har lykket. Det er ellers uvisst om hvorfor noen fugler nærmest smyer seg stille unna når en kommer nær reiret, mens andre lager et forferdelig leven. Det var altså det sistnevnte dette paret gjorde og de såre, iltre skrikene var så vonde å høre på at ved de få anledningene vi var ved reiret følte vi at vi bare måtte komme oss av sted så fort som mulig, så taktikken virket iallfall godt på oss. Men, og det vil jeg understreke, at selv om vi ikke vet helt hvordan vi skal opptre ved et rovfugleir, er vi likevel alltid svært forsiktige slik at det ikke skal skje noe galt med hekkingen. Det ville jo være akkurat det motsatte av det vi ønsker.

Det ble også gjennomført ringmerking, i regi av Leif Gunnleifsen, som for øvrig har erfaring med både vepsevåken og en hel rekke andre rovfuglarter fra vårt nabo fylke i øst. Da vi ikke ville forstyrre fuglene mer enn høyst nødvendig var ringmerkingsturen siste gang vi var ved reiret, da var ungen ganske stor. Fra vi fant reiret (25. mai), gjennom den mer enn en måned lange rugetiden, påfølgende klekking, ungetid i reiret og frem til ringmerking (23. august) var det gått omtrent tre måneder. Selv etter at vi hadde besøkt reiret for siste gang ville det ennå ta en stund for å nå flygedyktig alder. I tillegg vil ungene holde seg ennå et par uker i reiret.

En unge med mange vepsekaker og ved benet ses delvis et uklekket egg. Foto: Birger Westergren.

Tre og en halv uke senere, den 23 august, er det kun en unge og den er nesten flygedyktig. Foto: Birger Westergren.

Det er utrolig at denne fuglen, som har tilnavn som vepsehauk, kvefsehauk og bivåk, kommer helt opp til oss i nord for å gjennomføre hekkingen. Den kommer sent, kanskje ikke før i overgangen mai - juni og går raskt i gang med alt den har å gjøre for å bringe slekten videre. Så når sommeren er over og vi skriver august - september legger vepsevåkene ut på den lange reisen

til det tropiske Afrika hvor de tilbringer resten av årets måneder. Etter rask hoderegning forstår vi at vepsevåken kun er her hos oss i omkring fire måneder. Det synes jeg er fantastisk når en tenker på hvor langt det er til tropisk Afrika. En tysk ringfugl ble ifølge Svein Haftorn hele 29 år.

Til slutt vil jeg hente et sitat som står skrevet i boka *rovfuglene og viltpleien* av Yngvar Hagen, da det sier ganske så treffende ord om vepsevåken. Sitatet sier også noe om den forferdelige tiden da det var jakt på rovfuglene. Heldigvis er det nå mer enn 30 år siden denne nådeløse jakten, i den hensikt å utrydde alle rovfuglarter fra den norske fauna, ble slutt. Dr. Løvenskiold sier om vepsevåken: «enhver som kjenner til forholdene, vel må være enige i - at den er en

helt uskadelig fugl som burde totalfredes. Til dette er bare å føye at den ikke alene er uskadelig, men tillike en av de morsomste og merkeligste fuglearter vi har i landet».

Forfatterens adresse:

*Birger Westergren
Sømskleiva 11, 4637 Kristiansand*

Skandalen med fuglekassene.

Av Karl Erik Westergren

Som mange vet er det noen ugler som ikke bor i hule trær i det hele tatt. Andre ugler tar gjerne i bruk gamle svartspettthull, eller de har reir i morkne eller råtne trær. For eksempel kattugle, perleugle, spurveugle, slagugle og haukugle. De har et stort behov for fuglekasser. Grunnen til dette er at det er stor mangel på svartspettthull og råtne trær. Derfor hjelper fugleforeninga og mange andre med å lage fuglekasser til dem.

Denne fortellingen handler om noen som skulle lage fuglekasser til haukugla. Haukugla hekker gjerne i trær som er brukt av og morknet som en skål på toppen. Men den tar også i bruk gamle svartspettthull.

Før i tiden når man skulle lage fuglekasser til ugle, trodde noen at de måtte få kassene til å se ut akkurat sånn som de hule trærne var. Men noen ganger hadde trærne en lang sprekk fra hullet og nedover. En litt stor sprekk som gikk som ei trakt og som

ble smalere og smalere. Så folk trodde at de gjorde ugla godt med å lage en slik sprekk. Ugla sjøl syntes det var en stor plage. Fordi ofte hadde både uglemor og uglefar holdt på å sette seg fast i sprekken. Når ungene ble så store at de skulle forlate kassen datt førstemann ned i sprekken og kilte seg fast. Han prøvde å komme seg løs, men ingenting nyttet. Til slutt hadde han sprellet så lenge og ropt om hjelp men hverken han eller foreldrene kunne gjøre noen ting. Så ble han så sliten og fikk ikke mat. Til slutt gav han opp og døde. Det at

Roar Solheim viser hvordan de lagde slaguglekasser før i tiden. (Men det var haukuglekasser som de lagde sprekk i og ikke denne typen.) Foto: Birger Westergren.

Tre typer fuglekasser: Fra venstre ei tårnfalkkasse, i midten ei ugleholk av en gammel trestamme, til høyre ei vanlig uglekasse. Bildet er tatt på Skogbruksmuseet i Elverum.

Foto: Birger Westergren.

det var lagd en sprekk i fuglekassen gjorde at mange andre fugleunger og voksne endte sitt liv akkurat som han. Det var også kommet andre hekkefugler i sånne kasser. Blant annet var det ei kvinand som skulle prøve å hekke i en slik kasse. Men det endte med at hun datt sjøl ned i sprekken og ble kvalt og døde. En annen gang var det en tårnfalk som det gikk likeså med. Da forventningsfulle fuglefolk kom for å se

hvordan det hadde gått med hekkingen ble de veldig forskrekket og overraska over synet. De sa, nei og nei hva er det vi har gjort. Dette skulle hjelpe fuglene ikke gjøre dem vondt. Dette var en skandale.

Jeg heter Karl Erik og er elleve år og dette hørte jeg på et fuglemøte med Roar Solheim. Han jobber på Agder Naturmuseum og er ekspert på ugler.

o o o o O o o o o

Fargemerking av Gråhegre.

Av Runar Jåbekk

Fra og med sesongen 2001 er det blitt fargemerket gråhegrer på diverse lokaliteter i Norge. Jeg vil her kort orientere om prosjektet, og oppfordre alle til å kikke litt ekstra nøye på gråhegrene de observerer i årene framover.

Bestandsutviklingen hos norske gråhegrer er lite kjent. I enkelte områder synes bestanden å ha økt (bl.a. sørvest - landet), mens det for eksempel fra Sunnmøre meldes om betydelig nedgang i bestanden de siste 10 årene. Vintertemperatur /

isdekke har opplagt betydning for bestandsutviklingen. Gråhegren er en art som ofte felles som skadenvilt ved oppdrettsanlegg. Sunnmøre RG mener bl.a. at denne skadefellingen er en medvirkende årsak til bestandsreduksjonen i deres område.

Bl.a. på denne bakgrunn er det startet et fargemerkingprosjekt på arten. Det er blitt merket reirunger med individuelle fargeringer (blå ringer med hvit bokstav- / tallkode – samme ringer som benyttes på norske stormåker). Det er i 2001 merket på følgende lokaliteter: Mjøsa 13 pull (Mjøsen RG), Mandal 37 pull + 1 1K (Mandal RG), Bergen ca 15 pull (Bergen RG), Sunnmøre 28 pull (Sunnmøre RG), Tromsø 22 pull (Troms RG) og Nord-Jylland, Danmark 61 pull (N-Jysk RG). Vi håper å følge opp med merkinger i 3-5 år framover. Mandal RG v/undertegnede vil stå for organiseringen av merkingen, samt tilbakemeldingen til avlesere. Prosjektet er klarert med den europeiske koordinator for fargemerkingprosjekter.

Et slikt prosjekt vil kunne gi svar på en rekke spørsmål. Et av de viktigste vil være å påvise hvilke bestander som felles som skadenvilt i forskjellige områder til forskjellige årstider. Felles i stor grad lokale fugler, eller rammes fugler fra et stort område? Hvordan er aldersfordelingen hos "skadefuglene"? Disse problemstillingene vil være viktige for NOF i kampen for å innskjerpe de nåværende liberale skadefellingsforskriftene i Viltloven. I tillegg vil man kunne få svar på en rekke populasjonsdynamiske spørsmål. Vil f.eks. ungfugler fra områder med god produksjon kunne etablere seg som hekkefugler i

fjerntliggende områder, og på den måten kompensere for en mulig lokal overbeskatning. Et annet interessant spørsmål er hvordan fuglene oppfører seg når det setter inn med sprengkulde midt på vinteren. Vi de da trekke raskt til nye områder (Danmark / England), eller vil de forsøke å spare energi til kuldeperioden går over?

For å kunne gi gode svar på disse spørsmålene er vi avhengig av at folk gjør en innsats for å avlese fargemerkede fugler, og ikke minst **rapporterer** avlesningene til undertegnede. Avlesninger kan meldes pr. brev, telefon eller E-post (foretrekkes). Alle som rapporterer vil motta opplysninger om hvor den aktuelle fuglen er merket, samt alle tidligere avlesninger av fuglen.

Forfatterens adresse:

Runar Jåbekk

Jåbekk, 4516 Mandal

Tlf. 382 61 053

E-post: runar.jabekk@c2i.net

Gråhegre. Foto: Ingvar Grastveit.

Ilاندrevne sjøfugl langs Listastrendene 2000/2001.

Av Kåre Olsen

De tradisjonelle vinterregistreringene av oljeskadde og ilاندrevne, døde sjøfugl langs Listastrendene ble gjennomført av medlemmer av NOF, Lista lokallag i tidsrommet november 2000 - april 2001. Prosjektet ble støttet av viltfondmidler fra Miljøvern-avdelingen hos Fylkesmannen i Vest-Agder og utført etter samme opplegg som tidligere år (European Beached Bird Surveys).

En dekning av store deler av Listastrendene (se oversikt neste side) ble gjennomført siste helg i månedene fra november til april. Endel mer tilfeldige funn utenom disse hovedtellingene er også medtatt i oversikten.

Resultatet av denne registreringen er vist i tabell 1.

Funnene av de ilاندrevne sjøfuglene fordelte seg på de respektive måneder som vist i tabell 2.

Værforhold.

Senhøsten 2000 var forholdsvis mild med en dominans av vestlige vinder. En kuldeperiode med østlige vinder i siste halvdel av desember varte ut året. Et milde værlag med vestlige vinder dominerte første uken av januar 2001. Midten av januar vekslet mellom NØ og NW vinder med frostperioder. Siste uka av januar ble dominert av S og SW vinder. I storparten av februar lå vindretningen på NØ - SØ med en mildværsperiode med S kuling midt i måneden. Stort sett hele mars hadde SØ

Tabell 1:					
Art	Antall	Oljeskadet	Uten olje	Usikker (rester)	Totalt
Lom sp.				1	1
Havhest	1				1
Storskarv	1			2	3
Gråhegre				1	1
Svartand	1			1	2
Kvinand			1		1
And sp.				1	1
Hettemåke	1				1
Fiskemåke	1				1
Gråmåke	6		1	4	11
Svartbak			2		2
Stormåke sp				3	3
Krykkje				1	1
Lomvi	14		14	25	53
Alke	1				1
Alkekonge	1		2	1	4
Antall arter: 14	27		21	39	87

Tabell 2:					
november	desember	januar	februar	mars	april
30	13	12	11	10	11

og NØ vindretning med vekslende frost og mildvær. En kuldeperiode med NØ/SØ vind avsluttet mars. April hadde vekslende vindretninger fra både østlig og nordlig kant, med en kuldeperiode siste halvdel av måneden. Enkelte mildværsdager innimellom.

Konklusjon.

Utover i januar 01 ble det registrert en del oljeklumper og oljesøl langs Listastrendene - særlig på strekningen Havika - Kviljoødden. Samtidig ble det registrert en del oljeskadde lomvier i dette området. Utover dette ble det ikke gjort noen konkrete funn av oljesøl langs Listastrendene denne vinteren. Flertallet av de oljedrepte fuglene stammer antageligvis også denne vinteren fra mindre - og dessverre - "normale" utslipp i kystnære farvann eller fra oljeinstallasjoner ute i Nordsjøen.

Hvis en sammenlikner med fjorårets tall (vinterhalvåret 99/00), som var

henholdsvis $42 - 35 - 27 = 104$, finner en at antallet vinteren 00/01 er en del lavere enn i fjor, særlig hva angår antall oljeskadde fugl. Som vanlig utgjør alkefugl (og da spesielt lomvi - 61 %) og måker (gråmåke 13 %) storparten av de registrerte fugler. Et stort antall fugler (særlig lomvi) ble funnet som rester - noe som viser at slike åtsler inngår i næringskjeden for åtsel fugl (kråker og måker) og rovfugl og rovdyr.

Deltakere i registreringen.

Følgende medlemmer av NOF, Lista lokallag deltok i registreringen og takkes herved: *Lars Bergersen, Nils H. Lorentzen, Kåre Olsen, Tor A. Olsen, Steinar Skeibrok og Geir H Stolen.* Enkelte tilfeldige funn ble også rapportert inn av interesserte turgjengere.

Forfatterens adresse:

*Kåre Olsen
Brekne,
4563 Borhaug*

Tabell 3, følgende strandstrekninger ble dekket:			
Lomsesanden - Havika	(7 km sand-, klippe- og rullesteinstrand - S og SØ eksponert)	=	7 fugl
Havika - Østhasselstrand	(7 km sandstrand - S eksponert)	=	10 fugl
Nordhasselbukta	(3 km sandstrand - SW og W eksponert)	=	25 fugl
Verevågen - Jølle	(3 km rullesteinstrand - NW eksponert)	=	5 fugl
Sigersvoll-området	(1 km klippestrand/fjordarm - N eksponert)	=	33 fugl
Mer tilfeldige funn i løpet av vinteren:			
Steinodden	(Rullesteinstrand - W og NW eksponert)	=	5 fugl
Lundevågen		=	1 fugl
Farsund havn		=	1 fugl
Totalt		=	87 fugl

Det hendte en sommerdag - og noen tanker som fulgte både om natur og musvåken.

Birger Westergren med den flotte musvåken.

Av Birger Westergren

At den hektiske og innholdsrike sommertiden kan by på nye oppdagelser og viten, ja nesten rene eventyr, er vel noe de aller fleste har erfart. Dette er også utvilsomt tiden for utflukter, mer enn noen annen tid på året, for de av oss som er opptatt av fugler. Ved slik utendørsaktivitet tilegner en seg stadig mer naturkunnskap og lærer fuglene bedre å kjenne. Samtidig blir en rikt belønnet med livsglede såvel som en ærbødig ydmykhet ovenfor naturen. I løpet av de mer enn 35 år jeg har vært med i en eller flere naturforeninger, står det klart for meg at selve kjernen i det å være interessert i fugler og natur dreier seg om at dersom en ikke er glad i naturen bryr en seg heller ikke om hvordan det går med den på sikt. Vet en lite om en ting er det heller ikke så gøy å være beskjeftiget. Men gjennom deltakelse og viten bygd på erfaring, blir en belønnet med glede, energi og livskvalitet på den ene siden og på den andre siden vilje og innsats for å gjøre mer for å verne om de pressede fuglene og den sårbare naturen vår. Det jeg nå vil berette om handler om en av de utallige turer som Philip Aanensen, en rovfuglkjenner og god kamerat gjennom mange år, og jeg gjorde i sommer. Ikke bare har han stor kunnskap om mange fuglers levevis og hekkebiologi, men han innehar også et oppriktig engasjement for å ivareta fuglenes leveområder og livsmiljø. Vi er

dessuten så heldige at vi begge mer og mer har oppdagat at i våre nærområder, som i vårt begrep strekker seg i en cirka tremils halvsirkel omkring Kristiansand, finnes det et variert, meget spennende og rikt fugleliv. Fra skjærgården og til tjukkeste uframkommelige heia, avdekker vi stadig mer av det som finnes. Spesielt er vi opptatt av rovfugler, både dagrovfugler og ugler. Det er heller ingen hemmelighet at den vi kjenner best til, og som vi har oppsporet flest reir av, er musvåken. I løpet av årene har vi fått kjennskap og erfaring med mange av rovfuglartene og deres levevis, for mange sikkert en mindre kjent side ved fugleinteressen. Jeg håper at dette skrevet om en sommertur og at noen av disse enkle tankene jeg har gjort meg underveis, kanskje vil styrke din forståelse og interesse for fuglene og din glede over naturen generelt.

I nesten to sammenhengende uker nå har den varme sommerlufta pustet inn mot oss fra havet. Heier, trange bekkedaler og hogstfelt riktig damper av den lille fukten som ennå fins i jordsmonnet. Det er som om marka bevrer og ånder og gjør alt for ikke å bli for opphetet og tørr. For en god stund siden har sola på sin ferd inn over den lyseblå himmelhvelvingen tatt til å seile høyere og høyere. I nord henger noen hvite skydotter. Lever og formes til stadig nye, ja enkelte ganger morsomme figurer som gir alle slags assosiasjoner. En enkelt skyklatt vestpå, er også i ferd med å tårne seg. Velter seg lik røyk fra en gressbrann mens den ustanselig suger til seg luft og væte.

«I dag blir det skikkelig oppdrift», småroper Philip ut fra helhjelmene som dekker det meste av hodet. Gjennom den tunge lyden som offroadmotorsykkelen gir fra seg, hører jeg likevel godt hva som blir sagt. Jeg vender litt på hodet og gir et nikk, så åpnes visiret som dekker ansiktet. Visiret er forresten godt å ha nede under fart når en kommer på kollisjonskurs med ei humle eller annet med litt tyngde under vingene. Når en beveger seg slik gjennom rommet som en gjør på en motorsykel, blir det litt av et smell og litt av en klisseflekk når uhellet først er ute. Stadig eter liksom bildet seg inn mot oss i form av ei gul stiplet linje i veibanen. Kommer mot

oss som en flytende strøm av et eviglangt, sommerlysende buktende bånd.

På ei lita slette der veien har skåret seg gjennom en liten tverrvendt åsrygg, en skogvokst bratt helling, ligger det noe tjafsete og flatt i veibanen. På begge sider av asfalten, nesten helt inn til grøftekanten og den hvitmalte stripa, står busker og trær ikledd den vakreste, friske grønne ham. Jeg vipper raskt opp visiret. «Bokfink, hvite tverrbånd på vingen», sier jeg med nokså høy røst til han bakpå. Det var en bokfinkhann som lå der som en nedvalset, fjærkledd kjøttklatt. Det meste var klistra til den hvitprykkede asfalten, sikkert av dusinvis av bildekk som har truffet rett på fuglekroppen. Bare den ene vingen hadde liksom slitt seg litt løs fra resten av det som en gang var en av våre vakreste fugler og den en kanskje mest av alt tenker på når en hører fuglesangen som flyter i den varme lufta. Nå stakk vingen opp fra asfalten. Stod nesten vinkelrett opp som om fuglen ville ta til vingene igjen og fly over veien og opp til reiret som ligger på den andre siden av veien. Det blafret litt i fjærene idet vi kjørte forbi og vingen kastet et par ganger på seg. Jeg tenkte; det var som om den vinket til meg og alle andre som haster og fyker forbi. God tur. Ha en riktig god dag!

Men, hvordan vil det nå gå med hunnfuglen som ligger på reiret og venter

på maken sin? Vil den greie å fostre opp ungene deres på egenhånd? Mens vi durer av sted tenker jeg litt på bokfinkparet. Sett at bokfinkhunnen lå på nyklekte unger. Jeg vet at etter at hannen har forsvart et reirområde, et territorium, og så har parret seg med en hunn, bygger hunnen et fantastisk kunstferdig reir på egenhånd. Det er litt av en kunst og ikke så rent lite arbeid når en ser på det ferdige resultatet. Dersom du har vært så heldig å få studere et slikt byggverk på nært hold, vil du sikkert være enig i det. Eggleggingen skjer heller ikke uten store anstrengelser. Det er rett og slett en knallhard påkjenning for henne å legge de fem kanskje opp til syv eggene. Og mens hun hovedsakelig alene ruger ut eggene i løpet av tolv - tretten dager, må jo hannen gjøre sin del som å forsvare reirområdet og kanskje bringe mat til henne som mer eller mindre hele døgnet ligger og varmer eggene deres. Så når eggene endelig klekkes blir det virkelig travelt. Da må begge jobbe som gale fra det blir lyst til det blir mørkt med å skaffe tusenvis av insekter til de sultne små. Hva om det kun blir henne som må gjøre den jobben? Greier hun det alene? Vil da bare noen av ungene vokse opp og de andre sulte i hjel? Hva dersom det blir regnvær i flere dager i strekk? Kan hun da forlate de nakne ungene for å finne mat til både seg selv og dem? Nei, det går nok ikke. De ville bli nedkjølt med en gang av det kalde regnet, ville fort fryse og dø. Det ble nok ikke noe av de ungene. Ingen bokfinkfamilie og nye bokfinker som neste år kunne vende tilbake til området som de ble født i. Det var nok helst sånn det gikk ja.

Vel, slik er naturen kan en tenke. Rundt omkring dør det tusenvis av fugl hver eneste dag. Hver eneste dag foregår den samme kampen for å overleve og langt fra alle gjør visse det. Forresten blir ikke slike kadaver liggende lenge heller. Ofte

har jeg registrert at kråker, måker og andre som kan ete åtsler rent patruljerer langs veiene våre for nettopp å finne seg et slikt lettkomment måltid. Det døde dyret blir da resirkulert og går derfor ikke til spille. En masse fugler avslutter også livet i den mest ugunstige tiden å dø på med henblikk på slektens gang, da de blir mat for dem som lever av varmt kjøtt og blod og som fra naturens side er satt til den oppgaven for å bringe sin egen slekt videre.

Endelig får knottedekken igjen føle seg fram over sand og grus. Det går adskillig saktere nå og visiret blir skjøvet helt opp. Det er så mye deiligere å komme inn på en mer «levende» vei. Bort fra hovedveien hvor en som regel må holde fart og derfor ikke får sett like mye som på småveiene, og i tillegg må en som motorsyklist også følge nøye med på hva de andre trafikantene gjør. Som en katt som maler, jevnt og på godt lavt turtall, glir vi inn i et nytt miljø. Det er først nå en kan tillate seg å bruke øynene mer fritt. Iallfall som fører av kjøretøyet selv om han bakpå til enhver tid kikker etter svevende rovfugl såvel som alt annet som kan være av interesse. På begge sider av den smale grusveien åpenbarer det ene synet etter det andre seg med all verdens vekster som på en måte blir holdt fra hverandre. Bare enkelte steder der mektige bjørker og andre trær har strukket seg ekstra høyt mot lyset blir det en form for forening. Foran oss løper vegetasjonen i ett. Det er som om disse bjørkene og bredvokste trær som eik, or og ask favner om hverandre. Strekker armene sine over veibanen i glede over litt åpent rom å slukke soltørsten i. Det er nesten som å kjøre i en tunnel. En tunnel av alt dette livgivende som omgir oss. Og uavbrutt finner myke toner veien inn i hjelmen som sitter som ei trang, hard og til tider varm lue på hodet. En sart, men ivrig løvsanger er travelt opptatt med å fortelle alle andre

løvsangere hvilken flott stemme han har. I ei lita rogn som har strukket ut sine flere tusen fingrer, sitter en velkjent krabat med reiste, blågrå hodefjær. Det vinrøde brystet lyser opp i nydelig kontrast til rognas kraftige grønnfarge. «Kjæ-kjæ-kjæ-kjæ-kjæresten min», skulle jeg minnes jeg en gang lærte av frøken på skolen. Det var visst det bokfinken hadde det så travelt med å si. Fint å tenke på at ikke den er like utsatt for farlige kjøretøyer som den som lå flat bortpå europaveien.

Idet vi glir inn i et område som sikkert kunne oppfylle kravene til å kalles et ekte edelløvsogksområde, lyder det plutselig nok en velkjent lyd. «Grønnspeppa. Ho har unger nå », sier Philip. «Sabla kraftig stemme», svarer jeg og senker farten så vi nesten ikke beveger oss. «Kly-kly-kly-kly», skratter den igjen. Vi ser den ikke, til tross for at den sitter rett i nærheten av oss. Den er for godt gjømt av det tette løvverket. «Skal vi finne reiret?», spør jeg. Igjen lener Philip seg litt framover og sier at vi heller må komme oss inn i det spennende området som vi på forhånd har plukket ut og bestemt oss for å se nærmere på. Ikke det at området er ukjent for oss. Nei, vi har vært i disse traktene før. Når en kommer noen kilometer eller noen mil inn fra kystlinja, der hvor landskapet bølger av lange skogkledte åser og der hvor også terrenget består av nakne bergkoller, med trange, frodige bekkedaler og hvor det her og der er hufs og stup med steinurer under og trange bergskorter og små hogstflater og myrdrag og blinkende vann og småtjern, ja da er vi kommet dit vi skal. Kommet inn dit til områder som kan gjemme så mangt av både fugler og dyr. Og ikke minst alt det andre fascinerende en kan oppleve å se. Bare tenke seg til de skiftende lysstemninger som lever sitt eget liv i åpent eller overgrodd og tett terreng og alle slags vekster, insekter og annet kryp som det

regelrett myldrer av. Men mest av alt er kanskje dette rovfuglenes rike.

Med ett slutter motoren å surre. Hjelmen vrenses av. Det er så varmt at svetten nærmest pipler frem. Så blir kjørestyret byttet ut med mer bekvemmelige sko og klær og pakket ned i sideveskene på sykkelen. Fram kommer kikkertene og fotoutstyret, drikke og litt niste. «Har du med Autanen?», spør Philip. «Ligger i sidelomma på sekken», svarer jeg. Den sprayboksen er et «must» og noe en helst ikke bør glemme. Etter litt lett spraying av bar hud og klær er vi klare for de solide mygg- og knottangrep en som regel blir utsatt for på denne tiden av året. Ofte er det også slik at vi beveger oss på nesten usynlige stier som dyrene gjennom lang tid har tråkket opp. Det er en kjensgjerning at dyrene alltid vet hvor det er best å ta seg fram. Skal en så bevege seg opp gjennom bratte lier eller gjennom uframkommelig vegetasjon, er det alltid lurt å følge dyretråkk. Det er også her en får flått, eller skaubjønn som den også blir kalt, på seg. Av alle de merkelige og plagsomme skapningene som finnes i vår natur er de små flåttene noe av det verste og kanskje også farligste en kan bli plaget av på heia. Flåttene er jo sånn anlagt at den må finne en vert som den kan henge seg på for å få i seg det den trenger, nemlig ferskt blod. Det gjør den ved å sitte ytterst på greiner og annet som peker inn over dyretråkk. Der venter den på at noe varmblodig skal komme forbi, enten det er hare, rev, grevling, rådyr eller elg. Der det er mye dyr, er det også mye flått. Hensikten med flåttens opptreden på oss mennesker, er ikke at den vil bli med oss ut av terrenget når turen gjennom skogen er over. Det betyr jo den sikre død for den. Dessverre vet ikke de forferdelige blodsugerne, som kan forårsake borelia og annen fælighet, noe om det. Det er derfor blitt en vane å

Rosenfinkmiljø ved vann og med masse busker. Men også musvåken liker seg her.

sjekke kroppen for flått som eventuelt har bitt seg fast før dusjing. Får en fjerna krapylet innen ett døgn er det ingen som helst fare, selv om den skulle være bærer av boreliaviruset. Et annet slags kryp, et flygende ufordragelig vesen, er knotten. Det kan rett og slett være helt forferdelig å bli gjenstand for for mye oppmerksomhet av den slags insekt. Det skal egentlig heller ikke så altfor mange individer til før at det ikke blir særlig gøy å tilbringe tid ute i det fri når de blir nærgående. Nei, det eneste middel mot slike innpåslitne plageåndere som mygg, flått og knott, er å beskytte seg. Det gjøres forståelig nok med spray eller stift. Som sikkert mange vet duger ikke vanlig myggspray mot knott og også samtidig mot flått. Nei, den som jeg bruker og som hjelper mot alle de tre nevnte typene insekter, er som nevnt: Autan.

Plutselig, gjennom all den andre fuglesangen som lyder omkring oss er det noen fløyende toner som fanger oppmerksomheten vår. Tiu' tiu' fi tiu'. 'Så

en liten pause. Tiu' tiu' fi tiu' låter det igjen. «Ahhh, så deilig å få høre akkurat den låten», utbryter jeg. «Ikke mange rosenfinker å høre til vanlig», sier Philip. «Nei det er sikkert. Men, det begynner jo å bli noen steder likevel», legger jeg til. Swarovski'en kommer for øynene og der, der sitter den utrolig flotte fuglen og strekker nebbet mot himmelen. Karmindompap blir den også kalt og det gjenspeiler sikkert det at hannen riktig lyser i rødt og ellers har den et relativt kraftig nebb. Ural-fink er et annet kallenavn på rosenfinken, noe som sikkert stammer fra det faktum at den er vanlig i Russland. Som nevnt er det ikke så mange stedene en kan treffe på denne arten selv om den de siste årene stadig dukker opp på nye lokaliteter. Det som går igjen på de plassene jeg selv vet om, er at det som regel er vann i nærheten. Ofte er det åpne områder som kulturmark og randsoner med kraftig busk- og undervegetasjon eller som her, et litt eldre hogstfelt med mengder av einerbusker, nypetorn og annet kratt i

skjønn forening med mer blottlagt mark. Hannen sitter i toppen av en høy tørrpinne og synger. Vi ser hunnen også og like etter elter hannen henne gjennom busklandskapet og inn i et tett kratt. Da både Philip og jeg synes det er utrolig morsomt å lære mer om fuglene, gjerne om reir og tilholdssted, er det ikke lenge før vi setter oss i nærheten hvor vi har god oversikt og tar til å vente. Igjen kommer hannen tilbake til tørrpinnen og tar til å syng. Hunnen flyr litt lenger nedover igjen. Fantastisk fin fugl den hannen. Hunnen er jo som mange vet ikke så fin å se til som hannen. Etter en stund blir vi enige om å sjekke buskaset hvor de begge fløy inn. Å tittle etter reir i busker og kratt er noe vi har lang erfaring med begge to. Først er det buskenes beliggenhet, d.v.s. hvor de vokser i terrenget, om de er tette og har fin innflygningsbane o.s.v. Et eneste gresstrå kan være nok til å avsløre de mange ganger godt gjemte reirene som blir plassert på den måten. Men nei, intet rosenfinkreir, selv om vi sjekker omkring i en stor omkrets. «Antagelig ikke gått til hekking ennå. Må nok vente en stund, til vi kommer inn i juli. De er så sabla seine de», sier Philip. At det i en kraftig einer dukker opp et rødvingetrostreir med fem unger i, gjøres det ikke noe stort nummer av, selv om det hver gang er like interessant og moro med slikt også. Men, det kan ikke måle seg med å finne rosenfinkreir. Omkring oss både varslar og synger det munk og hagesanger og det er ingen tvil om at også de har reir i området. Vi blir vel etterhvert enige om at rosenfinken antagelig ikke har begynt reirbyggingen ennå, så vi tar til å konsentrere oss om området som helhet og først og fremst for det som er målet vårt. Er det rovfugl i dette området som er gått til hekking og i såfall hvilke?

Under de myke og føyelige fotsålene knaser det lett i grus og sand etterhvert som det ene benet stadig settes foran det andre. Den smale kjerreveien snor seg langs åssiden. Følger terrenget der det var naturlig og lett å anlegge den engang i fortiden. Litt opp og ned går det, men mest holder den høyden som om den deler den lange bredsiden, som heia har vellet ned mot det langsmale vannet, i to. Mot øst og øverst oppe står feite, tykke furustammer og lyser i sola. Sammen med dem, og spredt i fin forening står eik, or, ask, bjørk, samt enkelte bustete grantrær. Står der som en vegg. En vegg som forteller at fra dem og ned mot vannet gjorde motorsag og nymoderne hogstredskaper rent bord. Feide bort hele skogen. Bare en og annen småbjørk og noen få tørrstammer står tilbake, tydelig herjet med av spetter som har hakket lange remser og hull i dem på leting etter treborende insekter og annet kryp som smaker godt og som er en svært viktig del av spettenes næringsgrunnlag.

Denne åssiden er nå et yndet jaktområde for flere enn den vi som regel treffer mest på i et slikt terreng; musvåken. Finnes det et godt utsiktspunkt, som en tørrgadd eller en annen slag tørr eller råttan trestamme, kan en være sikker på at det er et fint sted å sitte og følge med etter smågnagere og orm som eksponerer seg for et skarpt rovfuglblikk. Et problem for musvåken har enkelte steder vært at det ikke har vært en eneste tørrpinne igjen etter flatehogsten. Et sted som den kan sitte å speide etter mus og annen mat fra. Det gjelder ikke kun her til lands. Derfor er det enkelte fugle- og naturvenner som har reist opp igjen slike naturlige jaktposter for rovfugl og bardunert dem fast til bakken. Men også enkelte skogeiere og tømmerhoggere er blitt mer klar over at det ikke er nødvendig å fjerne de tørre trærne som blir stående igjen på hogstflata. Det er svært viktig at

musvåk og andre får beholde slike utsiktsplasser. Vel, ovenfor og bak denne hogstflata jeg nå snakker om, strekker storskogen seg innover i triumf over at den enda ikke er rasert av mennesket. Her går naturen sin gang som den har gjort i tusenvis av år. Her bor mange fugler og dyr som stadig får det vanskeligere med å overleve i det norske skogslandskap. Det som naturen har innrettet i løpet av tidligere tider, et samspill mellom alt det som lever og gror, det faktum at alle skapninger har sin plass i et komplekst samspill hvor ikke en eneste del, ikke en eneste skapning, kan tas ut av helheten uten at det får konsekvenser for andre. Det samme gjelder dersom noen får store fordeler som ny åpen plass og liknende hvor deres konkurrenter forsvinner eller blir i mindretall. Det er nettopp det som skjer når hogstmaskiner tygger i seg gamletræra eller grabben tar til å ete av myra så alt vannet renner ut og andre vekster tar over. Ofte ser en jo nettopp at myr og annen nybrutt mark blir plantet til med gran som mer eller mindre blir som en ørken å regne i forhold til områder med vann og fukt og mye løvvekster. Om slike inngrep forandrer hele økosystemet, ja ofte dreper det, blir det andre skapninger som befester seg i det nye. De tar overhånd og ødelegger hele den fint tilmålte balansen som vi alle vet må være tilstede for at skogen skal være et hele. Det er så lite igjen av det vi kaller både villmark og ellers uberørt terreng. Storskogen faller i takt med bevilgninger til driftsveier. Det er nesten ikke en dal eller hei som har unngått maskinenes ustoppelige og grådige appetitt. Nå ligger heiene og dalførene som om de er sprettet opp som av en svær, skarp kniv som lager fæle arr. Og ut av såra renner selve livet. Renner ut på ryggen av eksosspyende metallkjemper. Vekk forsvinner bekkelukkinga, fuglesangen, surringa av travle insekter, suset av vinger i

flukt. Renner ut av det som var skogen og dens historie, som en nådeløs strøm av storkvokste trær, planter, dyr, insekter og fugl renner den ut. Hakkespetter, skogshønsefugl og hauker for å nevne noen familier, renner smertelig bort sammen med livsgrunnlaget som med ett blir revet og grafset bort, omgjort i blendende, knitrende og forlokkende sedler fra Norges Bank.

Mot vest og over på den andre siden av det blinkende vannet ligger også en lang, høyreist åsrygg. Uberørt og skogkledd med småskar og fæle hufs som det både er vanskelig og farlig å sette fot i. Et langt stykke stuper den bare fjellveggen rett ned, uten noe å holde seg fast i. Det er lik en kjempediger arm som har lagt seg til der mot det blinkende, flate vannlokket. Flere steder litt bortenfor er det overheng og flotte hyller og avsatser bekledd med busker og annet. Så flater åsen mer ut og senker seg lat mot en frodig dalbunn.. I denne delen står løvskogen tett av svære trær. Men opp mot åstoppen er det bratt som bare det, og det ser mest ut som om trærne står i en stige. Den ene på et trinn høyere enn den andre. Står der og klorer seg fast til de en dag blir for svære. Så, kanskje i en tøff vinterstorm må treet gi tapt og stupe i døden, for så å gi liv og plass til nye skapninger. Men den gamle skogen er tett, mørk og hemmelighetsfull. Svære trekroner gjemmer og skjuler.

På formiddagen, når sola tar til å varme både på løverket, på vann og i bergsiden, blir det fort varmt der i bratta. Varmt, slik at lufta tar til å stige i hissige pust. Det er slik oppadgående luft som danner en slags heis for rovfugler som liker å bare brette ut de brede vingene å ta heisen opp til høyt over skogen. Musvåken er en slik fugl. Ikke bare varmer sola inn på reiret som både kan ligge i fjellveggen eller i greinkløfta til et

Strandsnipereiret med de fire vakre pæreformede eggene.

stort tre. Nei, i tillegg kan den ørnelliknende rovfuglen bare ta sats, flakse et par ganger med vingene og så seile ut fra treet og ta heisen opp så lenge og til hvilken etasje som passer for den videre ferd.

Idet vi passerer ei kjempestor steinblokk som kjerreveien gjør en krok forbi, letter det plutselig ei strandsnipe fra oversiden av veien. Den slapp seg ut bare en meter over bakken og fyker med kjappe og rykkende vingeslag ned mot vannet mens den varsler med et sterkt trillende «titteritti - titteritti - titti - ritti». Der på siden av steinblokka er det en liten gress- og lyngbevokst flekk. Det er ikke første gang vi har støkket ut rugende strandsnipe på den måten. Selv om det er både ett- og tohundre meter ned til vannet så er det ikke uvanlig at den lille «fiskelita» legger sine fire egg akkurat på en slik plass. Jo, tror du ikke, godt skjult av den sparsomme vegetasjonen, ligger de fire pæreformede og kamuflasjeprikkede eggene i ei lita grop på bakken. De er så flotte å se på der i det myke og varme lyset fra formiddagssola. Det er ikke til å komme utenom at den som kikker, og kikker etter og på den måten en må gjøre

for å oppdage slike små juveler, stadig oppdager reir med egg og unger. Det har bare med å vite hvordan den enkelte fugl plasserer reiret sitt og hvordan de oppfører seg på stedet enten de blir skremt eller driver uforstyrret på med sang, bygging, ruging og ungemating. Det er som med fuglesangen, kjenner en først til hvordan den enkelte synger, ja så er det ikke så vanskelig å bestemme hva slags fugl det er og hva den holder på med. En vesentlig forskjell er det nå likevel, det er tiden. Skal en avsløre fuglenes bo trenger en ofte god tid, for enkelte arter svært god tid. En skal, særlig når det gjelder rovfugl som hekker i skog og andre uoversiktlige områder, heller ikke være overrasket om en må gå kilometer- eller milevis for å finne ut hvor reiret ligger. I tillegg kan slike fugler også ha flere reir som de årvisst bytter på å bruke i det flere kvadratkilometer store territoriet sitt. Det hjelper derfor ikke alltid å finne et kjempereir høyt oppe i et tre og som det ikke er mulig å se fra bakken om det er hekking i det året. Ofte må en kjenne til de spor som kan avsløre om det blir nytt avkom på det aktuelle stedet.

Sola står høyt på himmelen nå og fuglesangen som fylte området tidligere på dagen er forstummet. Enkelte fugler har det svært travelt selv på denne varmeste tiden av dagen selv om de normalt har pause for å hvile og stelle fjærdrakta. Ungene deres er stadig sultne uansett hvor mye mat de bringer til dem. Selv sitter vi høyt oppe. Har funnet oss et bra sted øverst oppe på ei fjellhille, like under toppen av det bare berget. Over oss er det som om åsryggen har stukket skallen opp over det begrodde terrenget under. Utsikten er upåklagelig. Langt der nede blinker det som sølvstrimer idet småkrusete vannet. Videre bølger åsene i et vell av grønn-toner fra alle slags vekster. Vi sitter delvis under ei krokfuru som har klort seg fast på fjellhylla og

senket de nederste greinene ned mot det skrinne jordsmonnet som har lagt seg der gjennom tusenvis av år. Foran oss på den ene siden har et par gamle einere kjempet seg til livets rett. De gjør også sitt til at vi sitter godt skjult for skarpe blikk som lett avslører at det er tobeinte tilstede. Mang en turvandrer har nok lagt merke til den ørneliknende rovfuglen som rolig svever, kretser og seiler i store ringer på sitt omlag 120 cm store vingefang. At flere har fortalt meg at de er helt sikre på å ha sett ørn nede i skogene langs kysten, kommer gjerne av at musvåken hos oss, i likhet med den langt større kongeørna, også gjerne er mørk. Det er svært lite sannsynlig at ei kongeørn skulle opptre i våre nærområder i hekketiden. For å finne den må man nok opp til barfjellet, minst nord for Evje. En annen ting som gjør at folk forveksler musvåk med ørn er at musvåken holder den brede halen halvt utbretta som ei vifte og de brede avrundete vingene omtrent rett ut slik som et fly. I tillegg ser en ofte, med himmelen som bakgrunn, at fjærene ytterst på vingene spriker fra hverandre slik vi kan gjøre med fingrene på hånden vår. Da bøyes de oppover av lufta og det er et karaktertrekk og noe mange kjenner igjen fra nettopp ørnene. Selv om musvåken holder til nær sagt overalt fra kyst til hei, er den egentlig en relativt sky fugl som en ikke kommer lett innpå. Selv når en beveger seg rolig under trærne kan du være sikker på at musvåken har oppdaget deg om den er på vingene. Det tar som regel ikke lange tida før den da skurr seg opp i en lufttheis og trekker rolig unna. Det med å være påpasselig og årvåken er noe den har til felles med alle rovfugler, men den er ikke på langt nær så anonym som eksempelvis vepsevåk og hønsehauk. En skal også være klar over at de nevnte artene i likhet med musvåken hevder reviret i begynnelsen av hekketiden ved å sveve og patruljere over området. Det er utrolig

moro å se hvordan kurtisering og flyakrobatikk utføres høyt til værs og ofte veldig tidlig på morgenen. Men musvåkens stemme er gjerne det første en registrerer. «Kiæææh, viæææh eller piæææh» er noen av de måter lydene blir giengitt i fuglebøker. Selv synes jeg «piæææh», passer bra. Men i motsetning til fjellvåken ligger trykket på den siste stavelsen. Mange sier at det langdratte skriket på en måte lyder litt trist og klagende. Nesten som om den til alle tider har det litt vanskelig og traust. Men, du verden så spennende det er å høre den kraftige stemmen som bærer ut over de åpne sletter og glenner, over myrdrag, hogstflater og ryddet mark, for det er nettopp på slike steder den lyder.

Der det er vekslende landskap med gnagere, gresshopper, biller, firfisler og orm i overflod, der har musvåken sitt tilholdssted og sine jaktmarker. Det at den tar mye orm har også gitt den det merkelige tilnavnet ormhauk. I tidligere tider, før totalfredning av alle rovfugl ble bestemt, var det ikke få musvåker som falt for ei kule. Reir ble plyndret og fuglene gikk i grusomme torturedskaper, som fotsakser. Det at musvåken kan hekke like ved gårder og nær bebyggelse holdt på å feie hele musvåken fra kartet. Selv i dag er det mange som ikke har mye til overs for rovfugl. Da blir ofte musvåken feilaktig fjernet fra skog og grunn. Det at fuglen gjør en svært nyttig innsats med å holde byttedyra dens i sjakk og at den ikke spiser hare og hønsefugl som grunneieren og jegeren ser på som sin eiendom, vet ikke de som bryter loven. De vet rett og slett ikke at musvåken for dem egentlig er som en venn å regne og en fugl de burde sette stor pris på. Nei, uvitenhet og rovfuglhat er det dessverre mye av selv den dag i dag.

«Piæææh», lyder det plutselig fra et sted vi ikke med en gang blir klar over hvor er.

Med kroknebb og mørkebrun farge kan musvåken til forveksling likne på ei ørn.

Begge sitter vi urørlige, tør ikke løfte kikkerten engang. En aldri så liten bevegelse er nok til å avsløre at vi er tilstede. I neste øyeblikk får vi se det store svevende flaket. Mot den lyse himmelen ser undersiden av vingene helt sorte ut, da de naturligvis ligger i skygge for sola som står så høyt den kan komme. Så trekker den med ett vingene mer inn til kroppen. Skyter fart og senker seg mot terrenget. Med ett «stiller» den, står et øyeblikk liksom stille i lufta slik både tårnfalk og fjellvåk er spesielt kjent for. Den gjør det ikke med like stor overbevisning som dem, men den så kanskje noe på bakken. Med det fantastiske blikket sitt kikker den ned på hogstfeltet som ligger til høyre for oss. Tenk at den fra den høyden kanskje fikk øye på ei mus som lynraskt smatt inn mellom noe lyng eller småkratt. Der stupet den ned, folder vingene sammen og blir til en mørk susende fjærbylt. En fjærbylt med

skarpe klør og kroka nebb. Vi sitter som forsteina. Jeg er litt redd for at sola skal gi gjenskinn i øynene mine. Det, ofte sammen med konturene av en menneskekropp, er nok til å avsløre, tro det eller ei. Men, musvåken detter som en stein mot bakken. Gjør noen hissige og raske bevegelser med vingene idet den slår dem og halen ut rett over bakken. Lynraskt strekkes beina fram, med alle klørne klar til å gripe. I neste øyeblikk tar den noen tunge vingetak og nærmest vafser avgårde for å få luft under vingene. Vi kan begge tydelig se at den holder noe i klørne, selv om den har trukket beina opp under seg og nærmere inn til kroppen for å minske luftmotstanden mens den flyr mot reiret. For mot reiret flyr den ganske sikkert. Tre - fire unger sitter gjerne og venter på ei jordrotte, mus eller noe annet kjærkomment på denne tiden av året. Nå kommer også kikkerten til sin fulle nytte. Ser musvåken godt, både tegningene i fjærdrakta og nyansene som gjerne skiller den fra andre individer.

Musvåken er en rovfugl som kan variere fra nesten hvit til flekkete og omtrent mørkebrun. Det er alltid veldig gøy å se forskjellene som opptrer på dem. En musvåk kan være helt sjokoladebrun mens en annen kan være helt lys i fjærdrakta. Den lyse typen er likevel langt sjeldnere hos oss enn den mørke typen. I Danmark og Tyskland er det derimot mer vanlig med de lyse fuglene.

Det var ikke så mange vingetakene fuglen med byttet sitt trengte. Den fant en luftheis og skrudde seg raskt opp i høyde. Spørsmålet nå er: Hvor flyr den og hvor slår den seg inn i skogen? «Uflaks, akkurat bak heia», sier Philip med litt oppgitthet i stemmen. Det hadde seg slik at musvåken dro på den kanten som heia vi satt i skjulte utsynet for. Vi bestemte oss derfor for å flytte oss mer mot nordvestsiden av heia

innen den antageligvis kom tilbake. Vi gjorde så. Fant oss et godt utsiktspunkt med litt skjul. Ganske riktig kom musvåken snart tilbake. Stupte ned og hentet seg nok en gnager. «Har du sett på jaktteknikk. Flyr jo bare ned å henter noe som om den var i butikken. Trenger ikke sitte på sitt faste utsiktspunkt igang», sier jeg. «Tror det er godt med gnager her», svarer Philip. Nå hadde vi også flaks med at vi så hvor våken dro. Den fulgte åsryggen bortover i relativt god høyde før den trakk vingene sammen og tok til å skjære seg ned mot en temmelig bar fjellvegg. «Har den reir i fjellveggen der borte er vi heldige», sier jeg idet vi betrakter den raske innflygingen mot berget. Philip svarer ikke. Står bare urørlig og følger spent med på hvor fuglen vil sette seg. Men musvåken slo seg ikke inn i berget. Svingte bare inn langs det. Tok så noen kjappe korrigeringer med vinge og stjert og fortsatte mot et skar som stod tett av storvokste eiker. Ble borte et øyeblikk for så å komme til syne igjen. Så gjorde den en sving og steg litt opp mot øverste etasje av skogen som klorte seg fast i bratta. Der, der forsvant den inn i ei lita klynge med bredvokst furu og ble borte. Det er likevel ikke sikkert at reiret ligger nøyaktig der. Den kan godt fly et lite stykke i skjul før den setter seg på reiret. «1-0 til oss», sier Philip oppglødd. Det er nå ingen tvil om at reirplassen er ringet inn. Det vil nok ikke ta så altfor lang tid før vi med sikkerhet kan konstatere at musvåken hekker i dette området og hvor reiret ligger. Problemet kan en kanskje si, er at vi først må komme oss ned av denne heia. Deretter må vi over et dalføre og opp på andre siden hvor det både er bratt og nesten uframkommelig.

Vi står og ser opp på det digre kvistreiret som hviler mellom noen svære, tykke greiner i ei eik. Det er omtrent en meter i diameter og ligger ganske høyt. Kanskje

noe slikt som syv meter over bakken. Det at terrenget skråner noe aldeles ille, gjør det ikke bedre. Det som er så forunderlig er at dette gamle treet tydelig står godt plantet. Skulle egentlig ikke tro at så svære trær kunne vokse på en slik plass som dette. De har nok stått her lenge og sett årstidene komme og gå. Mang ei tung snøbør har nok hvilt i greinene her. Mang en hjelpeløs og naken fugleunge har nok slått opp øynene her for første gang. Sittet på reiret sammen med søsknene sine og sett utover det storslåtte og spennende landskapet under. Hørt foreldrenes skrik med løfte om snarlig måltid når de nærmet seg. Sittet og studert livet omkring seg og vært irritert på nøtteskrikene som laget slikt et forferdelig leven når de kom forbi og slo seg inn i nabotreet da de så at det satt rovfugl på reiret. Tok til å skjelle ut de fæle rovfuglene. Her oppe i bratta, tett opp til en liten endereist bergkam har mange musvåkeegg slått sprekker og delt seg og dermed åpenbart det store under. Her har fuglen med et par dagers mellomrom lagt de tre-fire eggene sine. Ruget dem ut mens steikende sol eller øsende regn har gjort det til litt av en tålmodighetsprøve gjennom nesten tredve døgn.

Det er en hel masse hvite skittklatter på bakken under reiret. Fra der vi står og ser opp mot den svære kvisthaugen kan vi her og der se at det er pyntet med frisk furubar. Det skal visst blant annet være for å holde insekter borte fra reirskåla. Eller den flattrampa plattformen det er etter så lang tids bruk. Ungene vender halen utover reirkanten og skyter ut en hvit stråle. Det er slik de går på do. Både nabotrær og bakken omkring reirtreet bærer tydelig preg av det. Vi bestemmer oss for at det ikke er mulig å klatre opp. Treet innbyr til å klatre i, masse greinstubber og friske tykke kvister å holde seg i og sette fot på. Ikke er det for høyt til værs heller. Nei, ungene er for store. Vi

Det digre reiret i eika, pyntet med friskt furubar, er en god oppvekstplass for ungene.

kan ikke risikere at de tar til vingene idet en stikker hodet opp over reirkanten. Tar til vingene som ikke bærer dem. Det skulle sett ut å prøve å få dem opp igjen. Det hadde aldri gått godt. Nei, lykken er stor nok ved at vi har funnet et hekkende musvåkpar i området. Kanskje de hekker idet samme reiret til neste år? Det er ikke sikkert, våken kan ha flere reir som de bytter på å bruke. Men, vi har opplevd både to og tre års hekking på rad i samme reiret. «Helt klassisk plass. Sørøst-vendt. Tidlig oppdrift på varmluft som stiger. Ikke langt fra toppen som har en liten rett fjellvegg ovafor reiret. I tillegg i le for

uvær og innsyn», sier Philip. «Suveren plass. Tenk å bare strekke ut vingene og seile ut fra det stedet der oppe», legger jeg til og ser opp mot der ungene ganske sikkert ligger flate og gjør som om det ikke finnes en levende sjel der oppe. Ikke en lyd kommer det fra dem.

Så med ett høres et kraftig skrik. Oppmerksomheten vår spennes og tanken slår ned om at vi bør forlate stedet. Igjen skriker musvåken langt og klagende. Først og fremst er det nok beskjed til ungene om å trykke seg flatt ned i reiret og ligge stille. Men kanskje er det samtidig en beskjed til oss tobeinte med klar beskjed om å pelle oss vekk. Det klagende målet gjør at en får medfølelse med fuglen som blir forstyrret. Tenk komme her og bryte inn på dens enemark. Forstyrre hele familieidyllen og skremme både voksen og unger. Jeg tenkte: «Det er bare oss.» Vi vet hva vi gjør og forstyrrer ikke bare for gøy. I tillegg til at det faktisk er gøy å finne rovfugleir ligger det samtidig hardt arbeid bak og noe som til syvende og sist

rovfuglen skal være glad for at vi gjør. Det er tross alt for deres skyld vi setter tålmodigheten på spill rett som det er. Lar svetten sile, verker i stole bein og bruker mye av fritida vår for at vi kan verne om fuglene og deres livsmiljø. Igjen lyder det et skrik. Denne gangen et lite stykke unna. Den første voksne våkens skrik har lokket til seg den andre også. Nå svever begge over området og gir hals. Gir ekstra hals nå som ungene er blitt så store. Har alt å tape dersom noe skulle hende med avkommet deres nå. Tidlig i rugeperioden er det langt vanligere at musvåken uten en lyd glir av

reiret og flyr rolig bort fra det i skjul av trær og løvverk. Og det lenge før at en har sett noe som helst av spor til rovfuglhekking. En kan da passere reiret uten å avsløre hekkingen.

Vel, nå er det slik at en ikke skal forstyrre fuglenes bo, som det står i viltloven. Det er fort å gjøre noe galt med slike sårbare fugler. Selv om det er forskjell på hvordan musvåken oppfører seg ved reiret: Noen flyr som sagt rolig bort mens noen få andre lager et forferdelig leven med skrik og nær opptreden, så det er viktig å forstå at en ikke må forstyrre fuglene mer enn nødvendig. En må f.eks. ikke oppsøke reirplasser tidlig i hekketiden, da er musvåken og de fleste andre fugler veldig sårbare. Dersom en ikke, slik vi gjør det, på avstand kan se om det er aktivitet i området for så å vende tilbake når den månedlange rugingen er over og eggene er klekt. Ungene blir jo seks syv uker i reiret før de forlater det og da er det langt enklere å avsløre hekking da begge foreldrene til alle tider flyr en masse til og fra det med mat. Det er slik det må gjøres så vi ikke blir årsak til at hekkingen slår feil. Det ville jo være aldeles katastrofalt og det vi rovfuglelskere minst ønsker oss.

Idet vi trekker oss ned gjennom den bratte lia avtar de hissige og fortvilte musvåkstemmene. I ei lita åpen glenne, hvor vi kan se opp til reirtreet, stopper vi og tar opp kikkerten. Der avtegner kvisthaugen seg, og oppå det kan vi skimte konturene av tre - fire unger som nå har reist seg opp. Øyeblikket etter ser vi at en av de voksne fuglene svinger ned mot treet og slår seg inn på reirkanten. En deilig varm følelse fyller meg og smilet trer fram

i munnvikene. En kan ikke annet enn å føle seg vel og glad når en får oppleve noe så vakkert. Der oppe sitter skogens majestet og dens unger. Over og omkring dem strekker eika ut sine mektige grener. Det riktig glinser i eikeløvet. Omkring står furuer og andre eiker som digre kjempeknyttnever mot solskinnet. Et par ringduer flyr med kjappe vingeslag i en liten bue langs åssiden. Jeg ser tydelig fuglenes hvite vingebånd mot alt det grønne.

Fornøyde med dagens oppdagelser trasker vi igjen på den gamle kjerreveien. Vi gjør en stopp i en liten sving og hvor der er en stor steinblokk. Der setter vi oss og får tildelt noen fine strofer fra rosenfinkhannen som trofast sitter og synger fra tørrpinnen sin. Den liker godt å syngre nå som sola er kommet et stykke på vei ned mot åssiden i vest. Det varme sommerlyset flommer ned i dalsenkingen. Jeg tar opp fotoapparatet og tar et par bilder av den selv om holdet er for langt. Det var mer som prikken over i'en å se fuglen i sitt rette miljø. Rundt i området og skogen omkring er det blitt et eneste stort sangkor. Ringdua kurrer, hagesangerens raske toner triller, en svarttrost ler og skynder seg på tvers over grusveien foran oss idet vi nærmer oss motorsykkelen. Vi skal hjem nå. I morgen skal vi ut på en helt annen kant i vårt distrikt, da skal vi besøke et sted hvor vepsevåken holder til. Det kan fort vise seg å bli en minst like spennende og interessant opplevelse.

Forfatterens adresse:

*Birger Westergren
Somskleiva 11,
4637 Krisitansand*

Kristiansand Ringmerkingsgruppe 2000.

Av Øyvind Fjeldsgård

Kristiansand RG har i 2000 hatt 6 merkere med A-lisens og 1 med B-lisens. I tillegg har det deltatt flere personer under opplæring under nettfangsten på Timenes. Vi har arrangert ringmerkings kurs i vinter hvor 6 personer besto eksamen.

Det ble 2000 merket 3583 fugl av 67 arter, av disse var 559 pullus. Dette er det nest dårligste antall siden 1995. Det ble merket 4 nye arter for gruppa i 2000 (hønehauk, storfugl, svartbak og lomvi). De fleste fuglene ble merket i Kristiansands området.

Fangst på foringsplasser om vinteren og våren vår var beskjeden, høsten derimot var bedre enn de siste årene. Det ble ikke drevet nettfangst på våren. Pullus merkingen ble for det meste konsentrert om merking i fuglekasser og i enkelte fiskemåkekolonier. Kattugla hadde også i 2000 et dårlig år, og bare 12 unger ble merket.

Nettfangsten på Timenes startet opp 29/7 og ble avsluttet 20/10. Det var i år kun 20 merkedager i løpet av høsten på Timenes. Det ble merket 1933 fugl av 41 arter, det nest laveste antall siden starten i 1995. På senhøsten ble satset på merking vannrikse i Kristiansands området og 26 vannrikser ble fanget i ruse.

Gjenfunn 2000:

Vi mottok i løpet av 2000 20 gjenfunn av 14 arter hvorav 8 fra utlandet

Knoppsvane: 1 M 5K+ merket på Dvergnes og avlivet Randesund 3 mnd. etter

Tårnfalk: En pull merket i Randesund ble funnet død i Høvåg 3 år etter.

Fiskemåke: 1 pull merket på Kjørholmen og 1 pull merket på Varodden ble kontrollert Varodden h.h.v. 10 år og 3 år etter merking.

Sildemåke: En pull merket på Songvår ble funnet død på Jylland, Danmark 15 år etter merking.

Svarthak: En pull merket på Brattholmen ble kontrollert på Flekkerøy 14 år etter og en pull merket på Kjerringa ble funnet død i Lillesand 11 år etter.

Makrellterne: En pull merket i Kjosbukta ble kontrollert i Hanstholm, Danmark 46 dager etter merking.

Heipilerke: En 1K+ merket på Randøya ble kontrollert i Belgia 23 dager etter.

Rødstrupe: En 1K merket på Timenes ble funnet død i Sveits 6 mnd. etter.

Jernspurv: En 1K merket på Timenes ble funnet død i Danmark 1 ½ år etter.

Løvsanger: En 1K merket på Timenes ble kontrollert i Sverige 3 dager etter.

Svarthvit fluesnapper: En pull merket på Sævik ble funnet drept av rovfugl på Kanariøyene 2 år etter og en pull merket på Nodeland ble funnet død i en fuglekasse i Mandal 2 år etter.

Blåmeis: En 1K merket på Timenes ble kontrollert i Arendal 3 mnd. etter.

Kjøttmeis: En pull merket på Nodeland ble kontrollert 2 ganger i Mandal ca. 10 mnd. etter.

Grønnfink: En F 2K merket på Svalåsen ble kontrollert i Nederland nesten 3 år etter.

Stillits: En M 2K+ merket på Timenes ble kontrollert på Revtingen 1 år etter.

Kontroller 2000:

I 2000 fikk vi svar på 9 kontroller hvorav en var fra utlandet

Gråhegre: En pull merket på Ringeby ble funnet død på Lunde, Søgne 7 mnd. etter merking

Knoppsvane: 3 kontroller av lokalt merket fugl fra 1 år til nesten 6 år etter merking

Spurvehauk: En F 1K merket på Mølen ble funnet død på Hamresanden 1 mnd. etter.

Fiskemåke: En 2K+ merket i Belgia ble funnet død på Varodden 5 år etter.

Gråmåke: En pull merket i Mandal ble kontrollert i Kr.sand 2 ½ år etter.

Kjøttmeis: En M 2K+ merket i Holmestrand ble kontrollert Tveit 10 mnd. etter og en M 2K+ merket i Sandefjord ble kontrollert Dønnestad, Kr.sand 6 mnd. etter merking.

Ringmerkingsoversikt Kr.sand Ringmerkingsgruppe 2000:

Art	Tidligere ringmerket	Pull 2000	Fg. 2000	Tils. 2000	Totalt
Gråhegre <i>Ardea cinera</i>	24	11	-	11	35
* Hønsehauk <i>Accipiter gentilis</i>	-	-	2	2	2
Spurvehauk <i>Accipiter nisus</i>	8	-	1	1	9
* Storfugl <i>Tetrao urogallus</i>	-	-	1	1	1
Vannrikse <i>Rallus aquaticus</i>	10	-	26	26	36
Tjeld <i>Haematopus ostralegus</i>	2	2	-	4	4
Fiskemåke <i>Larus canus</i>	164	24	-	24	188
Sildemåke <i>Larus fuscus</i>	1	7	-	7	8
* Svartbak <i>Larus marinus</i>	-	3	-	3	3
Makrellterne <i>Sterna hirundo</i>	18	26	-	26	44
* Lomvi <i>Uria aalge</i>	-	-	2	2	2
Alkekonge <i>Alle alle</i>	23	-	3	3	26
Ringdue <i>Columba palumbus</i>	1	1	-	1	2
Kattugle <i>Strix aluco</i>	64	12	1	13	77
Vendehals <i>Jynx torquilla</i>	33	-	1	1	34
Grønnspekk <i>Picus viridis</i>	3	-	1	1	4
Flaggspekk <i>Dendrocopos major</i>	11	-	5	5	16
Sandsvale <i>Riparia riparia</i>	1	-	100	100	101
Låvesvale <i>Hirundo rustica</i>	7	5	1	6	13
Trepierke <i>Anthus trivialis</i>	1687	-	102	102	1789 (6)
Heipierke <i>Anthus pratensis</i>	373	-	8	8	381
Linerle <i>Motacilla alba</i>	16	5	3	8	24
Gjerdesmett <i>Troglodytes troglodytes</i>	350	3	20	23	373
Jernspurv <i>Prunella modularis</i>	3060	-	223	223	3283 (2)
Rødstrupe <i>Erithacus rubecula</i>	1790	6	71	77	1867 (5)
Blåstrupe <i>Luscinia svecica</i>	6	6	-	6	12
Rødstjert <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	61	-	11	11	72
Buskskvett <i>Saxicola rubetra</i>	108	7	13	20	128
Svarttrost <i>Turdus merula</i>	585	-	38	38	623

Art	Tidligere ringmerket	Pull 2000	Fg. 2000	Tils. 2000	Totalt
Gråtrost <i>Turdus pilaris</i>	8	5	-	5	13
Måltrost <i>Turdus philomelos</i>	123	-	4	4	127
Rødvingetrost <i>Turdus iliacus</i>	275	-	2	2	277
Sivsanger <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	33	-	5	5	38
Rørsanger <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	35	-	9	9	44
Møller <i>Sylvia curruca</i>	49	-	6	6	55
Tornsanger <i>Sylvia communis</i>	180	5	17	22	202
Hagesanger <i>Sylvia borin</i>	545	11	96	107	652
Munk <i>Sylvia atricapilla</i>	721	-	90	90	811
Gransanger <i>Phylloscopus collybita</i>	414	-	16	16	430
Løvsanger <i>Phylloscopus trochilus</i>	6556	21	1018	1039	7595 (1)
Fuglekonge <i>Regulus regulus</i>	2738	-	14	14	2752 (4)
Gråfluesnapper <i>Muscicapa striata</i>	45	4	1	5	50
Svarthvit fluesnapper <i>Ficedula hypoleuca</i>	1031	220	13	233	1264 (8)
Skjeggmeis <i>Parurus biarmicus</i>	7	-	3	3	10
Løvmeis <i>Parus palustris</i>	3	-	3	3	6
Granmeis <i>Parus montanus</i>	63	-	24	24	87
Svartmeis <i>Parus ater</i>	174	-	7	7	181
Blåmeis <i>Parus caeruleus</i>	939	17	126	143	1082 (9)
Kjøttmeis <i>Parus major</i>	2224	158	549	707	2931 (3)
Spettmeis <i>Sitta europaea</i>	103	-	11	11	114
Tornskate <i>Lanius collurio</i>	19	-	5	5	24
Nøtteskrike <i>Garrulus glandarius</i>	19	-	3	3	22
Skjære <i>Pica pica</i>	3	-	2	2	5
Kråke <i>Corvus corone</i>	2	-	1	1	3
Stær <i>Sturnus vulgaris</i>	56	-	1	1	57
Gråspurv <i>Passer domesticus</i>	14	-	4	4	18
Pilfink <i>Passer montanus</i>	74	-	10	10	84
Bokfink <i>Fringilla coelebs</i>	902	-	57	57	959
Bjørkefink <i>Fringilla montifringilla</i>	556	-	7	7	563
Grønnefink <i>Carduelis chloris</i>	1186	-	189	189	1375 (7)
Grønnsisik <i>Carduelis spinus</i>	352	-	25	25	377
Gråsisik <i>Carduelis sp.</i>	1017	-	-	-	1017 (10)
Brunsisik <i>Carduelis cabaret</i>	461	-	-	16	477
Rosenfink <i>Carpodacus erythrinus</i>	7	-	1	1	8
Dompap <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	316	-	20	20	336
Kjernebiter <i>Coccothraustes coccothraustes</i>	1	-	1	1	2
Gulspurv <i>Emberiza citrinella</i>	421	-	8	8	429
Sivspurv <i>Emberiza schoeniclus</i>	417	-	27	27	444
51 andre arter	275	-	-	-	275
Totalt (118 arter, 67 arter i 2000):	30770	559	3024	3583	34353

Ringmerkningsgruppens adresse:

Kristiansand RG
Postboks 2112, Posebyen
4669 Kristiansand

E-post: oeffe@frisurf.no

Uvanlig sein svartspettekking i Kvås, Lyngdal, våren 1999.

Av Øyvind Nyvold Larsen

I midten av mai 1999 hadde jeg ei lita satsing på forekomst av spetter i Lyngdal kommune. Strategien var å stoppe ved flest mulig lovende lokaliteter, d.v.s lokaliteter med mye og helst grov osp, for å lete etter reir. Ulike deler av kommunen ble besøkt, og noen reir av hvitrygg-, flagg- og dvergspett ble funnet. Grønn- og gråspett ble også påvist, uten at konkrete reirfunn ble gjort. Det mest interessante etter mitt skjønn, var likevel hekkefunn av svartspett.

Den 13. mai er jeg på vei oppover dalen. Områdene rundt RV461 fra Kvås kirke og østover mot Konsmo står for tur. På vei opp bakken fra Kvås ligger det ei ganske stor hogstflate, stort sett tilplanta med gran. I kanten av denne flata ligger et holt med relativt grove rettstamma ospetrær, ca 200 m.o.h.. Jeg beslutter å ta første stopp her. Klokka er ca. 19:00.

Vel framme ved ospesholtet blir jeg oppmerksom på en iherdig hakkende svartspetthann oppe i ei stor osp. Den blir raskt oppmerksom på meg, og etter først å ha gjemt seg bak stammen, tar den til slutt til vingene. Jeg går bort til ospa, og oppdager raskt at store, ferske fliser ligger strødd på bakken. Noen meter opp i ospa ser jeg et stort ovalt hull. Kult! Mitt første svartspettreir. Men hvorfor hakker den etter mat i reirtreet? Den må jo ha unger nå. Kanskje den bare flikker litt på hullet? Jeg går en liten tur for å se meg om i området, blant annet for å se om det finnes andre spetter her. Det eneste jeg finner er et gammelt dvergspettreir i ei råttne bjørk. Høylytte *kri-kri-kri*-skrik røper at svartspetten kommer tilbake, men ingen sultne unger lar seg høre. Når jeg nærmer meg reirhullet, er spetten i full gang med hakkinga si igjen. Jeg trekker meg tilbake, mens tvilen begynner å melde seg. Er det bare en enslig hann som bygger seg en ungkarsbolig?

I 16:30 - tida den 20. mai, er jeg igjen på plass ved ospesholtet. Det ser først stille ut. Teorien om at det kun er et overnatningshull ser betydelig styrka ut. En liten følelse av skuffelse setter seg i magen. Ved en innskytelse skraper jeg på stammen, sånn bare for å sjekke. Da krafser det inni stammen, og svartspetthannen flakser ut. Hva! Sover den middag? Eller, kan den ligge på egg, i slutten av mai? I følge litteraturen burde den ha svære skrikende unger nå. Jeg tviler fortsatt, men dette må følges opp.

Reiret blir besøkt igjen 27. mai. Jeg setter meg forsiktig i skjul i skogen et stykke fra reiret, men med god oversikt over reiråpningen. Etter ei stund høres de velkjente *kri-kri-kri* skrikene etterfulgt av noen *kia* et stykke unna reiret. Et par minutter seinere sitter den i nabotreet. Det er en hunn. Yes! Det er et par som holder til her. Hunnen utstøter noen lavmælte *kaie*-liknende *tjakk*-lyder. Nå hadde jeg ventet at en kakofoni av sultne unger skulle begynne å skrike etter mat. Men nei, det som skjer er at hannen smetter raskt ut av hullet, mens den nyankomne smetter inn. Ingen ungeskrik! Jeg har observert rugebytte. Den 2. juni er jeg igjen på plass, og det samme skjer igjen. Svartspetten ligger fortsatt å ruger i juni, på ei tid da ungene normalt skulle være på vei ut av reiret. Alternativet er at den varmer nyklekte unger, da en av foreldrene normalt

blir i reiret i noen dager etter klekking. Uansett, seint er det.

Den 7. juni viser jeg reiret til en bekjent. Det ser først dødt ut, men da jeg krafser på stammen, titter hannen ut. Ligger den fortsatt og ruger eller varmer nyklekte unger? Vi forlater reirtreet for å la fuglen være i fred.

Etter dette ble ikke reiret besøkt igjen før 29. juni. Da var det helt dødt, ingen tegn til verken voksne eller unger. Hvis ungene klekket i starten av juni, var de kanskje allerede utflyet? Eller kanskje hekkinga mislyktes? Kanskje måren fikk seg ei spettesteik eller flere. Det får jeg aldri vite. Ergerlig at jeg ikke tok meg tid til å stoppe innom før. Likevel, en artig opplevelse var det uansett.

Dette må vel sies å være uvanlig sein hekking for svartspett. Bekken (1994) nevner at eggene normalt legges i april, og at ungene flyr ut mellom 18. mai og 5. juni. Hvorfor dette paret hekket så seint blir et åpent spørsmål. Kan det være omlagt kull? Kanskje måren har røvet det første i et annet tre? Eller kan det tenkes at hannen ikke har fått tak i make før så seint i sesongen? Det er vel ikke umulig, da svartspetten ikke akkurat er en vanlig fugl på disse kanter. Jeg kjenner ikke til om det er vanlig med omlagte kull hos svartspetten, ei heller om hannen venter med å meisle ut reirhull til den har funnet seg make.

I følge Kåre Olsen, som har god oversikt over fuglefaunaen i Vestfylket, er dette første kjente hekkefunn av svartspett i Lyngdal. Områdene med eldre barskog i kommunen er da også stort sett små og oppstykket av unge løv- og blandingskog. Østheiene i Kvås er imidlertid et unntak. Her dominerer furua skogen, med godt

innslag osp, bjørk og også en god del naturlig gran. Ellers i Lyngdal finnes grana overveiende i tette plantefelt. Mye av skogen på disse heiene er også relativt gammel etter Lyngdalsk målestokk (90-130 år), og andelen død ved er ofte god. I disse heiene treffes typiske barskogsarter, som storfugl, flaggspett og toppmeis, i langt høyere tettheter enn i resten av kommunen. For en del andre arter har jeg mine eneste hekketids-observasjoner fra kommunen herfra. I denne siste kategorien har jeg svartspetten, i tillegg til skogsnipe og perleugle. Hyppige sportegn (nye og gamle hakkemerker) mange steder her tyder på fast tilhold av svartspett i dette området. Våren 1999 observerte eller hørte jeg da også svartspett ved Myglestøl, Undeland og Løland. Ved Undeland ble også et gammelt reir funnet, og her har jeg påtruffet arten i hekketida også i 1996. Med tanke på artens store territorier, kan disse tre observasjonene godt være samme fugl, evt. fugler tilhørende samme par / territorium.

Etter sportegn å dømme, er insektlarver i råtnete furutrær og stubber viktig mat for svartspetten i Kvåsheia. Dette er jo også mat som også utnyttes av hvitryggspetten, men svartspetthoggene kan som oftest skilles ut på større fliser (sjøl om det hender jeg er i tvil). Det er vel ikke urimelig at det derfor kan være konkurranse mellom de to artene. Jeg har ikke noe godt belegg, men mitt inntrykk er at hvitryggbestanden på Kvås østhei er tynnere enn i andre deler av Lyngdal. Muligens skyldes det at den trives best i løvskog, men lenger sør i kommunen tyder sportegn på at de får holt som finnes med gammel furuskog, er populære næringsområder for arten. I Sauda i Ryfylke, der jeg bor for tida, er tilsvarende furuskog dominerende skogtype. Her

finnes ikke svartspett, mens hvitryggspetten er blant de vanligste spekteartene.

Er det noen som har noen opplysninger om svartspett i Lyngdal, hekketidspunkter for arten, eller om eventuelt konkurranseforhold med hvitryggspett, kunne det være interessant å høre.

Referanser:

Bekken. J. 1994: Svartspett *Dryocopus martius*. S. 302 i Gjershaug, J.O.,

Thingstad, P.G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red): *Norsk fugleatlas*

Forfatterens adresse:

Øyvind Nyvold Larsen
Brugata 17
4200 Sauda

Tlf.: 41617925

E-mail:

laoy.sauda-vgs@rogaland-f.kommune.no

o o o o o o o o o

Nytt fra naturvernfronten - pr. februar 2002.

Av Kåre Olsen

Utbyggingsplaner for Øksendalsvassdraget i Sirdal

Sira Kvina har søkt om konsesjon for å overføre vann fra Øksendalsheia til Tonstad kraftverk. Dette er tenkt utført ved å avskjære tre av hovedbekkene til Øksendalsåna og føre vannet via tre bekkeinntak og en 6 km lang overføringstunnell til Tonstad kraftverk. Inngrepet innebærer også en 40 da stor tipp for tunnelmassene, bygging av 1,7 km anleggsvei og en kraftlinje under anleggsperioden. Utbyggingen vil medføre en reduksjon i årsmiddelvannføringen i Øksendalsåna på ca 50%. Det anføres at slipp av minstevannføring om sommeren vil kunne redusere de negative virkningene noe.

Som et alternativ til Sira-Kvinas planer, har en del lokale grunneiere lagt fram en plan som innebærer tre småkraftverk langs Øksendalsåna.

Storparten av heiområdene i Sirdal har vært gjenstand for en svært omfattende kraftutbygging siden midten av 1960-årene.

Øksendalsheia er et av de få områder i kommunen som, bortsett fra en større 300 kV overføringslinje, fremdeles er noenlunde urørt av kraftutbygging. Det vil derfor være av stor verdi å bevare dette vassdraget og heiområdet som type- og referanseområde for kommunen, regionen og landsdelen.

Fuglefaunaen i Øksendalsvassdraget hører til de rikeste i Sirdal. Ca 120 arter er observert hvorav ca 60 også er funnet hekkende. Endel av disse artene er klassifisert som sårbare viltarter i Vest-Agder. Dette gjelder storlom, svartand, småspove, hvitryggspett samt enkelte rovfugl- og uglearter.

Heiområdet og Øksendalsvassdraget har også spesielle naturvernmessige kvaliteter ettersom det utgjør sørgrensen i Norge for hekkeutbredelse av en rekke arter: Svartand, heilo, fjæreplytt og såerle.

Ovedalsvann, Øksendalstjønn og enkelte vann-/myrområder i Øksendalsheia er rike våtmarksområder som er vurdert som

verneverdige i regional og lokal sammenheng i våtmarksplanen for Vest-Agder. Lokalitetene har en viktig funksjon som hekkeområde og som rasteplasser for en lang rekke ender og vadere under trekket vår og høst. Disse våtmarksområdene er avhengige av en rikelig vanntilgang gjennom hele kalenderåret. Flomtoppene som normalt oppstår vår og høst medfører en avleiring av næringsrikt slam i fuktområdene langs Øksendalsåna og rundt vannene. Dette er gunstig for vegetasjonen og innebærer et rikere insektliv og dermed bedre mattilgang for fuglelivet. Disse flomtoppene vil i stor grad forsvinne ved den planlagte overføringen av vann til Tonstad kraftverk.

Redusert vanngjennomstrømming i Ovedalsvann og Øksendalsjønn medfører trolig raskere gjengroing av vannene og kan dermed redusere disse våtmarkenes verdi for vannfugl. Dette har en allerede i dag sett klare indikasjoner på i Ovedalsvann hvor bestanden av ender er redusert de senere år trolig på grunn av den sterke tilgroingen med kryptisv.

Åpent vann og råkdannelser i de to vannene vinterstid og tidlig om våren vil trolig bli sterkt redusert ved liten vannføring i åna. Dette vil gi dårligere overlevelsesmuligheter for de tidligste trekkfugler (ender og vadere) som er avhengige av råker med åpent vann som rasteplass og beiteområder under vårtrekket.

5-6 par fossekall, vintererle og 3-4 par strandsnipe som hekker i Øksendalsåna og tilstøtende bekker, bl.a. fra Tollaksvannet, vil få sine levevilkår sterkt forringet og således bli direkte berørt ved en redusert vannføring / tørrlegging.

I en høringsuttalelse, med henvisning til ovennevnte forhold, mener NOF at

utbygging / overføring av vann fra Øksendalsvassdraget til Tonstad kraftverk ikke bør gjennomføres.

Dersom NVE likevel går inn for å gi konsesjon, har NOF tilkjennegitt en del synspunkter på valg av alternativer og begrensninger i planene samt forslag til avbøtende tiltak som kan redusere skadene ved gjennomføring av planene.

Valg av alternativer - NOF vurderer det foreliggende alternativet hvor vannet fra Øksendalsvassdraget overføres til Tonstad kraftverk via tre bekkeinntak som minst konflikttfylt i forhold til alternativ utbyggingsløsning med tre private kraftverk.

Begrensninger i planene - Det kunne være ønskelig med en utredning av et utbyggingsalternativ hvor bekkeinntaket fra Marevann er sløyet. Nedslagsfeltet for dette inntaket er av begrenset størrelse. Utelatelse av dette bekkeinntaket ville medføre at bekken mellom Marevann og Tollaksvann får opprettholdt sin naturlige vannføring samt at bekken mellom Tollaksvann og Øksendalsåna får en viss vannføring.

Avbøtende tiltak - NOF vurderer behovet for en minstevannføring å være meget viktig for å begrense skadevirkningene for natur og fugleliv mest mulig. Et alternativ som innebærer stenging av de tre bekkeinntakene i sommermånedene juni, juli og august vil være mest gunstig. Denne løsningen vil sikre sommervannføringen i Øksendalsåna lik dagens situasjon.

Bygging av terskler i Øksendalsåna for å opprettholde vannspeil og kulper bør gjennomføres. Egnede steder for slike terskler vil etter NOF's vurdering være i

området nedstrøms Listøl samt strekningen nedstrøms broa nordøst for Øksendal.

Endringer av vernebestemmelser for Listastrendene.

Etter en høringsrunde i 1996 har nå Fylkesmannen kommet med en oppsummering og endringsforslag som DN skal ta stilling til. Forslaget innebærer en rekke tilrådinger som går mindre reduksjoner og ditto utvidelser av enkelte verneområder, oppgradering og etablering av plantefredningsområder og innføring av landskapsvernebestemmelsene for plante- og fuglefredningsområdene, skjøtsel av leplantefelter o.l.

Når det gjelder forhold som direkte angår fuglelivet kan nevnes de viktigste:

- Det foreslås båndtvang hele året i fuglefredningsområdene på Einarsneset, Havika, Kviljo, Fuglevika, Nordhasselvika og Steinodden. Dette betyr en sterkere beskyttelse for de mange fuglearter som har tilhold i disse områdene også vinterstid.
- I de nevnte områder er det også foreslått forbud mot all slags motorisert ferdsel til vanns (unntatt lovlig fiske og adkomst til gamle båtstøer) for å beskytte fuglelivet mot unødige forstyrrelser.
- Brettseiling blir forbudt i Nordhasselvika unntatt i begrenset omfang i perioden 1. mai til 15. august i henhold til forvaltningsplan. Større arrangementer skal varsles forvaltningsmyndighetene. Dette forutsetter at brettseilerklubben hvert år setter opp bøyer som viser tillatt seilingssone - og respekterer de forbudte soner - noe som i stor grad ikke har vært overholdt hittil.

- Tidsrommet for avsviing av takrør i Steinoddenområdet forlenges fra 1.12. til 31.3.
- Forslaget om å utvide Steinodden fuglefredningsområde til også å omfatte Fiskesteinsodden og Trihaugvika frafaller. Begrunnelsen er at den tidligere problematiske jaktutøvelse i området angivelig er kommet inn i mer kontrollerte former.

Og så får vi håpe at Direktoratet for Naturforvaltning følger opp Fylkesmannens anbefalinger - innen rimelig tid.

Vil sjøfuglene få jaktfrie soner i Søgne og Kristiansand ?

NOF, avd Vest-Agder har i samarbeid med Søgne Jeger og fiskeforening og ildsjelene Peder Johan Pedersen og Eldar Wrånes sendt et brev til DN hvor de påpeker problemene omkring kystnær jakt på sjøfugl i Søgne og Kristiansand.

Denne jakta har tiltatt i senere år og oppleves av mange kystboere som sjenerende og miljøforstyrrende. Det dreier seg ikke bare om skyting og smelling, men like mye om det rent estetiske ved å drepe fugl i beboernes nærmiljø og følelsen av generell utrygghet. Jakten på de tidligere så tillitsfulle ærfuglene, og som de fleste kystboere har et spesielt forhold til, er en del av dette problemet.

Aksjonsgruppen har gjort henvendelser til Søgne kommune, men har ikke fått respons på ønsket om jaktfrie soner. Fylkesmannen har antydnet at havneloven kanskje kan være aktuell for å skjerme områder for jakt. Og så får vi se om direktoratet vil følge opp saken på en mer positiv måte.

Styret i NOF Vest-Agder 2001:

Leder: *Runar Jåbekk, Jåbekk*
4500 Mandal. Tlf: 38 26 10 53

Sekretær: *Finn Jørgensen, Oksevollen 19*
4500 Mandal. Tlf: 38 26 06 04

Kasserer: *Anne Noddeland, Snik*
4520 Sør-Audnedal
Tlf: 906 88 670

Styremedlemmer:
Espen Sundet Nilsen,
Frobusdalen 2, 4613 Kristiansand
Tlf: 38 02 17 76
Gunnar Gundersen, Sånum
4850 Mandal. Tlf: 38 26 54 95
Kåre Olsen, Brekne
4563 Borhaug. Tlf: 38 39 72 05

Varamedlemmer:
Birger Westergren, Ole Aa
Brattfjord og Kjell Grimsby

Viktige komiteer:

Lokal Rapport og SjeldenhetsKomité:

v/Gunnar Gundersen, Sånum,
4850 Mandal. Tlf: 38 26 54 95

VinterAtlas komiteen:

v/Svein Grimsby, Måltrostveien 12,
4450 Sira. Tlf: 38 37 52 75

Lista Fuglestasjon

Postboks 31, 4563 Borhaug

Tlf/fax: 38 39 75 88

Postgiro: 0826.06.73131

Bankgiro: 3070.10.26701

Leder: *Jan Erik Roer, Klevemonen 12*
4484 Øyestranda. Tlf: 38 35 09 08

Lista Fuglestasjon er en selvstendig stiftelse, men stasjonen har et utstrakt samarbeide med NOF-Vest Agder.

En lomvi vender tilbake til havet, etter å ha blitt vasket ren for olje og holdt i fangenskap for å restituere seg. Foto: Kåre Olsen

Innhold:

	Side
Redaksjonelt, <i>Knut S Olsen</i>	55
Leder, <i>Runar Jåbekk</i>	56
Bestanden av hekkende sjøfugl i Vest-Agder 1993, <i>Knut S Olsen</i>	57
Fugler i Peru - Del 1, <i>Tor Egil Hogsås</i>	79
Åkerrikse-prosjektet i Vest-Agder 2000 og 2001, <i>Kare Olsen</i>	86
Referat fra NOF Mandal Lokallags Listatur 16.04.01, <i>Finn Jorgensen</i>	95
Ny LRSK-liste for Vest-Agder, <i>Gunnar Gundersen</i>	99
Vepsevåk, et sjeldent hekkefunn i Vest-Agder, <i>Birger Westergren</i>	105
Skandalen med fuglekassene, <i>Karl Erik Westergren</i>	109
Fargemerking av gråhegre, <i>Runar Jåbekk</i>	110
Ilanddrevne sjøfugl langs Listastrendene 2000/2001, <i>Kare Olsen</i>	112
Det hendte en sommerdag - og noen tanker som fulgte..., <i>Birger Westergren</i>	114
Kristiansand Ringmerkingsgruppe 2000, <i>Øyvind Fjeldsgard</i>	127
Uvanlig sein svartspettehekking i Kvås, Lyngdal, våren 1999, <i>Øyvind Nyvold Larsen</i>	130
Nytt fra naturvernfronten - pr. februar 2002, <i>Kare Olsen</i>	132

Hegland Trykkeri as

Trøngsla
4400 Flekkefjord

Telefon: 38 32 69 69

Telefax: 38 32 69 70
epost: post@heglandtrykkeri.no
ISDN: 38 32 39 07

NOF avdeling Vest-Agder
anbefaler:

Hegland Trykkeri a.s

i Flekkefjord som Trykkeri
for tidsskrifter, foldere og
annet materiell.

Redaksjonen av Pipierka.